

Új Dobos

ISSN 2712-2204

18. broj, 2024. / 18. szám, 2024

A bosznia-hercegovinai magyarok kétnyelvű folyóirata
Dvojezični časopis bosanskohercegovačkih Mađara

Új Dobos

18. szám, 2024

Broj 18, 2024.

Časopis je besplatan.

A folyóirat ingyenes.

A folyóirat közös kiadói:
Časopis zajedno izdaju:

Magyar Szó, a SZK-i Magyarok Egyesülete

(Magyar Szó, Udruženje Mađara RS,
Banja Luka)

Magyar Polgári Egyesület HUM, Szarajevó

(Mađarsko udruženje građana
HUM, Sarajevo)

Fő- és felelős szerkesztők:

Glavni i odgovorni urednici:

Milivojević Irén, predsjednica
Magyar Szó-a (a Magyar Szó elnöke)

Muratović Irma, predsjednica
HUM-a (a HUM elnöke)

**Szerkesztőség:
Redakcija:**

Szerkesztők/Urednici:

mgr. Bordás Győző,
Nevenka Tot Bojnik és/i
Rontó Márton
Váradi Tünde

Lektorálták/Lektorisali:

Buzás Márta,
Kulhanek Edina és/i
Szabó-Mehić Kornélia

Rendkívüli munkatársak /

Specijalni saradnici:

Fülöp Dóra és/i
dr. Németh Ferenc

Tördelőszerkesztő/Prelom:

Buzás Mihály

Cím/adresa:

Új Dobos

Cara Lazara 22.

71000 Banja Luka

Telefon: 00/987/65/568-377

e-mail: magyarokbh@gmail.com

NYOMTATVA/ŠTAMPANO U:

200 példányban/primeraka

Grafid d.o.o., Banja Luka

Szövegeket, képeket, elektronikus
adathordozókat nem küldünk vissza.
Tekstovi, slike i elektronski nosioci
informacija se ne vraćaju.

A számot 2025. február 20-án zártuk.
Broj je zaključen 20. februara 2025.

Tartalom/Sadržaj

Irma Muratović: A magyar nyelv, a kultúra és a szokások megőrzése	3
Milivojević Irén: A Banja Luka-i Magyar Szó Egyesület 2024. évi munkájáról	3
Milivojević Irén: Uspješna 2024-ta godina u radu i ostvarivanju ciljeva Udruženja Mađara „Magyar Szó” Banja Luka.	5
Irma Muratović: Očuvanje mađarskog jezika, kulture i običaja	6
Elma Solak: Udruženje Mađara HUM Sarajevo iz drugog ugla	9
Elma Solak: A szarajevói magyarok egyesülete más szemszögből	10
Rontó Martin: A művészet és a kultúra nem ismer határokat.	11
Martin Ronto: Umetnost i kultura ne poznaju granice	12
Váradi Tünde: 1956 szelleme Szarajevóban	13
Tunde Varadi: Duh 1956. u Sarajevu	14
Fülöp Dóra: Potápi Árpád János emlékére.	15
Dóra Fülöp: U spomen na Árpáda Jánosa Potápija	16
Tóth Judit – dr. Horváth Gábor András: Szarajevói emlék.	18
Judit Toth – dr. Gabor Andraš Horvat: Sjećanje na Sarajevo.	20
Prof. dr. Slaven Grbić: Dnevnik	21
Prof. dr. Slaven Grbić: Napló	23
Váradi Tünde: Egy látogatás, két esemény	24
Tunde Varadi: Jedna posjeta, dva događaja	25
Hirschl Melinda: Áttáncolt határok	26
Melinda Hirschl: Preplesane granice	26
Fülöp Dóra: Károlyi Béla, a mi Béla bácsink.	27
Fulop Dora: Béla Károlyi, naš čika Bela	28
Rontó Martin: Bemutatók	29
Martin Ronto: Predstavljanje	29
Martin Ronto: Stipendijski rad	30
Rontó Martin: Az ösztöndíjas munka	31
Nevenka Tot Bojnik: Poštuj bližnjeg svog	32
Magyar filmek a Szarajevói Filmfesztiválon (Magyar Szó)	32
Bordás Győző: Művelődéstörténeti kapcsolatainkról.	33
Ђезе Бордаш: О узајамним везама	34
Ђезе Бордаш: Čovek koji je proslavio Iva Andrića	35
Bordás Győző: Csuka Zoltán műfordítói munkájáról	36
Németh Ferenc: Százhusz éve lett intézményes a boszniai magyar közösség tevékenysége	37
Ференц Немец: Пре сто двадесет година је активност мађарске заједнице у Босни постала институционална.	39
Prof. dr. Németh Ferenc: Boszniai magyar élet	40
Проф. др Ференц Немец: Живот Мађара у Босни	41
Селимир Радловић: Душа моје мајке	42
Selimir Radulović: Anyám lelke	43
Nevenka Tot Bojnik: Književne poslastice Џезеа Бордаша	44
Nevenka Tot Bojnik: Találkozás Bordás Győző íróval Banja Lukában	45
Vesna Petrović-Popović: Pečuj	46
Nevenka Tot Bojnik: Zabavna strana – Érdekességek	48

A magyar nyelv, a kultúra és a szokások megőrzése

Irma Muratović

A 2024-es év eseményeinek áttekintését azzal a hírral kezdeném, hogy ez év novemberében teljes jogú tagjává váltunk a Nyugat-európai Országos Magyar Szervezetek Szövetségének (NYEOMSZSZ), ami hatalmas megtiszteltetés és öröm számunkra, valamint ösztönzőleg hat a magyar nyelv, a kultúra és a szokások megőrzése érdekében tett további munkánkra.

Mindenekelőtt meg kell említenem azt a nagy szomorúságot, amelyet mi, szarajevói magyarok éreztünk, amikor értesültünk Potápi Árpád János úr hirtelen haláláról, aki közeli barátunk, támogatónk volt, és hosszú éveken át hozzájárult egyesületünk munkájához. Egy hónappal a tragikus esemény után a Magyar Diaszpóra Tanács XIII. ülésén többször is elhangzott, hogy Potápi Árpád, a Miniszterelnökség nemzetpolitikáért felelős államtitkára nagy barátja volt a magyarságnak szerte a világon, és emléke örökké megmarad. Ezt hangoztatta a Miniszterelnökség nemzetpolitikáért felelős újonnan megválasztott államtitkára, Nacsa Lőrinc is, aki az ülés első részében mutatkozott be.

Január 22-ét 1989 óta ünnepeljük a magyar kultúra napjaként, mert 1823-ban ezen a napon fejezte be Kölcsey Ferenc a *Himnusz* kéziratát. Ebből az alkalomból a Banja Luka-i testvéregyesület tagjai, barátaink arról írtak, mit jelent számunkra magyarnak lenni és ismerni ezt a világon egyedülálló kultúrát. Az érdekes projekt ötlete és megvalósítása Váradi Tündének, a Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasának köszönhető. Tünde és Estela Hadžikadunić fiatal tagtársunk képviselték az egyesületünket Zentán, a magyar kultúra napja alkalmából megrendezett ünnepségen.

A februári farsangi programunk az egyesületben vidáman telt, táncoltunk, hagyományos fánkot fogyasztottunk, az ötletes jelmezek pedig most is a résztvevők kreativitását bizonyították.

A Banja Luka-i Magyar Szó Egyesület 2024. évi munkájáról

Milivojević Irén

Nagy örömünkre szolgál, hogy közös kétnyelvű folyóiratunk új számát jelentethetjük meg. Mindenekelőtt szeretnék köszönetet mondani támogatóinknak, akik lehetővé tették a folyóirat 18. száma kiadását, köztük a Magyar Miniszterelnök Nemzetpolitikai Államtitkárságának és a Bethlen Gábor Alapítványnak. Nagy tisztelettel köszönöm a sajnós elhunyt Potápi Árpád János államtitkárnak a támogatást és a nagy megértést, amit a határon túli magyarok iránt tanúsított. Eltávozása óriási veszteség számunkra és minden jóindulatú magyar számára.

Elégedettek vagyunk az egyesület munkájával, a 2024-ben elért eredményekkel. Röviden felsorolom azokat a projekteket, amelyeket megvalósítottunk. Minden rendezvényünk alapja az volt, hogy elérjük a kitűzött célokat, a magyar nyelv, a kultúra és a hagyományok ápolását, minél több fiatal bevonjunk az egyesület munkájába, hogy megismerjék gyökereiket, tanulják a magyar nyelvet.

2024. március 1-jén számunkra egy kedves vendég, Bordás Győző író érkezett Banja Lukába, Biljana Babić, a Filológiai Kar dékán asszonyának a meghívására, Petőfi Sándor születésének 200. évfordulója alkalmából. Ez alkalomból előadást tartott a jelen lévő hallgatóknak, tanároknak és egyesületünk tagjainak. Az előadáson jelen volt Slaven Grbić, a Banja Luka-i tiszteletbeli konzul, aki szintén egyesületünk tagja, és sokat segít munkánkban. Az Egyetemi Könyvtárban rendezett esti műsorban Bordás Győző több új, érdekes és tanulságos tartalmú könyvét mutatta be. Ünnepélyes keretek között ismertettük az *Új Dobos* című folyóiratunk 17. számát, amelynek elkészítésében szerkesztőként vendégünk is részt vett. Hálásak vagyunk Bordás Győzőnek minden erőfeszítéséért és elkötelezettségéért, valamint hogy tartalmas programot hozott létre Banja Luka-i tartózkodása során. A

A Nyugat-európai Országok Magyar Szervezetek Szövetségének képviselőivel

A március 15-i ünnepség keretében megrendeztük Fülöp Dóra *Üzenet Szarajevóból* című könyvének bemutatóját, valamint *Bosznia és Hercegovina, ahogy én látom* címmel kiállítást tartottunk művészi fotóiból. Abban a megtiszteltetésben volt részünk, hogy felkeresett bennünket dr. Szilágyi Péter, a Miniszterelnökség nemzetpolitikáért felelős miniszteri biztosa. A nagyszámú közönség előtt elhangzott beszédében egyebek között a következőket mondta: „Az elmúlt évtizedekben számtalanszor bizonyították, hogy nem hiányzik a kitartás, eltökéltség, ami oda vezetett, hogy a régió egyik legerősebb közösségévé váltak. Erről a körülményekkel dacoló magatartásról szól a ma bemutatott könyv is. A szarajevói magyarság története példaként szolgálhat minden magyar közösség számára.” Büszkeséggel töltöttek el bennünket ezek a kedves szavak, és hálásak vagyunk értük, de nem kevésbé örülünk annak is, hogy Fülöp Dóra ilyen nagymértékben hozzájárult egyesületünk népszerűsítéséhez. Másnap közösen Mostarba kirándultunk, ahol megkoszorúztuk az Öreg híd háború utáni újjáépítésében részt vevő magyar honvédség emléktábláját, és ezzel is megemlékeztünk e jeles magyar ünnepről.

Nagy öröm számomra, hogy márciusban a Daruvári Magyar Közösség elnök asszonyával, Snježana Sabóval is találkoztunk Szarajevó belvárosában. Ismertettük egymással éves terveinket, programjainkat és új, közös ötletek is születtek.

Március végén Cseszko Ibolya vajdasági hivatásos mesetercukrász érkezett hozzánk. Megtanította nekünk, hogyan készül a mazsolás húsvéti fonott kalács és a sós burgonyás pogácsa. Sok titkos részlet fedeztünk fel, amely a tészta elkészítése szempontjából fontos. Családunkkal együtt élveztük ezeket a hagyományos finomságokat, amelyek tovább gazdagították húsvéti asztalunkat.

A Körösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasa, Váradi Tünde által nagy sikerrel megtartott alkotóműhelyek, összejövetelek rendszeresen, legalább havonta egyszer megrendezésre kerülnek, és minden alkalommal nagy számban gyűlnek össze a fiatalabb és idősebb tagok, gyakran magyar katonák is csatlakoznak hozzánk.

Az EUFOR Szarajevó melletti Butmir bázisában szolgáló magyar katonákkal a hosszú évek óta tartó rendkívül jó együttműködés ebben az évben is sikeres közös tevékenységekkel folytatódott. Minden általunk szervezett programon részt vettek, és bennünket is meghívnak ünnepeikre. Áprilisban a *Magyarok a Miljacka partján* című film vetítését ren-

dezevényen jelen volt Oláh Viktória konzul asszony a szarajevói magyar nagykövetségről, Slaven Grbić tiszteletbeli konzul Banja Lukából, Váradi Tünde, a KCSP ösztöndíjasa, aki érdekes kiállítási pannókat készített az eddig megjelent folyóiratszámok borítójával.

Tavaly szeptember 13-án Rontó Martin, a Magyarország Nemzetpolitikai Államtitkársága által finanszírozott Körösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasa érkezett hozzánk, hogy segítse az egyesület munkáját, javaslatokat tegyen az előrelépés érdekében, továbbá 2024. október 1-jétől ő vezeti az ingyenes magyar nyelvtanfolyamot, heti két alkalommal 2 órával. Hangsúlyozom azt is, hogy a kurzus nagyon hatékony, a kezdetek óta 15–20 hallgató jár rendszeresen az órákra.

Október 25-e és 27-e között Veszprémbe látogattunk, vizionozva a látogatást újonnan szerzett barátainknak, a Bakonyi ME-nek, akik 2023-ban vendégeink voltak egyesületünk húszéves jubileumának ünnepségén. Ekkor alakult ki a barátság a Banja Luka-i Sveti Sava Kulturális Egyesülettel is.

A Bakony ME Hirschl Melinda rendezvénykoordinátor szervezésében a Határtalanul című programmal készült. Akkor hangzott el: „A művészet és a kultúra nem ismer határokat. Nyelvi különbségektől függetlenül mindenki megérti őket, mert az érzéseink egyformák. Így született egy csodálatos barátság, amely szerintem még hosszú évekig fog tartani.”

A városi közgyűlés képviselője, Nebojša Drinić és Neda Simić városi képviselő is meglátogatott bennünket. Nebojša Drinić hangsúlyozta, hogy Banja Luka multikulturális közössége híd jelent a különböző nemzetek és kultúrák között. Ígéretet tett arra, hogy számíthatunk a várossal való további együttműködésre, és szóba került egy magyarországi várossal vagy városokkal testvérvárosi kapcsolat felvétele is.

December 14-én ünnepeltük meg a magyar kultúra napját és egyben az egyesület napját is, amikor az egyesületünk kedves barátai ellátogattak hozzánk. Észak-Macedóniából is érkeztek vendégeink, a Tele Ház Magyar Szövetség elnöke, Sutus József és barátja, Turcsányi Tibor. Magyar specialitásokat készítettek számunkra, halászlét és gulyáslevest. A csantavéri Mendikus tamburazenekar és a Banja Luka-i Sveti Sava művelődési csoport szórakoztatta a vendégeket. Körülbelül 100 vendég volt jelen, akik szívesen eleget tettek a meghívásnak, és különlegessé tették a rendezvényt. Min-

deztük meg a katonáknak a bázisban, júliusban pedig a *Zene nélkül mit érek én?* című programot szerveztük meg, amelyen egyesületünk tagjai a veszprémi Petőfi Színház művészei által előadott magyar slágereket és népszerű operettrészeteket élvezhették. Ez utóbbi a magyar kultúrnapok Szarajevóban elnevezésű, folyamatban lévő projekt keretében megvalósuló programsorozatnak a része volt.

Az első félévi összejöveleteket júniusban egy visokói kirándulással zártuk, a magyar katonákkal közösen, ahol György István a hortobágyi karikás ostor használatát szemléltette, majd együtt megebédeltünk.

Egész évben online magyar nyelvtanfolyamot szervezünk. Ez a fajta tanítás sokkal gyakorlatiasabbnak bizonyult, mivel a nem Szarajevóban élők számára is lehetővé tette a nyelvtanulást. Ily módon heti két alkalommal kerül sor a magyarórákra, havonta egyszer pedig az egyesület helyiségeiben folyik az oktatás. Legfiatalabb tagjaink gyermekfoglalkozások keretében tanulják a nyelvet, magyar szavakat, dalokat sajátítanak el. Minden bizonnyal a legemlékezetesebb programunk számunkra a Mikulás látogatása és a csomagosztás volt. A gyerekekkel való foglalkozás számunkra a legfontosabb tevékenységi kör, hiszen csak így tudjuk megőrizni létünket. Programjainkról bővebben az egyesület Facebook-oldalán – Szarajevói magyarok – olvashatnak.

Népszerűségünket igazolja, hogy az év során a hazai és külföldi tévécsatornák (MTV1 – Magyarország, Pannon RTV – Szerbia, BHRT – Bosznia-Hercegovina) több műsort is forgattak és vetítettek az egyesületünkről. A Gordán Klára által rendezett *Magyarok a Miljacka folyó partján* című film Veszprémben, a VII. Léléktől lélelig fesztiválon is bemutatkozott, és jelentős figyelmet keltett. Fülöp Dóra *Üzenet Szarajevóból* című könyvét az év végén Budapesten mutattuk be.

A nyári szünet után egyesületünk tagjainak palacsintapartit szerveztünk, ahol finom falatok mellett megbeszéltük az elkövetkezendő programokkal kapcsolatos terveket, közös feladatokat.

denkinek köszönjük az egyesületünk iránt tanúsított elismerést és tiszteletet.

Több rendezvény is volt Magyarország nemzeti ünnepe, a karácsony és az újév alkalmából. Többször szerepeltünk a Nemzeti Kisebbségek Kis Európa című műsorában, ahol szokásokról, nyelvről és a szülőföld iránti szeretetről beszéltünk. Nagyon sok fiatal csatlakozott hozzánk, és úgy gondolom, hogy az egyesület még jobban fog fejlődni.

Írásomat minden alkalommal jó szándékú emberek és magyarok meghívásával zárom, akik még nem csatlakoztak hozzánk, és Banja Lukán élnek. Keressenek fel bennünket a Nemzeti Kisebbségek Szövetségében. Várunk benneteket!

Uspješna 2024-ta godina u radu i ostvarivanju ciljeva Udruženja Mađara „Magyar Szó”, Banja Luka

Veliko zadovoljstvo nam je da možemo da objavimo novi broj našeg zajedničkog dvojezičnog časopisa. Pre svega, želim da se zahvalimo našim donatorima koji su omogućili izdavanje časopisa, uključujući Državni sekretarijat za nacionalnu politiku mađarskog premijera i Fondaciju Bethlen Gábor. Sa velikim poštovanjem zahvaljujem se – nažalost – preminulom državnom sekretaru Potápi Árpádu Jánosu za podršku i veliko razumevanje koje je pokazao prema Mađarima van granica. Njegov odlazak je ogromni gubitak za nas i sve dobroamerne Mađare.

Zadovoljni smo sa radom udruženja i postignutim rezultatima u prošloj 2024. godini, ukratko ću nabrojati projekte koje smo radili, a osnova svih događaja bila je da dođemo do zacrtanog cilja: njegovanje mađarskog jezika, kulture i tradicije, da što više omladine uključimo u rad udruženja, i da znaju

Mostarban dr. Szilágyi Péterrel, a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkárság helyettes államtitkárával

A magyar kultúranapok Szarajevóban projekt keretében októberben megtartottuk az *Emlékezzünk együtt – 1956* című rendezvényt, amelyre fellépőként, illetve vendégként a magyarországi Veszprém-Bakony Táncegyüttes és a zentai Közgazdasági és Kereskedelmi Iskola növendékei érkeztek hozzánk. A gazdag program és a fantasztikus táncelőadás megörvendeztette a közönséget.

A mézeskalács, melyet az egyesületünk tagjai a közelgő karácsonyi ünnepek alkalmából készítenek, már hat éve hagyományos ajándék a bázisban tartózkodó magyar katonáknak. Ezzel jelképes módon szeretnénk megköszönni nekik, hogy vigyáznak ránk, és megkönnyíteni számukra, hogy az ünnepek alatt távol maradnak családjuktól. Váradi Tünde egy prezentációt készített, amelyben az EUFOR magyar kontingense és a HUM közötti húszéves sikeres együttműködést mutatta be a nagyszámú jelenlévőnek.

Decemberben ünnepi klarinét- és zongorakoncertre került sor Timur Muratović és Zerina Šabotić előadásában. Ezzel zártuk az idei év gazdag programját, mellyel bemutattuk polgártársainknak a magyar kultúra szépségét és gazdagságát.

Végezetül szeretném még egyszer kihangsúlyozni, hogy mindez nem valósulhatott volna meg Magyarország Kormányára, a Nemzetpolitikai Államtitkárságra, a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatása, valamint a Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasának munkája nélkül. Nagyon hálás vagyok nekik!

Magyarra fordította Szabó-Mehić Kornélia

Očuvanje mađarskog jezika, kulture i običaja

Pregled događanja u 2024. godini bih počela sa vijestima da smo u novembru ove godine postali punopravni članovi Saveza udruženja Mađara država zapadne Evrope (NYEOMSZSZ – Nyugat-európai Országos Magyar Szervezetek Szövetsége) što je za nas velika čast i zadovoljstvo i dodatni poticaj za daljnji rad u nastojanju očuvanja mađarskog jezika, kulture i običaja.

Prije svega moram spomenuti veliku žalost i tugu koju smo svi mi Mađari iz Sarajeva osjetili, kada smo dobili vijest o iznenadnoj smrti gospodina Árpáda Jánosa Potápija, koji nam je bio veliki prijatelj i podrška i koji je dugi niz godina davao veliki doprinos radu našeg udruženja. Mjesec dana nakon tragičnog događaja, održana je XIII. sjednica Savjeta za mađarsku dijasporu, na kojoj je nebrojeno puta ponovljeno da je Árpád Potápi, državni sekretar Ministarstva za nacionalna pitanja, bio veliki prijatelj Mađara širom svijeta i da će sjećanje na njega biti vječno. Ovo su bile riječi i novoizabranog državnog sekretara Ministarstva za nacionalna pitanja, gospodina Lórinca Nacsa koji nam se predstavio u prvom dijelu sjednice.

22. januar se još od 1989. godine obilježava kao Dan mađarske kulture, jer je na taj dan, 1823. godine, Ferenc Kolčei (Ferenc Kölcsey) napisao mađarsku himnu. Tim povodom su naši članovi i prijatelji iz bratskog udruženja u Banja Luci pisali o tome šta za njih znači biti Mađar i poznavanje ove, na svijetu jedinstvene kulture. Za ideju i realizaciju ovog interesantnog projekta je zaslužna Tünde Váradi, stipendista Sándor Kőrösi Csoma programa. Zajedno sa našom mladom

*Biljana Babić rektor asszony
köszönti Bordás Győzöt*

za svoje korjene, i da nauče mađarski jezik i da zajedničkim snagama ostvarimo naše ciljeve i zadatke.

Početak 2024. godine 1. marta obeležio je dolazak nama dragog gosta gospodina Đeze Bordaša, književnika na poziv dekana Filološkog fakulteta Biljane Babić, povodom 200-te godišnjice od rođenja Šandora Petefija. Tom prilikom je održao predavanje prisutnim studentima, profesorima i članovima našeg udruženja. Na predavanju je prisustvovao počasni konzul iz Banja Luke, Slaven Grbić koji je takođe član našeg udruženja, pomaže nam u radu. U večernjem programu u Univerzitetskoj biblioteci, gospodin Đeze Bordaš nam je predstavio nekoliko svojih novih knjiga sa interesantnim i poučnim sadržajima, ujedno smo svečano promovisali 17. broj našeg popularnog časopisa „Új Dobos” gde se naš gost našao i kao jedan od urednika lista. Zahvalni smo gospodinu Đezeu za sav trud i zalaganje u ostvarenju bogatog sadržaja boravka u Banja Luci. Na toj književnoj manifestaciji bili su prisutni konzulica Viktorija Olah iz Ambasade Mađarske iz Sarajeva, počasni konzul Slaven Grbić iz Banja Luke, stipendista KCSP-a Tünde Váradi koja je napravila interesantne panoje sa naslovnim stranama svih brojeva časopisa.

Prošle godine 13. septembra došao nam je Martin Rontó, stipendista u okviru programa „Kőrösi Csoma Sándor” koju finansira Državni sekretarijat za nacionalnu politiku Mađarske da pomaže u radu udruženja, daje predloge i sugestije za što bolji napredak, da vodi besplatan kurs mađarskog jezika koji je počeo 1. oktobra 2024. godine, i to dva puta nedeljno po 2 sata. Takođe ću naglasiti da je kurs jako efikasan, redovno ga pohađa od početka oko 15–20 učenika.

25–27. oktobra posetili smo Vespriem gde smo uzvratili posetu novostečenim prijateljima KUD Bakonyi koji su nam bili gosti 2023. godine na proslavi jubileja 20 godina rada udruženja. Tada je nastalo i veliko prijateljstvo sa KUD „Sveti Sava” iz Banja Luke. U organizaciji KUD Bakonyi i koordinatora događaja Melinde Hirschl priredili su program pod nazivom „Határtalanul” – Bez granice. Citiram reči izgovorene tada: „Umjetnost i kultura ne poznaju granice. Svi ih razume-

članicom Estelom Hadžikadunić su predstavljale Udruženje na svečanosti povodom Dana mađarske kulture u Senti.

Februarski karneval u udruženju je prošao uz ples, veselje i već tradicionalne krofne, a maštoviti kostimi su i ove godine dokazali kreativnost svih učesnika.

U sklopu obilježavanja 15. marta smo priredili svečanu promociju knjige „Poruka iz Sarajeva“, autora Dóre Fülöp, kao i njenu izložbu umjetničkih fotografija pod nazivom „Bosna i Hercegovina, kako je ja vidim“. Imali smo čast da nas tim povodom posjeti dr Péter Szilágyi, zamjenik državnog sekretara ministarstva za nacionalna pitanja Mađarske, koji je pred mnogobrojnom publikom u svom govoru između ostalog rekao sljedeće: „U proteklim desetljećima ste nebrojeno puta dokazali da vam ne nedostaje istrajnosti i odlučnosti, što je dovelo do toga da ste postali jedna od najjačih zajednica u regionu. O ovom stavu koji prkosi okolnostima govori i danas predstavljena knjiga. Istorija Mađara u Sarajevu može poslužiti kao primjer svim mađarskim zajednicama.“ Bili smo izuzetno ponosni i zahvalni na ovim lijepim riječima, ali i ništa manje sretni što je Dóra Fülöp dala tako veliki doprinos u promociji našeg udruženja. Sljedeći dan smo zajedno posjetili grad Mostar, gdje smo položili vijenac na spomen ploču mađarskoj vojsci, koja je učestvovala u poslijeratnoj obnovi Starog mosta i na ovaj način dodatno obilježili ovaj veliki mađarski praznik.

Krajem marta u goste nam je došla profesionalna slastičarka Ibolya Cseszkó iz Vojvodine, koja nas je naučila kako se pravi uskršnji kolač sa grožđicama i slane pogačice od krompira. Otkrili smo mnoge tajne detalje koji su bitni za pripremu tijesta i zajedno sa svojim porodicama uživali u ovim tradicionalnim poslasticama koje su dodatno obogatile našu uskršnju trpezu.

Kreativne radionice i druženje, koje veoma uspješno organizuje Tünde Váradi, stipendista Sándor Kőrösi Csoma programa, se redovno održavaju minimalno jednom mjesečno i svaki put okupe veliki broj, kako mlađih tako i starijih članova, a veoma često nam se pridruže i mađarski vojnici.

Dugogodišnja izuzetno dobra saradnja sa mađarskim vojnicima, koji služe u EUFOR-ovoj bazi Butmir kraj Sarajeva i ove godine se uspješno nastavila nizom zajedničkih aktivnosti. Naši su gosti na svim programima koje priređujemo, a isto tako oni nas pozivaju na svoje svečanosti. U aprilu smo u bazi za vojnike priredili projekciju filma „Mađari sa obale Miljacke“, a u julu mjesecu smo organizovali program pod nazivom „Šta vrijedim ja bez muzike“ (Zene nélkül mit érek én?), kada su zajedno sa članovima našeg udruženja imali priliku uživati u mađarskim šlagerima i popularnim dijelovima iz opereta u izvedbi umjetnika Petőfi pozorišta iz Vesprega. Ova manifestacija je bila jedna u nizu programa koje ćemo organizovati u sklopu tekućeg projekta pod nazivom Mađarska kultura u Sarajevu.

Priprema medenjaka, koje ukrašavaju naši najmlađi članovi sa čestitkama povodom nastupajućih Božićnih praznika je već šest godina zaredom tradicionalni poklon za svakog mađarskog vojnika u bazi. Na ovaj simboličan način im želimo odati zahvalnost što nas čuvaju i da im na neki način olakšamo to što su daleko od svojih porodica u ovim prazničnim danima. Ove godine je Tünde Váradi pripremila prezentaciju u kojoj je velikom broju prisutnih predstavila dvadeset godina uspješne saradnje mađarskog kontingenta EUFOR-a i HUM-a.

Druženja u prvoj polovini godine smo završili u junu, izletom u Visoko, zajedno sa mađarskim vojnicima, gdje nam

Nebojša Drinić i Slaven Grbić

ju, bez obzira na jezičke razlike, jer su nam osećaji jednaki.“ Tako je nastalo jedno divno prijateljstvo, verujem da će trajati dugi niz godina.

Takođe su nas posjetili predstavnici grada, odbornici Nebojša Drinić i gospođa Neda Simić Udruženju 7. novembra 2024. godine, smatram da smo našim aktivnostima i programima zaslužili tu počast. Gospodin Drinić je istakao da multikulturalna zajednica Banja Luke predstavlja most između različitih nacija i kultura. Obećao je ovim putem da možemo računati na daljnju saradnju sa gradom, spomenuta je i mogućnost bratimljenja sa gradom – gradovima u Mađarskoj.

Saradnja se nastavila sa njima kada su nam pomogli da organizujemo taj veličanstveni program 14. decembra, obeležili smo dan mađarske kulture ujedno i dan udruženja, dan kada nam dođu dragi prijatelji našeg udruženja i potrudili smo se da sve bude i odiše u mađarskom duhu. Naši gosti iz Severne Makedonije, predsednik Mađarskog udruženja „Tele Ház“ Jožef Šutuš i Tibor Turcsányi priredili su pravu gozbu od mađarskih specijaliteta, riblju čorbu i gulaš čorbu. Tamburaški orkestar „Mendikus“ iz Čantavira i naše omiljeno KUD „Sveti Sava“ iz Banja Luke su zabavljali goste. Bilo je prisutno oko 100 osoba, uvažanih gostiju koji su se sa zadovoljstvom odazvali pozivu i uveličali događaj. Hvala svima za to uvažavanje i poštovanje koje su pokazali prema našem udruženju. Bilo je još niz događaja obeležavanja nacionalnih praznika Mađarske, Božića i Nove godine. Nekoliko puta smo učestvovali u emisiji za nacionalne manjine pod nazivom „Mala Evropa“, pričajući o običajima, jeziku i velikoj ljubavi prema matičnoj zemlji. Priključilo nam se puno mladih ljudi, verujem da će udruženje i još bolje napredovati.

Svaki put završavam pisanje sa pozivom dobronamernih ljudi i Mađara koji nam se nisu još priključili, a žive u Banja Luci. Dođite, potražite nas u Savezu nacionalnih manjina. Čekamo vas!

Iren Milivojević

Izlet u Visokom

je István György prikazao vještine korištenja hortobadi prstenastog biča (hortobágyi karikás ostor), nakon čega smo otišli na zajednički ručak.

Tokom godine se održava online kurs mađarskog jezika. Ovaj vid nastave se pokazao mnogo praktičnijim, jer je omogućio učenje jezika i onima koji ne žive u Sarajevu. Škola mađarskog jezika se na ovaj način održava dva puta sedmično, a jednom mjesečno se organizuje čas u prostorijama udruženja. Naši najmlađi članovi imaju časove u sklopu dječijih radionica, gdje uz igru, na njima prihvatljiv način, uče riječi i pjesmice na mađarskom jeziku. Svakako, vrhunac za njih je bio posjeta Mikulaša i podjela paketića. Rad sa djecom je za nas najvažniji segment djelovanja, jer jedino na taj način možemo održati naše postojanje. Detalje o našim programima možete vidjeti na Facebook stranici udruženja – *Szarajevói Magyarok*.

Našu popularnost potvrđuje veći broj priloga snimljenih i prikazanih u toku ove godine na domaćim i stranim televizijama (MTV1 – Mađarska, Pannon RTV – Srbija, BHRT – Bosna i Hercegovina). Film „Mađari sa obale Miljacke” u režiji Klare Gordan, prikazan je na VII festivalu „Od duše – duši” (Lélektől lélekig) u Vespreamu i zabilježio značajnu pozornost. Krajem godine smo imali promociju knjige „Poruka

iz Sarajeva”, autora Dóre Fülöp u Budimpešti. Nakon ljetnjeg odmora za članove našeg malog ali vrijednog udruženja priredili smo palačinka party gdje smo uz ukusne zalogaje pravili planove i dijelili zadatke za programe koji nas očekuju.

U sklopu projekta Dani mađarske kulture u Sarajevu, u oktobru smo organizovali manifestaciju „Prisjetimo se zajedno – 1956.” kada nam je u goste došla folklorna plesna grupa Bakony iz Vespreama (Veszprém-Bakony Táncgyüttes) i učenici Ekonomsko-trgovinske škole iz Sente. Bogat program i fantastičan nastup je oduševio sve prisutne u sali.

U decembru smo održali i svečani koncert za klarinet i klavir u izvedbi Timura Muratovića i Zerine Šabotić i sa tim zatvorili ovogodišnji bogat program sa kojim smo našim sugrađanima prikazali ljepotu i bogatstvo mađarske kulture, a našim članovima učinili da budu ponosni na svoje mađarsko porijeklo i istraju u namjeri da očuvaju svoj jezik, kulturu i običaje.

Na kraju opet želim istaći da bi sve ovo bilo skoro nemoguće ostvariti da nemamo podršku Vlade Mađarske, Ministarstva za nacionalna pitanja, BGA fondacije, stipendista Kőrösi Csoma Sándor programa i zato im neizmjereno hvala!

Irma Muratović

*Cseszkó Ibolya
mestercukrásszal
a HUM Magyar Házban*

Udruženje Mađara HUM Sarajevo iz drugog ugla

Magično mjesto zajedništva, druženja i znanja

Za Udruženje Mađara HUM Sarajevo 2024. godina bit će zabilježena kao uspješna kada je riječ o realizaciji projekata, različitih radionica i drugih aktivnosti za svoje članove. Svaki mjesec protekle godine bio je ispunjen i sadržajan, bilo da su to tematske radionice, izleti, predstave, koncerti ili neobavezna druženja u prostorijama HUM-a. Ono po čemu se ovo Udruženje razlikuje od bilo kojeg drugog je to što su otškrinuli svoja vrata i otvorili svoja srca i za one koji nemaju nikakvih dodirnih tačaka sa Mađarskom u smislu porijekla, te dalekih ili bližih predaka. Tako sam se među stalnim članovima kao redovan gost našla i ja sa svojim 13-godišnjim dječakom Zenitom i šestogodišnjom djevojčicom Zanom.

Zajedništvo kao temelj opstanka

Ono što je povezalo naš mali trio sa članovima Udruženja je želja da naučimo više o mađarskoj kulturi, jeziku, historiji, običajima i tako je nastalo prijateljstvo i izuzetna neraskidiva veza. Tünde Váradi je glavni krivac za početak ove priče, ona nas je svojim altruizmom, veselim duhom i otvorenim srcem prigrlila i uvela u dom sarajevskih Mađara, a ostali članovi su nam pružili toplinu porodice. Za mene je to bilo otkrivanje novog magičnog svijeta čvrsto utemeljenog na zajedništvu, podršci i jedinstvu; svijeta u kojem sam stekla prijatelje za cijeli život i u kojem nema mjesta negativnim emocijama, netoleranciji i općenito lošim vibracijama. Stvarnost u kojoj živimo je surova, neumoljiva i proračunata, Udruženje HUM je magičan svijet jer sve to nije. Naprotiv, HUM je Udruženje u kojem članovi nisu samo brojevi, niti je glavni interes i cilj zasnovan na materijalnim stvarima, finansijskoj dobiti i kalkulacijama. Zajedništvo je ono što održava ovo Udruženje već više od trideset godina, jer je svaki član tu za druge, kao što su i oni tu za njega.

Na mladima svijet ostaje

Aktivnosti Udruženja HUM nisu samo povremeno okupljanje članova, nego su posebno usmjerene ka djeci, te su oni uvijek među glavnim akterima. Za Zenita i Zanu je to ujedno bila prilika da prošire svoje vidike, saznaju mnogo o historiji i kulturi Mađarske, upoznaju se sa značenjem riječi „Hungarikum“, te počnu učiti i jezik. Zana je tako ove zime svom

Elma i sin Zenit u kuhinji HUM-a

školskom odjeljenju otpjevala pjesmu Mikulaš na mađarskom jeziku i ponosno pričala o svojim prijateljima Mađarima. Zenit nije običan dječak, on od ranog djetinjstva ima jednu posebnu poveznicu sa Mađarskom u vidu svojevrsnog Hungarikuma zvanog Rubikova kocka, od koje se ne rastaje, a prosječno vrijeme za koje je može složiti je oko 16 sekundi. Prošao je on za svojih nepunih 14 godina puno dijagnoza, bolnica, terapija, sve su one ostavile

traga na njegovu dječiju psihu, ali su mu trenuci u Udruženju radost zbog koje zaboravi sve nedaće koje ga muče. Nije mu bilo teško napraviti stotinu palačnika za sve članove Udruženja, kada je u septembru 24. realizovan „Palacsintaparti“, niti nositi gitaru i punu torbu Rubikovih kocki; jer na sam spomen imena HUM, lice mu se ozari i ništa mu nije teško. Poseban događaj u njegovom životu bila je promocija knjige „Poruka iz Sarajeva, priča sarajevskih Mađara“ autorice Dóre Fülöp. Tada je imao priliku prisutnim zvanicama predstaviti svoje umijeće na gitari uz Andantino Mosso (Mauro Giuliani). Imao je priliku posjetiti sa roditeljima Budimpeštu i ta je posjeta u njemu izazvala želju da se jednog dana preseli i živi u tom gradu, jer kako on kaže: „Budimpešta ima sve!“.

Beskrajno hvala, dragi prijatelji

Sa svakim novim druženjem svi smo bogatiji za neko novo saznanje o Mađarskoj, naučena je koja nova riječ, oplemenjeni su nam duhovi nekom novom poučnom pričom o tradiciji, kulturi, historiji Mađarske i Mađara. Znanje je bogatstvo koje nam niko ne može uzeti, ali još veće bogatstvo koje smo mi stekli kroz druženja sa dragim prijateljima Mađarima iz Udruženja HUM Sarajevo je poznanstvo sa svim tim dragim ljudima koji su u naša bića nesebično utkali i dio sebe, svojih priča i životnih iskustava i na tome im svima beskrajno HVALA.

Elma Solak

Igra u mađarskoj kući HUM-a

A szarajevói magyarok egyesülete más szemszögből

Az összetartozás, a közösség és a tudás varázslatos helye

A szarajevói HUM Magyar Polgárok Egyesülete a 2024-es évet is sikeresen zárta a különböző projektek, műhelymunkák és egyéb tevékenységek megvalósítása tekintetében. Az elmúlt év minden hónapja eseménydús volt, legyen szó tematikus műhelyfoglalkozásról, kirándulásokról, előadásokról, koncertekről vagy kötetlen összejövetelekről a HUM helyiségében. Ennek az egyesületnek az a különlegessége, hogy kitérta kapuit, és a tagok megnyitották szívüket azok előtt is, akik semmilyen magyarországi kapcsolattal nem rendelkeznek, nincs távoli vagy közelebbi magyar személy a felmenőik között. Így váltunk mi is tagokká és rendszeres látogatókká, a 13 éves Zenit fiammal és a 6 éves kislánnyal, Zanával.

A közösség, mint a megmaradás alapja

Ami ezt a kis triót összekötötte az egyesület tagjaival, az az a vágy volt, hogy többet megtudjunk a magyar kultúráról, a nyelvről, a történelemtől és a szokásokról. Így született meg egy barátság is, egy különleges és elszakíthatatlan kötelék. Ennek a történetnek a fő „bűnöse” ugyanis Váradi Tünde, aki önzetlenségével, vidám lendületével és nyitott szívvel befogadott bennünket. Megmutatta nekünk a szarajevói magyarok otthonát, igazi családi melegséggel körbeötvé.

A jövő a fiataloké

Az egyesület tevékenységei nemcsak az alkalmi találkozások a tagokkal, hanem

Farsangi mulatságon, Elma és kislánya, Zana

kifejezetten a gyerekekre összpontosítanak, akik a központi szerepet játsszák. Zenit és Zana számára ez lehetőséget adott arra is, hogy szélesítsék látókörüket, tanuljanak Magyarország történelméről és kultúrájáról, megismerjék a hungarikumokat és elkezdjék tanulni a nyelvet. Ezen a télen kislányom magyarul énekelt a *Mikulás, Mikulás* című gyerekdalt osztálytársainak, és büszkén beszélt magyar barátairól. Zenit nem egy hétköznapi fiú, már gyermekkor óta „különleges kapcsolata” van Magyarországgal, pontosabban egy hungarikummal, amely nem más, mint a Rubik-kocka. Ezt szinte sosem teszi le, és körülbelül 16 másodperc alatt kirakja. Bár még nincs 14 éves, számos diagnózison, kórházi kezeléson és terápi-

án ment keresztül, amelyek mind nyomot hagytak gyermeki lelkében. Azonban az egyesületben töltött pillanatok olyan örömet jelentenek számára, amelyek feledtetik vele az eddigi összes megpróbáltatást. Gond nélkül megsütött száz palacsintát az egyesület tagjainak, a 2024 szeptemberében megrendezett Palacsintaparti alkalmával. Sőt, magával vitte gitárját és egy Rubik-kockákkal teli táskát is. A HUM név hallatán az arca mindig felderül, és semmi sem jelent számára nehézséget. Különleges esemény volt az életében Fülöp Dóra *Üzenet Szarajevóból* című könyvének bemutatója is. Lehetősége volt bemutatni gitártudását a jelenlévőknek Mauro Giuliani *Andantino Mosso* című művével. Budapesten is jártunk már, és ez a látogatás olyan vágyat ébresztett fel benne, hogy egyszer majd ott éljen, mert ahogy ő mondja: „Budapest mindent megad!”

Számomra az egyesület egy új, varázslatos világ felfedezését jelentette, amely szilárdan a közösség, a támogatás és az egység alapjaira épül. Egy olyan világot, ahol életre szóló barátságok születnek, ahol nincs helye a negatív érzelmeknek, megkülönböztetésnek vagy rossz energiáknak. Az a valóság, amelyben élünk, kemény, könyörtelen és számító – a HUM azonban egy varázslatos világ, amelyre mindez nem jellemző.

Épp ellenkezőleg, a HUM egy olyan egyesület, ahol a tagok nem csupán számok. Az elsődleges érdek és cél sem az anyagi javakon, pénzügyi nyereségeken vagy a számításokon alapul. A közösség és az összetartozás ereje tartja fenn ezt az egyesületet immár több mint harminc éve, hiszen minden tag számíthat a többiek támogatására, ahogyan ők is mindenkor ott vannak egymásért.

Végtelen hála, kedves barátok

Minden egyes új találkozás során gazdagabbak leszünk valamilyen új ismerettel Magyarországról: megtanulunk egy-egy új szót, vagy lelkileg töltődünk fel egy tanulmányos történet által, amely a magyar hagyományokról, a kultúráról, a történelemtől és az emberekről szól. A tudás olyan kincs, amelyet senki sem vehet el tőlünk. Ennél is értékesebb azonban az a barátság, amelyet a szarajevói HUM egyesület kedves magyar tagjaival való találkozások során szerzünk. Ezek a nagyszerű emberek önzetlenül osztották meg velünk önmaguk egy darabját: történeteiket, életük tapasztalatait. Ezért a szívből jövő nagylelkűségért mindannyiuknak végtelen hálával tartozunk.

Elma Solak

Váradi Tünde fordítása

A HUM jókedvű játékosai

A művészet és a kultúra nem ismer határokat

A Bethlen Gábor Alapítvány és a Nemzetpolitikai Államtitkárság támogatásával, valamint a Határtalanul program keretében lehetővé vált, hogy a Banja Luka-i Magyar Szó Egyesület és a Szent Száva Kulturális és Művelődési Egyesület táncsoportja ellátogasson az anyaországba. A látogatás során megtekintettük Herend, Veszprém és Városlőd nevezetességeit.

A Szent Száva Kulturális és Művelődési Egyesület (KME) táncsoportja és a Banja Luka-i Magyar Szó Egyesület a Határtalanul program keretében közösen vett részt egy háromnapos kiránduláson Veszprém-ben. A kirándulás első napján a Farkasházi Fischer Mór által alapított Herendi Porcelánmanufaktúrába látogattunk. Az ott tartózkodás során részletesen ismertették velünk a porcelánkészítést és annak fortélyait. Legelőször is egy 3D vetítéssel kedveskedtek a szervezők a vendégeknek, ezt követően pedig elkalauzoltak bennünket az agyag kiválasztásától kezdve, egészen a porcelánégetés végéig.

A látogatást követően visszatértünk Veszprémbe, és elfoglaltuk a szállást. A két egyesület tagjai ezt követően külön programokon vettek részt. A táncosok megtekinthették a Veszprémi Bakony Táncegyüttes próbáját, ahol a vendégcsoport táncosai rövid ízelítőt mutattak be táncismereteikből. A két táncsoport a próbák után együtt vacsorázott. A vacsoraasztalnál viszont nem kellett sokat várni ahhoz, hogy előkerüljenek a hangszerek, és elkezdődjön az éneklés.

A következő napon Kruppa-Jakab Éva idegenvezető mutatta be a *királynők városát*, annak építészeti stílusait, történelmét, rejtett kincseit – melyeket féltve őriz a

Egyesületünk tagjai Hirschl Melindával

látogatók előtt – és a helyi gasztronómiai különlegességeket. Veszprém város szépségeit az ős sárgás-vöröses árnyalatai még inkább kiemelték.

Délután a két egyesület közösen indult el Városlődre, ahol a Banja Luka-i Magyar Szó tagjai Perlaki Antal helytörténész vezetésével megtekintették a kálváriát és a kolostort. Ezt követően pedig rövid látogatás keretében megismerkedtek a sváb hagyományokkal, gasztronómiájukkal és mindennapi szokásaikkal.

Ez alatt az idő alatt a Szent Száva KME táncsoportja és a Veszprémi Bakony Táncegyüttes közösen készülődött az esti fellépésre. Az ünnepségre a Kossuth Lajos Művelődési Központban került sor, ahol a Határtalanul program keretében rendeztek gálaműsort és táncházat. Az eredeti elképzelésekkel ellentétben az esti ünnepségen a német kisebbség táncsoportja nem tudott részt venni, így a főpróbára szánt időt maximálisan kihasználta a két táncsoport.

A helyi polgármester, Schell Tamás mondott először beszédet, azt követően Hirschl Melinda, az esemény koordinátora és a két tánctanár, Kádár Ignác és Dragan Popović üdvözölte a jelenlevőket.

A Határtalanul program záróműsorát követően Milivojević Irén köszönetet mondott az egyesület nevében Schell Ta-

más polgármesternek, Hirschl Melinda koordinátornak és a résztvevőknek a lehetőségért, hogy itt lehettek, és hogy fogadták őket. Végezetül pedig hozzátette, hogy reményei szerint viszontlátják őket Banja Lukában is.

A műsor végén a vendéglátók vacsorával kedveskedtek a jelenlévőknek. Ezt követően kezdetét vette a hajnalig tartó táncház. Fialok és idősek is táncoltak. A tánc házi szokásokhoz híven, polgári táncokat és körtáncokat táncoltak. A vendégcsoport tagjai megragadták az alkalmat arra, hogy a vendéglátóink számára eddig nem látott vagy kevésbé ismert balkáni kóliókat oktassanak. A tánc ház remek lehetőséget teremtett arra, hogy ismerkedjünk, gondolatokat cseréljünk és hogy külföldi magyarokként emlékeztessük magunkat arra, milyen sokszínű és gazdag kultúra részesei vagyunk.

Vasárnap délelőtt egy rövid kitérőt tettünk Csopakra, ahol kávézás mellett megcsodálhattuk a Balatont, mielőtt visszaindultunk volna.

„A művészet és a kultúra az, ami nem ismer határt. Szavak nélkül is mindenki megérti, mert az érzéseink azonosak, még ha nyelvünk különböző is.” (Dragan Popović – a Szent Száva Kulturális és Művelődési Egyesület táncoktatója)

Rontó Martin

Umetnost i kultura ne poznaju granice

Uz podršku Fondacije „Bethlen Gábor”, Državnog sekretarijata za nacionalnu politiku i u okviru programa „Határtalanul” (bez granica) pružena je mogućnost da folklorna grupa udruženja „Magyar Szó” iz Banja Luke i KUD Sveti Sava posete matičnu zemlju. Tokom posete, imali su priliku da поблиže upoznaju znamenitosti mesta kao što su Herend, Veszprém i Városlőd.

Folklorna grupa KUD-a Sveti Sava i udruženje „Magyar Szó” iz Banja Luke zajedno su učestvovali u trodnevnom izletu u Veszprém u okviru programa „Határtalanul”. Prvog dana posete obišli su Porcelansku manufakturu Herend, koju je osnovao Fischer Mór Farkasházi. Tokom boravka, detaljno su ih uputili u umetnost izrade porcelana i njene tajne. Poseta je započela 3D projekcijom koju su organizatori priredili za goste, nakon čega su ih vodili kroz ceo proces, od izbora materijala do pečenja porcelana.

Nakon posete, vratili su se u Veszprém i smestili se. Članovi oba udruženja učestvovali su u posebnim programima; igrači su prisustvovali probi plesnog društva Veszprémi Bakony, gde su gosti takođe prikazali deo svojih plesnih veština. Posle probe, oba plesna društva su zajedno otišla na večeru, gde su ubrzo instrumenti došli u prvi plan i počelo se sa pevanjem.

Sledećeg dana, uz pomoć vodiča Éve Kruppa-Jakab upoznali su „grad kraljica” – Veszprém, njegovo arhitektonsko nasleđe, istoriju, skrivene dragocenosti i lokalne gastronomske specijalitete, koje su jesenje nijanse dodatno naglašavale.

Posle podne, oba udruženja su zajedno otišla u Városlőd, gde su članovi udruženja „Magyar Szó” uz lokalnog istoričara Antala Perlakija obišli kalvariju i manastir. Tom prilikom su se upoznali i sa švapskom tra-

dicijom, gastronomskim specijalitetima i svakodnevnim običajima.

Tokom priprema za večernji nastup, KUD Sveti Sava i plesna grupa Veszprémi Bakony zajednički su vežbali za događaj u Kulturnom centru „Lajos Kossuth”, gde je u okviru programa „Határtalanul” održan gala program i plesna večer. Iako plesna grupa nemačke manjine nije mogla prisustvovati, dva plesna društva su maksimalno iskoristila vreme za probu.

Prvo je govor održao gradonačelnik Tamás Schell, zatim koordinator događaja Melinda Hirschl i plesni instruktori

Ignác Kádár i Dragan Popović.

Na završnom programu programa „Határtalanul”, Irén Milivojević se u ime Udruženja zahvalila gradonačelniku Tamásu Schellu, Melindi Hirschl i prisutnima na prilici da budu tu i na gostoprimstvu. Dodala je da se nada da će ih jednog dana moći ugostiti i u Banja Luci.

Na kraju programa, domaćini su prisutne počastili večerom, a zatim je započelo plesno veče koje je trajalo do zore. Mladi i stariji zajedno su plesali, kombinujući građanske plesove i kola. Članovi gostujuće grupe iskoristili su priliku da domaćinima poka-

žu do sada neviđena ili manje poznata balkanska kola. Plesna večer pružila je sjajnu priliku za upoznavanje, razmenu misli i podsećanje na bogatstvo i raznolikost naše kulture kao Mađara u dijaspori.

U nedelju pre podne, napravili smo kratku pauzu u Čopaku, gde smo uz kafu uživali u pogledu na Balaton pre nego što smo se uputili kući.

„Umetnost i kultura ne poznaju granice. Svi ih razumeju, bez obzira na jezičke razlike, jer su naši osećaji jednaki.” (Dragan Popović – plesni instruktor KUD-a Sveti Sava)

Martin Ronto

Zajednička fotografija folklornih grupa

1956 szelleme Szarajevóban

A történelem és a hagyomány találkozása a Magyar kultúrnapokon

Az 1956-os eseményekre való emlékezés nem csupán a történelem előtti tisztelgés, hanem alkalom arra is, hogy értékeinket, hagyományainkat éltsük, és megerősítsük nemzeti identitásunkat is.

A HUM Magyar Polgárok Egyesületének szervezésében Szarajevóban is megemlékeztünk nemzeti ünnepünkről. A köszöntőt magyar nyelven Váradi Tünde, a Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasa, helyi nyelven pedig Estela Hadžikadunić mondta el, majd Otilija Dognar Vojnity történelem szakos tanárnő üdvözölte a közönséget. Ezt követően a Vajdaságból érkezett zentai Közgazdasági és Kereskedelmi Iskola tanulói léptek színpadra. Kopasz Dorina, valamint Katarina Todorović részletes történelmi beszámolót olvasott fel, amellyel felelevenítették az 1956-os eseményeket és Nagy Imre életét. Íme egy részlet az elhangzottakból: „1956 októberében Magyarországon békés tüntetéssel kezdődő, fegyveres felkeléssel folytatódó forradalom bontakozott ki a Rákosi Máttyás nevével összefonódó kommunista diktatúra és a szovjet megszállás ellen.

A budapesti műszaki egyetem hallgatói 1956. október 22-i nagygyűlésükön 16 pontban foglalták össze követeléseiket, másnapra pedig tüntetést szerveztek akaratauk nyomatékosítására és a lengyel munkástüntetések iránti szolidaritás ki nyilvánítására. A követelések között szerepelt a szovjet csapatok kivonása Magyarországról, új kormány létrehozása Nagy Imre vezetésével, a magyar-szovjet kapcsolatok felülvizsgálata, általános, titkos, többpárti választások, teljes vélemény- és szólásszabadság, szabad rádió. A budapesti Petőfi-szobornál tartott október 23-i

Veszprém-Bakony Táncegyüttes a színpadon

tüntetésen Rákosi- és Gerő-ellenes jelszavak hangzottak el, a résztvevők követelték a szovjet csapatok kivonását. A zászlókból kivágták a szovjet mintájú címet, így lett a lyukas zászló a forradalom jelképe.

Az esti és éjszakai órákban a fegyveres csoportok elfoglalták a Magyar Rádió és a pártlap, a Szabad Nép székházát, a telefonközpontot, a lakihegyi rádióadót, emellett több fegyverraktár, laktanya, rendőrőrs és üzem is a felkelők kezére került. A Dózsa György úton, a mai Ötvenhatosok terén ledöntötték az elnyomás gyűlölt jelképét, a Sztálin-szobrot.”

A történelmi visszatekintés után Surányi Kata Páskándi Géza Nem igaz! című versét adta elő.

Programunk második részében a Veszprém-Bakony Táncegyüttes néptáncosai (az anyaországból érkeztek hozzánk) Kádár Ignác vezetésével egy lenyűgöző táncos összeállítással ajándékoztak meg bennünket. Kádár Ignác a világ magyar táncéletének kiemelkedő és elismert személyisége, sikeres előadóművész, koreográfus. A Kossuth-díjas táncművész védjegye a hagyomány szeretete, amely gyerekkora óta jellemzi. Az idén (2024) Magyarország köztársasági elnöke a Magyar Érdemrend lovagkeresztje kitüntetéssel adományozta neki. A Veszprém-Bakony Táncegyüttes előadása annyira elragadó volt, hogy a közönség állva tapsolta meg a fellépőket. Büszkén mondhatjuk, hogy az este nem csupán méltó megemlékezésként szolgált, hanem a magyar kultúra és a szarajevói magyar diaszpórák közösség erejét is bemutatta.

A műsort követően táncház kezdődött, ahol Kádár Ignác vezetésével a közönség minden korosztálya lelkesen táncolt. A hangulat felejthetetlen volt, és biztosak vagyunk benne, hogy a résztvevők sokáig emlékezni fognak erre az estére.

Köszönet minden fellépőnek, aki hozzájárult a rendezvény sikeréhez. Hálásak vagyunk támogatóinknak is, amelyek/akik lehetővé tették, hogy ez a különleges esemény létrejöhesse, kiemelten a Bethlen Gábor Alapnak, Magyarország Szarajevói Nagykövetségének és Sándor Juditnak, valamint Sándor Attila katonai attasénak.

Váradi Tünde

Bosnyák kávé vendégeinkkel a Baščaršiján

Duh 1956. u Sarajevu

Susret historije i tradicije na Danima mađarske kulture

Prisjećanje na događaje iz 1956. godine nije samo odavanje počasti historiji, već i prilika da oživimo svoje vrijednosti, tradiciju i ojačamo nacionalni identitet.

Pod organizacijom Mađarskog udruženja građana HUM, i u Sarajevu smo obilježili naš nacionalni praznik. Dobrodošlicu su poželjele Tunde Varadi, stipendistica programa „Koroši Čoma Šandor“, na mađarskom jeziku, i Estela Hadžikadunić na lokalnom jeziku. Nakon toga, publiku je pozdravila profesorica historije Otilija Dognar Vojnić.

Usljedio je nastup učenika Ekonomske i trgovačke škole iz Sente, koji su došli iz Vojvodine. Dorina Kopas i Katarina Todorović pročitale su detaljan historijski osvrt, kojim su prisjetili događaja iz 1956. godine i života Imrea Nađa. Evo jednog dijela njihovog izlaganja:

„U oktobru 1956. godine u Mađarskoj je izbila revolucija koja je započela mirnim demonstracijama, a nastavila se oružanim ustankom protiv komunističke diktature povezanom s imenom Maćaša Rakošija i sovjetske okupacije.

Studenti Tehničkog univerziteta u Budimpešti su na velikom skupu 22. oktobra 1956. godine u 16 tačaka iznijeli svoje zahtjeve, a za naredni dan organizirali su demonstracije kako bi naglasili svoje stavove i izrazili solidarnost s poljskim radnicima. Među zahtjevima su bili povlačenje sovjetskih trupa iz Mađarske, formiranje nove vlade na čelu s Imreom Nadom, revizija mađarsko-sovjetskih odnosa, opći, taj-

Na tornju Avaz

ni i višestranački izbori, potpuna sloboda govora i izražavanja, te sloboda medija.

Na demonstracijama održanim 23. oktobra kod spomenika Petefiju u Budimpešti uzvikivane su parole protiv Rakošija i Geroa, a učesnici su zahtijevali povlačenje sovjetskih trupa. Iz zastava je izrezivan sovjetski grb, pa je tako zastava s rupom postala simbol revolucije.

Tokom večernjih i noćnih sati, naoružane grupe su zauzele Mađarski radio, sjedište partijskog lista Sabad Nep, telefonski centar, Lakiheđ radio, kao i više skladišta oružja, vojarni, policijskih stanica i tvornica. Na ulici Doža Đerđa, na današnjem Trgu 56-ih, srušen je Staljinov spomenik, simbol omražene represije.”

Nakon historijskog osvrta, Kata Šuranji je izrecitovala pjesmu „Nije istina!” Geze Paškandija.

U drugom dijelu programa, članovi folklornog ansambla Vesprem-Bakonj iz Mađarske, pod vođstvom Ignaca Kadara, izveli su spektakularnu plesnu predstavu. Ignac Kadar je istaknuta i priznata ličnost u svijetu mađarskog plesa, uspješan izvođač i koreograf. Ove godine (2024.) predsjednik Republike Mađarske dodijelio mu je Orden viteza Mađarskog reda za zasluge. Izvedba ansambla Vesprem-Bakonj bila je toliko dojmljiva da je publika, izvođače, ispratila ovacijama.

S ponosom možemo reći da je ova večer bila ne samo dostojanstveno obilježavanje, već i lijep prikaz snage mađarske kulture i zajedništva mađarske dijaspore u Sarajevu.

Nakon programa započela je plesna večer, gdje su, pod vođstvom Ignaca Kadara, svi prisutni, bez obzira na starosnu dob, s oduševljenjem zaplesali. Atmosfera je bila nezaboravna, i sigurni smo da će se učesnici dugo sjećati ove večeri.

Zahvaljujemo se svim izvođačima koji su doprinijeli uspjehu ove manifestacije. Posebno smo zahvalni našim sponzorima, koji su omogućili realizaciju ovog posebnog događaja, a posebno Fondaciji Bethlen Gabor, Ambasadi Mađarske u Sarajevu, Juditi Šandor, kao i vojnom atašeu Atili Šandoru.

Tunde Varadi

Prevela Estela Hadžikadunić

Nastup folklorne grupe

Potápi Árpád János emlékére

2024. október 17-én mindenkit váratlanul ért a hír, hogy ötvenhét éves korában tragikus hirtelenséggel elhunyt Potápi Árpád János országgyűlési képviselő, nemzetpolitikáért felelős államtitkár. A nem várt esemény hatására a világ magyarságának részvétnyilvánító üzenetei lepték el a közösségi médiát. A földrajzi közelség, illetve a személyesen kialakított jó kapcsolata miatt a Kárpát-medence magyarságát különösen megrázta a hír. A „nemzetpolitika atyjának” elvesztése miatti hiány hónapokkal a halála után sem enyhült.

Potápi Árpád 1967-ben született Bonyhádon. Az érettségi megszerzése, majd a főiskola elvégzése után az Eötvös Loránd Tudományegyetem történelem szakán diplomázott. Tanári pályafutását követően a Bukovinai Székelyek Országos Szövetségének az elnöke lett, ami származása miatt különösen fontos szerepet töltött be az életében. Korábban Bonyhád polgármestereként is dolgozott, országgyűlési képviselőként évtizedeken keresztül munkálkodott a térségért. 2011. január 1-jétől 2014 júniusáig az Országgyűlés Nemzeti Összetartozás Bizottságának elnökeként tevékenykedett, 2014 óta a Miniszterelnökség nemzetpolitikáért felelős államtitkáráként képviselte a világ magyarjainak érdekeit. A Kárpát-medence magyarságával ápolta kapcsolata kiemelkedő volt, számtalan rendezvényen, megemlékezésen és ünnepségen vett részt. Jelenlétével is igyekezett kifejezni a támogatását a szórvány- és diaszpórák közösségei irányába, így több közösség tagjaival személyes kapcsolatot ápol.

A szarajevói magyarok Potápi Árpádot mint szerető családapát ismerték meg – a külföldi magyarok családjának aty-

jaként, aki összetartotta nem túl nagy, ámde számos irányba elszármazott rokonságát. Aki bátorította a közösséget, amikor erőre volt szüksége, és velük ünnepelt, amikor sikerekben tündökölt.

A szarajevói és Banja Luka-i magyar közösségek tagjai néhány évvel ezelőtt személyesen is megismerkedtek vele, amikor a HUM egyesület *Kommunikációs hídépítés a volt Jugoszláv tagállamok magyar közösségei között* című háromnapos rendezvényére érkezett Bosznia-Hercegovinába. Az együtt töltött idő során mindannyiunk számára egyértelművé vált, hogy az államtitkár úr látogatásával nem csupán hivatali tevékenységnek tett eleget, hanem időt áldozott arra is, hogy a közösség tagjait megismerje. A rendezvény során számos közös programot szerveztünk Potápi Árpáddal, melyek mindegyikén örömmel vett részt. A konferencia, a kerekasztal-beszélgetés, a szarajevói Magyar Ház hivatalos megnyitója, a közös előadások és városi séták mellett velünk tartott azon a flashmobon, melyet az egyesület délvidéki magyar előadók részvételével rendezett a Baščaršiján, és amelyet a közösség évekkal később is örömmel emlegetett.

Potápi Árpád halála nagy veszteség a nemzetnek. Bízunk benne, hogy emlékét megőrizve tovább tudjuk vinni mindazt, amiért eddig közösen dolgoztunk, és méltón tudjuk képviselni azt az egységet, amelynek összetartásában ő is hitt.

Köszönünk mindent, Államtitkár Úr!

Fülöp Dóra

Fotók: Miniszterelnökség
Nemzetpolitikai Államtitkársága

U spomen na Árpáda Jánosa Potápija

Dana 17. oktobra 2024. godine sve je iznenadila vijest da je Árpád János Potápi, član Parlamenta i državni sekretar za nacionalnu politiku, iznenada preminuo u 57. godini života. Kao rezultat neočekivanog događaja, društvene mreže su bile preplavljene izjavama saučesća Mađara širom svijeta. Zbog geografske blizine i uspostavljenih dobrih ličnih odnosa, vijest je posebno potresla Mađare Karpatskog regiona. Osjećaj praznine zbog gubitka „oca nacionalne politike“ nije jenjavao ni mjesecima nakon njegove smrti.

Árpád Potápi je rođen 1967. u Bonyhádu. Nakon završene srednje škole i fakulteta, diplomirao je historiju na Univerzitetu Loránd Eötvös. Nakon svoje nastavničke karijere, počeo je raditi kao predsjednik Državne asocijacije bukovinskih Sekelja, koja je zbog njegovog porijekla imala posebno važnu ulogu u njegovom životu. Prethodno je radio kao gradonačelnik Bonyhada, a kao član Parlamenta decenijama je radio u interesu regiona. Od 1. januara 2011. do juna 2014. godine obavljao je funkciju predsjedavajućeg Odbora za nacionalno jedinstvo Parlamenta, a od 2014. godi-

ne zastupa interese Mađara širom svijeta kao državni sekretar za nacionalnu politiku u kabinetu premijera. Njegov odnos sa Mađarima Karpatskog regiona bio je izvanredan, a učestvovao je u nebrojenim događajima, komemoracijama i proslavama. Svojim prisustvom nastojao je da izrazi podršku dijaspori i zajednicama dijaspore, održavajući na taj način lični kontakt sa pripadnicima nekoliko zajednica.

Sarajevski Mađari poznavali su Árpáda Potápija kao ljubaznog porodičnog čovjeka – kao oca porodice Mađara u inostranstvu, koja je držala na okupu njegovu ne baš veliku rodbinu, koja je bila razgranata širom svijeta. On je bio taj koji je hrabrio zajednicu kada je trebala snagu i slavio sa njima kada je proslavljala uspjeh.

Pripadnici mađarskih zajednica iz Sarajeva i Banja Luke upoznali su Árpáda Potápija lično prije nekoliko godina kada je došao u Bosnu i Hercegovinu na trodnevni događaj udruženja HUM pod nazivom „Izgradnja komunikacijskih mostova između mađarskih zajednica zemalja bivše Jugoslavije“. Tokom vremena koje smo proveli zajedno,

svima nam je postalo jasno da svojom posjetom državni sekretar ne samo da ispunjava svoje službene dužnosti, već i odvaja vrijeme za upoznavanje članova zajednice. Tokom događaja organizovali smo nekoliko zajedničkih programa sa Árpádom Potápijem, u kojima je on sa zadovoljstvom učestvovao. Pored konferencije, okruglog stola, zvaničnog otvaranja Mađarske kuće u Sarajevu, zajedničkih predavanja i šetnje gradom, bio je s nama na flash mobu na Bačaršiji, koje je udruženje organizovalo uz učesće mađarskih izvođača iz Vojvodine, a koje zajednica i danas, par godina kasnije, sa radošću pominje.

Smrt Árpáda Potápija je veliki gubitak za naciju. Vjerujemo da ćemo, čuvajući sjećanje na njega, zajedno nastaviti sve ono na čemu smo radili i dostojanstveno predstavljati jedinstvo u čije postojanje je i sam vjerovao.

Gospodine državni sekretare, hvala vam na svemu!

*Dóra Fülöp
Prevela: Kornelia Sabo-Mehić
Fotografije: Kabinet premijera,
Državni sekretarijat
za nacionalnu politiku*

Szarajevói emlék

December 31-ével nemcsak a 2024-es év zárult le számunkra, hanem életünk egyik fontos időszaka, több mint öt éves szarajevói tartózkodásunk.

Először 1979-ben jártam Szarajevóban szüleimmel egy családi nyaralás alkalmával, amikor a tengerpart felé vetjük az irányt. Kiskamaszként egy különleges, izgalmas világ tárult elém a kirándulás során. Előtte csak Pécszet láttam dzsámit, Egerben minaretet (műezsin nélkül), Szentendrén szerb ortodox ikonosztázt, viszont Szarajevóban mindez együtt volt. Szüleim gondosan ügyeltek rá, hogy a város fontosabb történelmi emlékhelyeit végigjárjuk. Az akkori Jugoszlávia teljesen lenyűgöző természeti adottságaival, szépségeivel, tengerpartjával. Ámulatomat csak növelte, hogy az üzletek polcain olyan termékek is voltak, amihez Magyarországon nem juthattunk hozzá, vagy csak az NDK-ból lehetett beszerezni. Mostarban kaptam életem első farmernadrágját. Ez maga volt számunkra a Nyugat!

1993 nyarán néhány hetes kislánnyal a karomban az M7-en utazva hallottam a sokkoló hírt a rádióban Szarajevó ostromáról. Félelem fogott el. A Híradó képeit, tudósításait nem tudtam soha megnézni, nem akartam tudni, hogyan pusztul el az a világ, ami nekem az első csodálatos külföldi családi nyaralásomat jelentette.

A sors úgy hozta, hogy negyven év múlva, 2019 októberétől férjem diplomáciai munkája miatt visszatértem Szarajevóba. Dr. Horváth Gábor András nagykövet több mint öt éven keresztül az EUFOR főparancsnokainak politikai-diplomáciai tanácsadója volt.

Bevallom, kiköltözésünk előtti „felderítő” utunkon torkomban éreztem a szívem a sok szétlótt, árván maradt ház láttán. Csak a romokat néztem. Hiába láttam körülöttük az új életet, mégis kételkedtem abban, hogy ebből a borzalomból fel lehet támadni...

De az első itt töltött hónapok után teljesen magával ragadott Szarajevó „multikulti” közege, a Kelet és Nyugat különleges elegye, ahol évszázadok óta tulajdonképpen békésen éltek egymás mellett különböző vallású emberek

A HUM képviselővel Butmirban

mindaddig, míg kegyetlenül ellentétet szított köztük a politika. Elnéztem a befoltozott panelházakat, az elhagyott, romosan tatóngó épületeket, az európai országoktól kapott, elhasznált, de itt még jó szolgálatot tevő csirkorgó-nyikorgó trolikat, villamosokat.

A több mint öt év alatt sok szép emléket gyűjtöttünk. Az Una folyó gyönyörű vízéseitől Višegradig, Modričától Ravnóig keresztül-kasul bejártuk az országot. Felejthetetlen élményeket szereztünk Mostarban, Neumban, Trebinjében és Trvdosban, Livnóban a vadlovak között, Ljubuški közelében a Pršut Bura sonkaparadicsomban, a begovói etnofaluban, ámultunk-bámultunk a csodálatos Kravica vízésénél, a titokzatos barlangokban, a szebbnél szebb szerb ortodox templomok ikonosztázai előtt. Számtalanszor végighaladtunk, de sohasem tudtunk betelni a türkiz színű Neretva-völgygel és csipkehegyeivel. Az ínycsiklandó bosnyák konyha is rabul ejtett bennünket. Nagy rajongói lettünk a csevapnak, a begova csorbának, a finom, omlós báránysültnek.

Szarajevóban Grbavicán, a stadion mellett laktunk. A fociedzések szünetében jó volt hallgatni, ahogy felváltva énekeltek a műezsinek és kongtak a harangok.

Örömmel szemléltük a város dinamikus fejlődését. Környékünkön a Ložonička utca tömbháza még elszomorító, ijesztő látványt nyújtott érkezésünkkor, de négy év múlva az utcafronti része már új ruhát kapott, a sarki Esmeralda Dam romos épülete helyén modern ház épült, s figyelemmel kísértük, hogyan korszerűsödött a város troliparkja.

Férjem munkás hétköznapjai alatt én sem unatkoztam. Sokat sétáltam, piacra

jártam, vásároltam, de pedagógusi vénámat is kamatoztatni tudtam. 2019-ben a Winter Bazaaron talákoztam Irma Muratovičtyal és Váradi Tündével, akik kedvesen invitáltak a HUM programokra. Ebből a találkozóból egy hosszú, eredményes, sikeres közös munka született, melyre mindig szívesen fogok visszaemlékezni. Tündével nagyon kreatív csapatot alkottunk, mondhatni „egy rúgóra járt az agyunk”. Örömmel töltött el, hogy bevont a programok tervezgetésébe. Jó érzés volt részt venni a kedves hangulatú összejöveteleken. Meghatottan gondolok vissza a HUM 2023. március 15-ei ünnepi műsorára, az elhangzott szavazatokra, Juhász-Pasity Éva énekére. Ilyen megindító, bensőséges megemlékezésben nem volt részem sehol.

Fülöp Dóra interjúkötete még közelebb hozta az egyesület tagjait, amelyben személyes történetükről mesélnek.

Én itt, a HUM közösségében jöttem rá, hogy milyen erős köteléket, összetartó erőt jelentenek a magyar gyökerek, hogy milyen fontos az anyanyelv ápolása, megőrzése, továbbadása, és hogy egy borzalmas, véres időszak után is van az életnek reményteljesebb folytatása...

Ahhoz, hogy magyarságomat igazán értékelni tudjam, kicsit el kellett távolodnom az anyaországtól.

Ha vendégeink érkeztek Magyarországról, fontosnak tartottuk, hogy a Tunel spasát (Menedék-alagút) és a megrázó dokumentumfilmet mindenki lássa,

Irma, Judit és Tünde a veszprémi Petőfi Sándor Színház előtt, a Lélektől lélekig fesztiválon

hogy megtudják, mit kellett átélnie Szarajevó lakosságának. Aki a mai Szarajevót, a kedves kávézókat, szép épületeket, csillogó üzleteket látja, nem is tudja elképzelni mindazt a szörnyűséget, ami alig harminc évvel ezelőtt történt...

Siflis Gordon Klára filmje, *A magyarok a Miljacka partján – Irma asszony története* szintén nagyon megérintett. Irma Muratović vitalitása, erős személyisége, állhatatossága, életszeretete, fáradhatatlansága mindig lenyűgözött. Szükségesnek éreztem, hogy Veszprémben a Petőfi Színház *Lélektől lélekig* fesztiválja programjába 2024 áprilisában vetítésre

kerüljön a film. Büszke voltam, hogy a királynék városában bemutathattunk egy újkori erős, életvidám, magyar gyökerekkel rendelkező szarajevói asszonyt.

Még csak január közepe felé tartunk, de már hiányzik a csevap, a Baščaršija, a műezzinek éneke...

Hálás vagyok Gábornak, hogy elfogadta a szarajevói kiküldetést, és megismerhettem ezt az országot és Benneteket, kedves HUM-tagok!

További élménydús, sikeres HUM-programokat kívánunk sok szeretettel!

Tóth Judit és

dr. Horváth Gábor András

Bejártuk az országot

Sjećanje na Sarajevo

Sa 31. decembrom nismo završili samo 2024. godinu, već i jedno važno životno poglavlje – više od pet godina provedenih u Sarajevu.

Prvi put sam posjetila Sarajevo 1979. godine, sa roditeljima, tokom porodičnog odmora na putu prema moru. Kao tinejdžerka, bila sam fascinirana ovim jedinstvenim, uzbudljivim svijetom. Prije toga sam vidjela džamiju u Pečuju, u Egeru minaret (bez mujezina), a u Sentandreji, srpski pravoslavni ikonostas, ali u Sarajevu je sve to bilo na jednom mjestu. Roditelji su se potrudili da obiđemo najvažnija historijska mjesta u gradu. Tadašnja Jugoslavija me oduševila svojim prirodnim ljepotama, bogatstvom i obalom. Dodatno me impresioniralo to što su na policama prodavnica bili proizvodi koje nismo mogli naći u Mađarskoj ili su se mogli nabaviti samo iz Istočne Njemačke. U Mostaru sam dobila svoje prve farmerke. To je za nas bio zapad!

Tokom ljeta 1993. godine, dok sam na autoputu M7 držala svoju malenu kćerku u naručju, čula sam šokantnu vijest o opsadi Sarajeva. Obuzela me jeza. Nikada nisam mogla gledati slike i izvještaje na vijestima o razaranju grada; nisam željela vidjeti kako propada svijet koji mi je predstavljao savršeno sjećanje na prvi čudesni porodični odmor u inostranstvu.

Sudbina je htjela da se, 40 godina kasnije, u oktobru 2019., zbog diplomatskog angažovanja mog supruga, vratim u Sarajevo. Dr Gabor Andraš Horvat bio je političko-diplomatski savjetnik glavnim zapovjednicima EUFOR-a više od pet godina.

Priznajem, prije našeg „istraživačkog” putovanja, srcu mi je bilo teško gledati mnoštvo oštećenih i napuštenih zgrada. Samo sam vidjela ruševine.

Sa sarajevskim Mađarima

Iako sam oko njih primjećivala novi život, sumnjala sam da je moguće obnoviti ono što je uništeno.

Međutim, nakon prvih nekoliko mjeseci boravka, potpuno me osvojila multikulturalna atmosfera Sarajeva – taj posebni spoj istoka i zapada gdje su ljudi različitih vjera vijekovima živjeli zajedno, u miru, dok ih politika nije okrutno podijelila. Teška srca sam gledala zakrpljene stambene zgrade, napuštene zgrade i stare tramvaje i trolejbusse koje su evropske zemlje donirale, ali koje su ovdje i dalje dobro služile.

Tokom više od pet godina stekli smo mnoštvo prelijepih uspomena. Od vodopada na rijeci Uni do Višegrada, od Modriče do Ravnog, obišli smo Bosnu i Hercegovinu uzduž i poprijeko. Nezaboravne trenutke doživjeli smo u Mostaru, Neumu, Trebinju i manastiru Tvrdoš, u Livnu sa divljim konjima, Pršutani Bura kod Ljubuškog, u Etno Begovo

selu, na zadivljujućim vodopadima Kravice i mističnih pećina. Svaki put smo se divili tirkiznom kanjonu rijeke Neretve i njenim planinama. Bosanska kuhinja nas je potpuno osvojila. Postali smo veliki obožavoci ćevapa, begove čorbe i sočne janjetine.

Živjeli smo na Grbavici, pored stadiona. U pauzama fudbalskih treninga voljela sam slušati naizmjenične zvuke ezana i crkvenih zvona.

S radošću smo pratili dinamičan razvoj grada. Kada smo stigli, Ložionička ulica je bila puna sivih, zapuštenih zgrada. Četiri godine kasnije, mnoge fasade su obnovljene, a na mjestu ruševne Esmeralde Dam zgrade, izgrađena je moderna zgrada. Vidjeli smo i kako se obnavlja gradski vozni park.

Dok je moj suprug bio zauzet poslom, ni ja nisam bila besposlena. Šetala sam, odlazila na pijacu, kupovala i angažovala se u zajednici. Tokom Zimskog bazara 2019. godine,

upoznala sam Irmu Muratović i Tunde Varadi, koje su me pozvale na HUM programe. Iz tog susreta nastala je duga, uspješna saradnja na koju ću se uvijek s radošću prisjećati.

Ovdje sam, u zajednici HUM-a, shvatila koliko su snažni naši korijeni i koliko je važno njegovanje maternjeg jezika i tradicije. Vidjela sam kako se, i nakon užasnog i krvavog perioda, život može nastaviti sa nadom.

Sada, dok pišem ovaj tekst, već mi nedostaju ćevapi, Baščaršija i ezan.

Zahvalna sam Gaboru što je prihvatio misiju u Sarajevu, što sam mogla upoznati ovu zemlju i vas, dragi članovi HUM-a!

Želimo vam mnogo uspješnih i ispunjenih programa u budućnosti!

S ljubavlju,

Judit Toth

i dr Gabor Andraš Horvat

Prevela:

Estela Hadžikadunić

Dnevnik Slavena Grbića

Mađari u svijetu – Putovanje u Keniju i Zambiju

Ambasador Mađarske u Keniji, Zolt Mészáros i gosti na otvaranju projekta

Projekti: „PROMoting Sustainability and Innovation in Agricultural TVET Through Cross-sectoral Cooperation”, finansiran od strane EU i „Improving the EDUCation of Veterinary Assistents in Africa Through International Cooperations” EDUVET, finansiran od strane EU.

U okviru internacionalnog tima u Afriku je putovala i brojna ekipa iz Mađarske i mađarske dijaspore: Sándor Attila Meout president, Labossa Bence Meout vicepresident, Ádám András Eröss, Birkás Christian, prof. dr Raak Benedek, Daniel Dikatz i prof. dr Slaven Grbić.

Kenija, Najrobi – Otvaranje projekta u Mađarskoj ambasadi, sastanak sa kolegama iz Afrike i posjeta AHITI Kabete Institutu

U Keniju smo stigli oko 11 sati po lokalnom vremenu, a odmah po dolasku u Najrobi započeli smo aktivnosti u okviru ME OUT projekta, i susreli se sa predstavnicima za projekat iz Kenije, Ruande i Namibije. Ovaj projekat ima specifične ciljeve: jačanje kapaciteta i podsticanje inovativnosti u poljoprivredi na nivou srednjih škola.

Prvi zvanični sastanak održali smo sa predstavnicima iz oblasti srednjeg obrazovanja i veterinarima iz Kenije, Ruande i Namibije. Razgovarali smo o važnosti praktične edukacije u poljoprivredi i veterini, kao i o mogućnostima za uvođenje inovacija u školske programe. Posebno smo diskutovali o načinima na koje se učenici srednjih škola mogu osposobiti za prepoznavanje problema u poljoprivredi, upravljanje stočarstvom i primjenu modernih tehnologija za poboljšanje produktivnosti. Razmjenjena su iskustva iz različitih zemalja, sa fokusom na najbolje prakse

Sa predstavnicima ME OUT projekta

koje mogu unaprediti obrazovni sistem i praktične veštine učenika.

Jedan od najvažnijih trenutaka našeg boravka u Keniji bilo je svečano otvaranje projekta u Mađarskoj ambasadi u Najrobiju. Ovaj događaj okupio je ključne partnere, međunarodne organizacije i predstavnike afričkih zemalja uključenih u projekat.

Attila Sándor naglasio je trogodišnje napore u povezivanju Evrope i Afrike kroz inovacije i preduzetništvo, što je kulminiralo početnim sastankom ovog projekta. On je istakao važnost tri stuba naše organizacije, koji su okupili raznovrsne partnere, i izrazio viziju budućnosti ispunjene novim oblicima saradnje, zajedničkim iskustvima i hrabrim idejama.

Ambasador Mađarske u Keniji, Zsolt Mészáros, prepoznao je ogroman potencijal koji nastaje kada Evropa i Afrika rade rame uz rame. On je naglasio strateški značaj ove inicijative, koja jača obrazovanje, inovacije i kulturne veze između kontinenta. Takođe je izrazio nadu da će partnerstva procvetati, otvarajući nove puteve za rast i uzajamne koristi na oba kontinenta.

Snažne poruke su poslali i važni gosti: Henriette Geiger, ambasadorica Evropske unije u Keniji, dr. Kipkirui Langat, generalni direktor TVET Kenya i dr. Esther Thaara Muoria, glavni sekretar Državnog odeljenja za TVET pri Ministarstvu obrazovanja Kenije.

„PRoMoting Sustainability and Innovation in Agricultural TVET Through Cross-sectoral Cooperation” je proje-

kat finansiran od strane Evropske unije i predstavlja dokaz transformativne moći međunarodne saradnje. Opremajući buduće generacije ključnim veštinama za uspeh u svetu koji se neprestano razvija, ovaj projekat jača globalna partnerstva i pozicionira TVET kao pokretačku snagu inovacija i održivog razvoja.

Drugi dan naše posjete, posjetili smo AHITI Kabete Institut, gde učenici i studenti veterine stiču praktična znanja, gdje smo posadili drvo prijateljstva. Ovaj institut igra ključnu ulogu u obuci veterinarra i veterinarskih paraprofesionalaca, ali takođe pruža prilike za srednjoškolce koji žele da se usavrše u oblasti poljoprivrede i stočarstva.

Nakon Instituta imali smo vremena još da obiđemo i nacionalni park Massai Mara i uvjerimo se u veličanstvenu prirodu Kenije.

Zambija – novi projekat, posjeta Veterinarskom fakultetu Univerziteta Zambija

Nakon uspešnih aktivnosti u Keniji, uputili smo se u Lusaku (Zambija), gde smo posjetili Veterinarski fakultet Univerziteta Zambija. Ova institucija igra ključnu ulogu u obrazovanju veterinarra i istraživanju zoonotskih bolesti u regionu.

Obilazak fakulteta uključivao je posjetu laboratorijama i diskusije sa profesorima i studentima o izazovima u veterinarskoj profesiji. Razgovarali smo o značaju povezivanja akademskih institucija sa praktičnim veterinarskim radom na terenu, kako bi se poboljšao sistem ranog upozoravanja i sprečavanja epidemija.

Slaven Grbić i Sándor Attila sade drvo prijateljstva u Najrobiju

Pored akademskih aktivnosti, obišli smo i obližnji nacionalni park, gde smo razgovarali o biosigurnosnim mjerama za sprečavanje prenosa bolesti između divljih i domaćih životinja i izazovima u stočarskoj proizvodnji.

Zaključak – Snaga edukacije i međunarodne saradnje

Naše putovanje kroz Keniju i Zambiju potvrdilo je da su edukacija, saradnja i inovacije ključni faktori u unapređenju poljoprivrede i veterine u Africi. Projekti nisu samo prenos znanja – to je inicijativa koja povezuje ljude, jača lokalne obrazovne i veterinarske mreže i osigurava bolju budućnost za stočarske i poljoprivredne zajednice.

Svečano otvaranje projekta u Mađarskoj ambasadi označilo je početak dugoročne saradnje, koja će omogućiti unapređenje obrazovanja u poljoprivredi i veterini, uz primenu inovativnih pristupa koji će pomoći mladim generacijama da razviju ključne veštine za održivu budućnost.

Mađarska delegacija nastavlja pripreme za slijedeći odlazak u Afriku i još intenzivnijeg povezivanja Mađarske i Evrope sa Afrikom.

*Prof. dr Slaven Grbić,
počasni konzul Mađarske u BiH*

Predstavnik Magyar Szó-a u nacionalnom parku u Zambiji

Slaven Grbić naplója

Magyarok a nagyvilágban – Utazás Kenyába és Zambiába

Projektek: „PROmoting Sustainability and Innovation in Agricultural TVET Through Cross-sectoral Cooperation” – Az Európai Unió által finanszírozott projekt; „Improving the EDUcation of Veterinary Assistents in Africa Through International Cooperations” (EDUVET) – Az Európai Unió által finanszírozott projekt.

A nemzetközi csapat részeként számos magyarországi és magyar diaszpórából érkező szakember is részt vett az afrikai küldetésben: Sándor Attila MEOU-elnök, Labossa Bence MEOU-alelnök, Ádám András Eröss, Birkás Christian, prof. dr. Raak Benedek, Daniel Dikacz és prof. dr. Slaven Grbić.

Kenya, Nairobi – A projekt megnyitása a Magyar Nagykövetségen, az afrikai partnerekkel való találkozók és látogatás az AHITI Kabete Intézetben

Kenyába helyi idő szerint délelőtt 11 órakor érkeztünk, és rögtön megkezdtük a MEOU projekt hivatalos programját. Elsőként Kenya, Ruanda és Namíbia képviselőivel találkoztunk, hogy megvitassuk a projekt céljait és a közös együttműködési lehetőségeket.

A projekt egyik kiemelt célja a középfokú mezőgazdasági oktatás kapacitásának növelése és az innováció elősegítése.

Első hivatalos találkozónk során a középfokú oktatás és az állatorvoslás szakértőivel beszélgettünk a mezőgazdasági és állattenyésztési képzések gyakorlati oktatásának fontosságáról, valamint megvitattuk az oktatási programok modernizálásának lehetőségeit, különös tekintettel azokra a módszerekre, amelyekkel a középiskolás diákokat fel lehet készíteni az agrárszektor kihívásaira és a modern technológiák alkalmazására.

A projekt ünnepélyes megnyitóját a Magyar Nagykövetségen tartottuk Nairobiban. Az eseményen részt vettek a nemzetközi partnerek, az afrikai országok képviselői és az oktatási és innovációs szakemberek.

Sándor Attila, a MEOU elnöke kiemelte az Európa és Afrika közötti együttműködés hároméves folyamatát, amely az

innováció és a vállalkozásfejlesztés előmozdítására összpontosított.

Mészáros Zsolt, Magyarország kenyai nagykövete hangsúlyozta, hogy Európa és Afrika közös munkája óriási lehetőségeket kínál. Beszédében kiemelte a projekt stratégiai jelentőségét az oktatás, az innováció és a kulturális kapcsolatok erősítésében, valamint reményét fejezte ki a további gyümölcsöző együttműködések kialakulásában.

Fontos üzeneteket fogalmaztak meg további prominens vendégek is: Henriette Geiger, az Európai Unió kenyai nagykövete, dr. Kipkirui Langat, a TVET Kenya főigazgatója és dr. Esther Thaaara Muoria, a kenyai Oktatási Minisztérium TVET osztályának főtthkára.

A „PROmoting Sustainability and Innovation in Agricultural TVET Through Cross-sectoral Cooperation” az Európai Unió által finanszírozott projekt, amely az innováció és a nemzetközi együttműködés erejét bizonyítja.

A második napon ellátogattunk az AHITI Kabete Intézetbe, ahol az állatorvosképzés hallgatói gyakorlati tudást sajátítanak el. Az intézetben elültettük a „barátság fáját”, amely az európai és afrikai közösségek közötti szorosabb együttműködést szimbolizálja.

Délután lehetőségünk nyílt meglátogatni a Masai Mara Nemzeti Parkot, ahol megcsodáltuk Kenya lenyűgöző természeti szépségeit.

Zambia – Új projekt és látogatás a Zambiai Egyetem Állatorvostudományi Karán

Kenya után Lusakába, Zambia fővárosába utaztunk, ahol meglátogattuk a Zambiai Egyetem Állatorvostudományi Karát. Ez az intézmény meghatározó szerepet játszik az afrikai állatorvosképzésben és a zoonózisok (állatról emberre terjedő betegségek) kutatásában.

A látogatás során megtekintettük az egyetem laboratóriumait, valamint találkoztunk tanárokkal és hallgatókkal, akikkel az állatorvosi szakma előtt álló kihívásokról és a szakmai képzés fejlesztésének lehetőségeiről beszélgettünk.

Az egyetem mellett ellátogattunk egy helyi állattenyésztő farmra, ahol a bioszubjektív intézkedések fontosságáról, valamint a vad- és háziállatok közötti betegségek terjedésének megelőzéséről beszélgettünk.

Utunk során felkerestünk egy közeli nemzeti parkot is, ahol további megbeszéléseket folytattunk a vadvilág védelméről és az ökológiai egyensúly fenntartásáról.

Összegzés – Az oktatás és a nemzetközi együttműködés ereje

Kenyai és zambiai tapasztalataink meg erősítették, hogy az oktatás, az innováció és a nemzetközi együttműködés kulcsfontosságú tényezők az afrikai mezőgazdaság és állatorvostudomány fejlődésében.

A projekt nem csupán tudásmegosztásról szól, mert ez egy globális kezdeményezés, amely összekapcsolja az embereket, fejleszti az oktatási és állatorvosi hálózatokat, és hozzájárul a fenntartható mezőgazdaság jövőjéhez.

A Magyar Nagykövetségen tartott ünnepélyes megnyitó egy hosszú távú együttműködés kezdetét jelzi, amely a mezőgazdasági és állatorvosi oktatás fejlesztésére összpontosít, és új lehetőségeket nyit a fiatal generációk számára.

A magyar delegáció folytatja előkészületeit a következő afrikai utazásra, amely még szorosabbra fűzi Magyarországot és Afrika kapcsolatát.

Prof. dr. Slaven Grbić, Magyarország tiszteletbeli konzulja Bosznia-Hercegovinában

Küldöttségünk a Nairobi Nemzeti Parkban, balról jobbra: Birkás Krisztián, parkőr, Benedek Radák, Labossa Bence, Sándor Attila, Eröss Ádám András, Daniel Dikacz, parkőr és Slaven Grbić

Egy látogatás, két esemény

A mézeskalács-doboz története, valamint előadás a HUM és az EUFOR húszéves együttműködéséről

Az év utolsó hónapja mindig különleges, hiszen a karácsonyt megelőző hetekben a várakozás és az ünnep szelleme járja át a mindennapokat. Szarajevóban mindig mozgalmas a december, de most egy olyan különleges eseményt emelnék ki, amelyre méltán vagyok büszke. Bár az ember a saját munkáját ritkán dicséri, ez most mézeskalács-illatú lesz.

Advent varázslatos időszaka újra és újra bebizonyította, hogy a közösség ereje csodákra képes. A HUM Magyar Polgárok Egyesületének nevében idén már hatodik alkalommal adtuk át egy mézeskalácsokkal teli dobozt a Szarajevó melletti Butmirban állomásozó magyar katonáknak. Bár elsőre mindez talán nem tűnik rendkívülinek, a mögötte húzódó történet mélysége és fejlődése mégis meghatóvá, különlegessé teszi ezt a gesztust.

Az egész 2019-ben kezdődött, amikor egy renghagyó magyarórán diákjaimmal a konyhában mézeskalácsot sütöttünk. Miközben a tészta illata betöltötte a teret, a karácsonyi hagyományokról és a magyar konyha titkairól beszélgettünk. Az első doboz, amelyet ezekből a süteményekből összeállítottunk, hatalmas örömet okozott a magyar katonáknak, akik szereteteiktől távol töltötték az ünnepeket. Ez az élmény ösztönzött arra, hogy hagyományt teremtsünk ebből az eseményből, hiszen a szeretet a világ legnagyobb ajándéka.

2020-ban, a vilájárvány idején sem hagytuk, hogy megszakadjon ez a kedves kezdeményezés. Bár a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkárságának ösztöndíjas programjai szüneteltek, édesanyámmal együtt otthon (Szabadkán, Vajdaságban) megsütöttük az ajándék mézeskalácsokat. Az ünnepi csomagot 400 kilométeres utazás után Muratović Irma elnök asszonnyal kézbesítettük a katonáknak.

2021-ben a harmadik, majd 2022-ben a negyedik doboz elkészítése már közösségi eseménnyé vált. Ekkor már a Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasaként a HUM Magyar Házban szerveztem meg a sütetést, ahol gyerekek, felnőttek – az egyesület tagjai – közösen díszítették és csomagolták a mézeskalácsokat. Az összefogás és a közös munka öröme meghitt légkört teremtett, amelyben mindenki hozzájárulhatott az adomány megszületéséhez.

Végtelenül hálás vagyok azért, hogy az elmúlt két évben a projekt teljes közössé-

gi vállalkozássá nőtte ki magát. A magyar nagykövetség munkatársai és immár az EUFOR magyar katonái is részt vettek a sütésben, ami nemcsak a dobozok számát, hanem a történet szimbolikus értékét is gazdagította. Az egyéni ötletemből, a kezdeményezésemből valódi közösségi összefogás lett, amelyben mindenki megtalálta a maga szerepét. Egyszóval azt gondolom, hogy a szeretet valóban csodákra képes!

Dr. Sticz László verzerőrnagy előadása

Ez a mézeskalácsokkal teli doboz nem csupán édesség: a benne rejlő finomságok a magyar összetartozás, a hála és a megbecsülés jelképei. Hálás vagyok, hogy részese lehetek ennek a különleges hagyománynak, amely évről évre erősíti a köteleket és a közösségi szellemet – hiszen az ünnep igazi csodája a megosztott öröm és az összefogás ereje. Őszintén remélem, hogy ez a hagyomány tovább él, és a jövőben másokat is arra inspirál, hogy elsősorban az összetartozás és a szeretet erejével tegyék szebbé az ünnepeket.

Látogatásunkkor dr. Sticz László vezérőrnagy úr, az EUFOR Althea misszió parancsnoka köszöntötte a közönséget, ezt követően pedig megtartottam előadásomat. Az EUFOR Althea misszió 2004. december 2-ától jelen Bosznia-Hercegovinában, és elkötelezetten dolgozik a béke és stabilitás fenntartásán. Az itt élő magyar közösség számára az EUFOR munkája nemcsak biztonságot nyújt, hanem a remény szimbóluma is, hogy egy békésebb és biztonságosabb jövőt építhetünk együtt.

Az EUFOR Althea és a HUM Magyar Polgárok Egyesületének húszéves együttműködése példaértékűen erősíti a civilek és a katonák kapcsolatát. Közös programjaink, mint a gyerekeknek szervezett események, kirándulások és kulturális rendezvények, emlékeztető élményeket nyújtottak mindkét fél számára. Az EUFOR katonái számos alkalommal támogatták a magyar közösség programjait, legyen szó farsangi tűzszerezés-

bemutatóról, Mikulás-látogatásról vagy magyar ételek elkészítéséről. Az együttműködés hozzájárult a magyar kultúra és hagyományok megismertetéséhez, valamint a közösségi összetartozás erősítéséhez.

Prezentációm célja az volt, hogy bemutassam az elmúlt két évtized közös programjainak néhány kiemelkedő pillanatát, valamint érzékeltessem az EUFOR és a HUM közötti együttműködés eredményességét, de egy rövid történelmi áttekintéssel ismerttettem Szarajevó múltját és az itt élő magyar közösség szerepét is. Az előadásom üzenete, hogy minden találkozás egy lépés a szorosabb együttműködés és közösségépítés felé a jövőben is.

Ez az esemény méltóan tükrözte az EUFOR és a HUM Magyar Polgárok Egyesületének együttműködését, amely kölcsönös tiszteletre, összefogásra és közös értékeink ápolására épül. A múlt sikerei és a jelen eredményei reményt adnak arra, hogy ez a partnerség a jövőben is a közösségi összetartozás és a szeretet erős pillére maradjon.

Váradí Tünde

Jedna posjeta, dva događaja

Priča o kutiji medenjaka i predavanje o 20-godišnjoj saradnji HUM-a i EUFOR-a

Posljednji mjesec u godini uvijek je poseban jer sedmice koje prethode Božiću donose duh iščekivanja i prazničnog veselja u svakodnevni život. Decembar u Sarajevu uvijek je dinamičan, ali bih željela istaknuti jedan poseban događaj na koji sam s pravom ponosna. Iako rijetko hvalim vlastiti rad, ovaj put to je priča obavljena mirisom medenjaka.

tradiciju ovog događaja, jer ljubav je najveći dar na svijetu.

Godine 2020., uprkos pandemiji, nismo dozvolili da se ova inicijativa prekine. Iako su programi stipendija Kabineta premijera Mađarske bili obustavljeni, moja majka i ja smo, kod kuće u Subotici (u Vojvodini), napravile medenjake. Praznični paket smo, nakon 400 kilometara puto-

ulogu. Ukratko, vjerujem da ljubav zaista može učiniti čuda!

Ove kutije pune medenjaka nisu samo slatkiši, one su simbol mađarskog zajedništva, zahvalnosti i poštovanja. Zahvalna sam što mogu biti dio ove posebne tradicije koja iz godine u godinu jača veze i duh zajednice, jer prava čarolija praznika leži u dijeljenju radosti i snazi zajedništva. Iskreno se nadam da će ova tradicija nastaviti živjeti i inspirirati druge da uljepšaju praznike snagom ljubavi i solidarnosti.

Tokom naše posjete, general-major dr Štic Laslo, komandant misije EUFOR Althea, pozdravio je prisutne, a zatim sam održala svoju prezentaciju. Misija EUFOR Althea prisutna je u Bosni i Hercegovini od 2. decembra 2004. godine i predano radi na očuvanju mira i stabilnosti. Za mađarsku zajednicu u BiH, rad EUFOR-a nije samo simbol sigurnosti, već i nade da zajedno možemo graditi mirniju i sigurniju budućnost.

Dvadesetogodišnja saradnja EUFOR-a i HUM-a primjer je jačanja civilno-vojnih odnosa. Zajednički programi, poput događaja za djecu, izleta i kulturnih manifestacija, pružili su nezaboravne trenutke za obje strane. EUFOR vojnici su više puta podržali programe mađarske zajednice, od organizacije karnevala sa demonstracijom pirotehnike, posjeta Djedu Mrazu, do pripreme mađarskih jela. Ova saradnja doprinosi očuvanju mađarske kulture i tradicije, te jačanju zajedništva.

Cilj moje prezentacije bilo je predstaviti posebne trenutke zajedničkih programa u posljednja dva desetljeća i pokazati uspješnost saradnje između EUFOR-a i HUM-a. Također, dala sam kratki historijski pregled Sarajeva i uloge mađarske zajednice u ovom gradu. Poruka moje prezentacije je da svaki susret predstavlja korak ka čvršćoj saradnji i jačanju zajednice u budućnosti.

Ovaj događaj je na dostojanstven način predstavio saradnju EUFOR-a i Mađarskog udruženja građana HUM, temeljenu na međusobnom poštovanju, zajedništvu i očuvanju zajedničkih vrijednosti. Uspjesi iz prošlosti i rezultati sadašnjosti daju nam nadu da će ovo partnerstvo i u budućnosti ostati snažan stub zajedničkog povezivanja i ljubavi.

Tunde Varadi

Prevela: Estela Hadžikadunić

Prezentaciju je održala stipendista Tunde Varadi

Čarobno vrijeme adventa još jednom je dokazalo da zajednica ima moć da stvori čuda. U ime Mađarskog udruženja građana HUM, ove godine smo šesti put za redom predali kutiju punu medenjaka mađarskim vojnicima stacioniranim u Butmiru kod Sarajeva. Na prvi pogled, ovaj gest možda ne djeluje posebno, ali priča koja se krije iza njega, zajedno s njegovim razvojem, čini ga dirljivim i jedinstvenim.

Sve je počelo 2019. godine, kada sam tokom jednog neuobičajenog časa mađarskog jezika, zajedno s mojim učenicima, u mojoj kuhinji, pravila medenjake. Dok se miris tijesta širio prostorijom, razgovarali smo o božićnim tradicijama i tajnama mađarske kuhinje. Prva kutija, sastavljena od tih medenjaka, donijela je ogromnu radost mađarskim vojnicima koji su praznike provodili daleko od svojih najmilijih. Ovo iskustvo podstaklo me da stvorim

vanja, dostavile vojnicima uz pomoć Irme Muratović, predsjednice HUM-a.

2021. godine, pravljenje treće, a 2022. godine četvrte kutije medenjaka preraslo je u tradicionalni događaj. Kao stipendista programa „Koroši Čoma Šandor“, organizovala sam pravljenje medenjaka u Mađarskoj kući HUM-a, gdje su djeca, odrasli i članovi udruženja zajedno ukrašavali i pakovali medenjake. Zajedništvo i radost zajedničkog rada stvorili su toplu atmosferu u kojoj je svako dao svoj doprinos stvaranju ovih poklona.

Neizmjereno sam zahvalna što je u posljednje dvije godine projekt postao pravi zajednički poduhvat. Učestvovali su i zaposlenici Ambasade Mađarske u Sarajevu, kao i mađarski vojnici EUFOR-a, čime se povećao, ne samo broj kutija, već i simbolična vrijednost ove priče. Moj lični projekat prerastao je u istinsku zajedničku inicijativu, u kojoj je svako pronašao svoju

Áttáncolt határok

Bosznia-Hercegovina és Magyarország: Két táncsoport és a Banja Luka-i Magyar Szó Egyesület barátsága

Két táncsoport találkozása, melyből nemcsak művészet, hanem igazi barátság is született – így foglalnám össze a Magyar Szó Egyesület, a Sveti Sava ME és a Veszprémi Bakony Táncsoport közötti különleges kapcsolatunkat.

Minden a Banja Lukában történt találkozóval kezdődött, amikor a Magyar Szó Egyesület elnök asszonya, Milivojević Irén meghívott bennünket egy közös eseményre. A Banja Luka-i egyesület csodálatos vendégszeretettel fogadott minket, és már az első pillanattól kezdve egy felejthetetlen élmény volt a találkozás. A közös fellépés és az együtt táncolás, éneklés öröme azonnal összekapcsolt minket, az országok közti távolság eltűnt, és mindenhol a magyar szív és kultúra lüktetett.

A közönség is érezte, hogy valami különleges született, és a műsor végén mindannyian úgy éreztük, hogy egy híd épült a két közösség között, ami segíthet a magyar kultúra és a magyar nyelv megőrzésében.

A nyelv és a kultúra ápolása kiemelkedően fontos a közösségünk számára. Bár a magyar nyelvet már kevesen beszélnek Banja Lukában, mégis él, és továbbra is összeköt minket. A táncok, a népdalok és a hagyományok őrzése segít abban, hogy közösségünk megmaradjon, és az új generációk is büszkén vállalhassák a magyar kultúrát. Az ilyen találkozók, mint amit Banja Lukában is megéltünk, fontosak, hiszen lehetőséget adnak arra, hogy átadjuk és továbbörökítsük azokat az értékeket, amelyek megerősítenek minket, és egyesítenek a közös gyökereinkben.

Nem kellett sokat várnunk, hogy folytassuk barátságunkat. Tavaly novemberben mi láttuk vendégül a Banja Luka-i táncosokat és az egyesületet Magyarországon, Veszprémben. A találkozót közös műsorral zártuk Városlődön, amit egy csodálatos tánc ház követett. Az együtt táncolás és éneklés olyan élményt nyújtott, amely mindannyiunk szívében örökre megmarad.

Bár lehet, hogy a magyar nyelv már ritkábban szól, de nincs elveszve, amíg mindannyian együtt tudjuk énekelni, hogy:

*„Az a szép, az a szép,
akinek a szeme kék.”*

Kérünk benneteket, hogy Banja Lukában, mint a Magyar Szó Egyesület tagjai, őrizzétek és adjátok tovább a magyar nyelvet és táncot. Mi pedig minden kulturális segítséget megadunk ehhez.

Hálás köszönettel tartozunk Milivojević Irénnek, a Magyar Szó Egyesület elnök asszonyának, aki mindezt lehetővé tette. Az ő szeretete és a közösség összetartója ereje példaértékű a magyar értékek megőrzésében; külön köszönet a Banja Luka-i táncsoport vezetőjének, Damir Jovanićnak a kultúra ápolásáért, szeretete és elhivatottsága nélkül nem lett volna a találkozás és műsor ilyen csodálatos és felejthetetlen, barátságunk örökre szóló.

A mielőbbi viszontlátásig kívánunk minden jót, és Isten áldja mindnyájukat!

Hirschl Melinda

Preplesane granice

Bosna i Hercegovina i Mađarska: Prijateljstvo dva KUD-a i jednog udruženja

Susret dva KUD-a i jednog građanskog udruženja iz kojeg je nastalo ne samo umetnost, već i pravo prijateljstvo – tako bih opisala posebnu vezu između Udruženja „Magyar Szó” i KUD-a „Sveti Sava” sa KUD „Bakony” iz Veszprema.

Sve je počelo susretom u Banja Luci kada nas je predsjednica Udruženja „Magyar Szó” Irén Milivojević pozvala na zajednički događaj. Banjalučko udruženje nas je dočekalo sa divnom gostoprимljivošću, a od prvog trenutka sve je bio nezaboravno iskustvo. Zajednički nastup sa KUD „Sveti Sava” koji su vezani sa spomenutim mađarskim udruženjem, radost plesa i pevanja odmah su nas povezali, razdaljina između zemalja je nestala i svuda je kucalo mađarsko srce i kultura.

I publika je osetila da se rodilo nešto posebno, a na kraju programa svi smo osetili da je izgrađen most između dve zajednice koji može da pomogne očuvanju mađarske kulture i mađarskog jezika.

Očuvanje jezika i kulture je od najveće važnosti za našu zajednicu. Tako mađarski jezik više ne govore mnogi u Banja Luci, ali on je još uvek živ i nastavlja da nas povezuje. Očuvanje igara, narodnih pesama i tradicije pomaže u očuvanju naše zajednice i omogućava novim generacijama da s ponosom prigrle mađarsku kulturu. Susreti poput ovog koje smo doživjeli u Banja Luci su važni jer pružaju priliku da prenesemo nacionalnu baštinu i vrijednosti koje nas jačaju i spajaju u našim zajedničkim korijenima.

Nismo morali dugo da čekamo da nastavimo naše prijateljstvo. Prošlog novembra u Veszpremu, u Mađarskoj, ugostili smo KUD „Sveti Sava” iz Banja Luke i udruženje. Sastanak smo završili zajedničkim programom u Városlődü, nakon čega je usledila divna plesna zabava. Zajednički ples i pevanje bilo je iskustvo koje će zauvek ostati u našim srcima.

Mada se mađarski jezik može ređe čuti, on se ne gubi sve dok svi zajedno pevamo:

*„Daću sve, daću sve za te oči garave
za te usne rumene...”*

Molim vas da u Banja Luci kao članovi Udruženja „Magyar Szó” čuvate i prosledite i dalje mađarski jezik i folklor. A mi ćemo vam dati svu kulturalnu podršku za to.

Dugujemo veliku i iskrenu zahvalnost Iréni Milivojević, predsjednici Udruženja „Magyar Szó”, koja je sve to omogućila. Njena ljubav i snaga zajedništva članova udruženja je primjerna za očuvanje mađarskih vrednosti, posebna zahvalnost Damiru Jovaniću, sekretaru KUD „Sveti Sava” za njegovanje kulture, bez njegove ljubavi i posvećenosti susret i predstava ne bi bili tako divni i nezaboravni, naše prijateljstvo za njih zauvek traje.

Želimo vam sve najbolje do skorog ponovnog susreta i Bog vas sve blagoslovio!

*Melinda Hirschl
Prevela Irén Milivojević*

Károlyi Béla, a mi Béla bácsink

Károlyi Béla sorsa a történelem viharaiiban formálódott, de élete során mindig fontosnak tartotta a magyar szót és a kultúra továbbadását. Története egyben a közösség erejéről és az összetartozás fontosságáról is szól.

„A német megszállás alatt születtem Nagybecskerekben. Nálunk Bánátban az emberek mindig őrizték a magyarságukat. A szüleim, apám, nagyszüleim is. Én magyar iskolába jártam, de a középiskolát már szerbül fejeztem be. Szakmákat szereztem fémestergályosként és zenészként. Mint zenész, nem tudtam elhelyezkedni, így hát dolgoztam, mint esztergályos. A katonaság után folytattam a szakmámat, majd 1967-ben 250 társammal elbocsátottak.

1968 elején Szarajevóban kaptam munkát, a rendőrségi zenekarban, nyugdíjig itt dolgoztam. Időközben átkerültem a közlekedésrendészethez, ahol rengeteg magyarral találkoztam. Mindig igyekeztem segíteni az erre járó magyaroknak, akik megőrültek a magyar szónak.

1994-ben találkoztam egy volt iskolatársammal, Szabó Rozáliával, Zrenjaninból. Több mint negyven évig nem tudtunk egymásról. A háborús körülmények miatt mindenünket elveszítettük, egyikünknek sem volt lakása. Összeházasodtunk és újrakezdjük az életünket. Egész életünkben az volt a vágyunk, hogy a magyar állampolgárságot megkaphassuk. Amikor a lábműtétem miatt Magyarországon voltam, többször érdeklődtem, hogyan válhatnék hivatalosan is állampolgárrá. Az akkori szabályozás szerint minimum 18 hónapot kellett volna bejelentett lakcímmel rendelkezni az országban, hogy kérhessem az állampolgárságot.

A lányom beszél magyarul, a fiam inkább ért. Amikor először 1971-ben Szarajevóban nősültem, a gyerekeimnek sokkal kevesebb kapcsolatuk volt a magyarsággal, mint nekem. Végül, miután 1994-ben összeházasodtunk Rozáliával, a házasságunkban mindketten magyarok voltunk. Nagyon szépen éltünk, a magyar zászló pedig mai napig ki van téve a szobámban.

A magyar egyesület alapításának ötlete a háborúban vetődött fel. Akkor még nagyon sokan voltunk a városban magyarok. Ulric Greta, a későbbi komaasszonyom hívott, hogy szedjük össze a magyarokat. Akkoriban olyanok voltunk, mint az árva gyerekek. Tartozni szerettünk volna valakihez. Szerettünk volna találkozni, magyar

Károlyi Béla, a mindig jókedvű Béla bácsi, a HUM alapító tagja (Fülöp Dóra archívumából)

szót hallani. Akkor találtuk meg egymást, amikor még több idősebb magyar is volt, akik a harmincas években jöttek Szarajevóba. Voltak olyanok, akik itt születtek, mert a szüleik még a Monarchia idejében, a vasút építésekor jöttek ide.

A hatvanas évek óta élek itt, de a magyarságom mindig az életem része volt. Egy ideig nem voltam jelen az egyesületben a betegségem miatt, később aztán ismét csatlakoztam és az utóbbi időben újra igyekszem minden programon részt venni. Mostanra nagyjából azok a tagok maradtak meg, akik valójában szívből csatlakoztak és nem érdekből. Ha nem lett volna magyar egyesület, akkor biztosan elmentem volna innen a háború után. Így viszont – azonfelül, hogy ide voltam kötve – tartotta bennem a lelket, hogy itt

a magyar közösség, amihez tartozom. Ha az ember magyarnak érzi magát, akkor az nem csak abból áll, hogy papírja legyen róla. Azt a magyarságot fenn kell tartani. Ha lehetne, ha lennének annyian, az volna a legszebb, ha ezt a gyerekekkel meg tudnánk tanítani.

Ha Magyarországra utazunk, az ki mondhatatlan érzés. Jó érzés elutazni valahova, ahol otthon érezzük magunkat. Ha Magyarországra megyek, ott érzem, hogy élet van. Mindenhol szólnak a zene, mindenhol a magyar szót hallom, amire nekem nagy szükségem van. Sok helyen jártam a világon, de sehol nem éreztem olyan jól magam, mint Magyarországon.”

Fülöp Dóra Üzenet Szarajevóból című könyvéből

Béla Károlyi, naš čika Bela

Sudbina Bele Karolyija, najstarijeg člana našeg udruženja, krojena je kroz vihor istorije, ali je tokom svog života uvijek smatrao da je mađarska riječ i prenošenje kulture veoma važno. Njegova priča, između ostalog, govori o snazi zajednice i važnosti zajedništva.

„Rođen sam u Zrenjaninu za vrijeme njemačke okupacije. Ovdje u Banatu ljudi su oduvijek čuvali svoj mađarski identitet. Moji roditelji, moj otac, moji baka i djed također. Išao sam u mađarsku školu, ali sam završio srednju školu na srpskom. Stekao sam zanimanja metalostrugar i muzičar. Kao muzičar nisam mogao da se zaposlim, pa sam radio kao strugar. Nakon vojske sam nastavio svoju profesiju, a onda sam 1967. godine dobio otkaz zajedno s mojih 250 kolega.

Početkom 1968. godine zaposlio sam se u Sarajevu, u policijskom orkestru, i tu sam radio do penzije. U međuvremenu sam prešao u saobraćajnu policiju, gdje sam sreo dosta Mađara. Uvijek sam pokušavao pomoći Mađarima koji su dolazili ovdje, a oni su uvijek rado čuli mađarsku riječ.

Godine 1994. upoznao sam bivšu školsku drugaricu Rozaliju Szabo iz Zrenjanina. Nismo se sreli više od četrdeset godina. Zbog ratnih uslova izgubili smo sve, niko od nas nije imao dom. Vjenčali smo se i počeli život iznova. Cijeli naš život smo žarko željeli da dobijemo mađarsko državljanstvo. Kada sam bio u Mađarskoj na operaciji noge, nekoliko puta sam pitao kako mogu zvanično postati državljanin. Prema tadašnjim propisima, morao sam imati prijavljenu adresu u zemlji najmanje 18 mjeseci da bih mogao podnijeti zahtjev za državljanstvo.

Moja kćerka govori mađarski, moj sin više razumije. Kada

sam se prvi put oženio u Sarajevu 1971. godine, moja djeca su imala mnogo manje kontakata sa Mađarima od mene. Konačno, sad kako smo se Rozalia i ja vjenčali 1994. godine, oboje smo bili Mađari. Živjeli smo jako skladno, a mađarska zastava je i dan-danas istaknuta u mojoj sobi.

Ideja o osnivanju mađarskog udruženja nastala je tokom rata. Tada je u gradu još bilo dosta Mađara. Greta Ulrić, moja buduća kuma, pozvala me je da okupim Mađare. Tada smo se osjećali kao siročad. Hteli smo pripadati nekome. Željeli smo da se okupljamo, da čujemo mađarsku riječ. Upoznali smo se kada je bilo nekoliko starijih Mađara koji

su došli u Sarajevo 1930-ih. Bilo je i onih koji su ovdje rođeni jer su im roditelji došli u vrijeme izgradnje željeznice za vrijeme Monarhije.

Živim ovdje od 60-ih godina, ali je moj mađarski identitet uvijek bio dio mog života. Zbog bolesti sam neko vrijeme bio odsutan iz udruženja, ali sam se kasnije ponovo učlanio i odnedavno pokušavam ponovo da učestvujem u svim programima. Sada su u udruženju uglavnom ostali članovi koji su se pridružili srcem, a ne iz interesa. Da nije bilo mađarskog udruženja, sigurno bih otišao odavdje nakon rata. Ali me je na ovaj način – osim što sam vezan za ovo mjesto – mađarska zajednica kojoj pripa-

dam održala u životu. Ako se osoba osjeća Mađarem, ne radi se samo o tome da ima parče papira. Mađarski identitet se mora održati. Volio bih da svi, koliko nas ima, pokušamo djecu naučiti baš tome.

Putovanje u Mađarsku je neopisiv osjećaj. Dobar je osjećaj putovati negdje gdje se osjećamo kao kod kuće. Kad odem u Mađarsku, osjećam da tamo ima života. Svuda svira muzika, svuda čujem mađarsku riječ koja mi je zaista potrebna. Bio sam na mnogim mjestima u svijetu, ali nigdje se nisam osjećao tako ugodno kao u Mađarskoj.”

Fulop Dora, dio iz njene knjige Poruka iz Sarajeva

Prevela:

Kornelia Sabo-Mehić

Čika Bela sa unukom Darijom

Bemutakozás

Rontó Martin vagyok, egy vajdasági kisvárosban, Nagyikindán születtem a NATO-beavatkozások időszaka alatt. Gyermekkorom legfontosabb emlékei két bánáti településhez köthetőek. Az első Torontáltorda, ami Bánát szívében található. Ideköt a szülői ház, a könyvespolc, mely a magyar mondákkal, mesékkel és közös történelmünktől roskadozott. A másik település Nagybecskerek, ahol gimnáziumi tanulmányaimat folytattam, és ahol megtapasztaltam azt, hogy lehetséges a békés együttélés egy multietnikus közegben is, hiszen több mint húsz nemzeti kisebbség él békésen és egymást segítve a városban.

Az, hogy külhoni magyarként egy többségi társadalomban születtem, lehetőséget adott arra, hogy egy újabb nyelvvel, kultúrával és világlátással gazdagítsam ismereteimet. Ennek szépsége csak akkor válik láthatóvá, ha tisztában vagyunk hagyományainkkal és azok eredetével. Ez vezetett ahhoz, hogy a Vajdaságban fellelhető valamennyi népzenei és hagyományörző táborban megfordultam, melyeknek köszönhetően átfogóan megismertem hazám szokásait és népi hagyományát.

Alap- és mesterszakos tanulmányaimat a Budapesti Corvinus Egyetemen végeztem el. Az egyetemi éveim alatt lehetőségem volt bekapcsolódni a Studium Generale tevékenységébe, ahol történelmet tanítottam érettségi előtt álló diákok számára.

A Mathias Corvinus Collegiumban töltött évek alatt nemcsak a tanítást folytathattam, hanem lehetőségem volt bekapcsolódni a program- és közösség-szervezés rejtelmébe. Közösségi utazások szervezésében vettem részt a Kárpát-medence különböző térségeiben és azon túl is. Mindezek közül az egyik legmeghatározóbb a bosznia-hercegovinai utazás volt számomra. Lehetőségem volt megismerni az itt élő magyar diaszpórák közösség mindennapjait. Határon túli magyarként úgy érzem, aktív és tevékeny szerepet kell vállalnom abban, hogy ezek a közösségek megőrizték identitásukat, és új értékekkel gyarapodhassanak.

Bosznia-Hercegovina többnemzetiségű ország, melyet számos kisebbség mondhat otthonának. Úgy vélem, az ország sikerének kulcsa a nemzetiségek harmonikus együttélésében gyökerezik, és a magyar közösségben végzett munkámmal szeretném megmutatni, hogy minden kisebbség egyenrangúan hozzátehet a nagy közös egészhez, mert az egynyelvű és egyszokású ország önmagában gyenge és esendő.

Predstavljanje

Zovem se Martin Ronto, rođen sam u malom gradu u Vojvodini, u Kikinda, tokom perioda NATO intervencija. Najvažnija sećanja iz mog detinjstva vezana su za dva banatska mesta. Prvo mesto je Torontáltorda, koja se nalazi u srcu Banata. Tamo me vezuje roditeljska kuća, kao i polica sa knjigama koja je bila prepuna mađarskih narodnih priča, bajki i naše zajedničke istorije. Drugo mesto je Zrenjanin, gde sam nastavio gimnazijsko obrazovanje i gde sam iskusio da je moguće mirno suživeti u multietničkom okruženju, s obzirom da više od dvadeset nacionalnih manjina živi mirno i uzajamno se pomažući u gradu.

To što sam, kao Mađar van granica, rođen u većinskom društvu, omogućilo mi je da obogatim svoja znanja novim jezikom, kulturom i pogledom na svet. Ta lepota postaje vidljiva samo ako smo upoznati sa našim tradicijama i njihovim poreklom. To me je navelo da obiđem sve kampove u Vojvodini u kojima se izučavao folklor i tradicija, tako sam sveobuhvatno upoznao običaje i narodnu tradiciju svoje domovine.

Osnovne i master studije završio sam na budimpeštanskom Corvinus Univerzitetu. Tokom studija imao sam priliku da se uključim u aktivnosti Studium Generale, gde sam predavao istoriju učenicima koji se pripremaju za maturu.

Godine provedene u Mathias Corvinus Collegiumu nisu bile samo vreme predavanja, već su mi pružile priliku da se uključim u organizaciju programa i aktivnosti zajednice. Učešće u organizaciji zajedničkih putovanja, kako unutar različitih krajeva Karpatske nizije, tako i van nje, ostavilo je dubok trag na meni. Od svega navedenog, jedno od najznačajnijih iskustava za mene bilo je putovanje u Bosnu i Hercegovinu, gde sam imao priliku da upoznam svakodnevicu mađarske dijaspore koja tamo živi. Kao Mađar van granica, osećam da treba da

preuzmem aktivnu i angažovanu ulogu kako bi ove zajednice očuvale svoj identitet i obogatile se novim vrednostima.

Bosna i Hercegovina je država u kojoj živi više nacionalnosti, a koju mnoge manjine mogu smatrati svojim domom. Smatram da je ključ uspeha države ukorenjen u harmonijskom suživotu različitih nacionalnosti, a kroz svoj rad u mađarskoj zajednici želim da pokažem da svaka manjina podjednako može doprineti velikoj zajedničkoj celini, jer je zemlja sa jednim jezikom i jednim običajima sama po sebi slaba i ranjiva.

Stipendijski rad

U okviru Kőrösi Csoma Sándor Programa, kandidat pomaže mađarskoj zajednici u zemlji koju sam odabere, i trudi se da se uklopi u njihov svakodnevni život. Ovo predstavlja manje ili više izazove za svakog stipendistu. Pre svega, mora da proceni koji je najvažniji zahtev date mađarske zajednice: na nekim mestima to je ples i narodna muzika, dok je u Banja Luci to mađarsko jezičko obrazovanje i organizovanje zajedničkih događaja.

Od 1. oktobra 2024. godine, nastava mađarskog jezika ponovo će postati svakodnevni deo života mađarske zajednice koja tamo živi. Sastav polaznika nastave može se podeliti u više grupa:

- postoje oni čiji su preci Mađari, ali oni već dugo nisu koristili jezik, te ga govore sa manjim gramatičkim greškama – uglavnom zato što nemaju s kim da vežbaju – i nastava im u tome pruža veliku pomoć

- postoje mladi koji žele temeljno da savladaju tajne mađarskog jezika i njegov složeni sistem pravila, pre svega zato što žele da nastave studije u domovini

- treću grupu čine oni koji nemaju vezu sa mađarskom kulturom, niti su njihovi preci Mađari, ali su zbog radoznalosti i dobrih prijateljskih odnosa doneli odluku da žele da nauče mađarski.

Nastava mađarskog jezika se održava dva puta nedeljno, od 19:00 do 21:00 časova. Većina je odabrala kasniji termin, a svaki stipendista mora da se prilagodi potrebama zajednice. Nastava se sprovodi prema propisanom nastavnom planu i programu, koji se drže i na mađarskom i na lokalnom jeziku, kako bi se eventualno nove ili nepoznate reči lakše objasnile jedni drugima.

Pored nastave, organizujemo brojne kulturne programe za članove Mađarske zajednice „Magyar Szó” u Banja Luci. Na primer, organizovali smo putovanje u Veszprém i „Mađarsku večer”. Kao stipendista, pored ovih programa, organizujemo i manje događaje, kao što je božićno pečenje kolača, u okviru kojeg su polaznici imali priliku da probaju „posne” medenjake, dok smo razgovarali o našim božićnim običajima, tradicijama sa sela, a stariji su pričali o tome koje mađarske običaje ne-

guju u svojim domovima. Bilo je zanimljivo primetiti da je tradicija pečenja medenjaka ostala sačuvana na nekim mestima – iako, zbog strogog pravoslavnog posta, medenjaci se prave bez dodavanja jaja.

Pored negovanja matičnog jezika i božićnih narodnih običaja, značajnu ulogu u

se slovenski elementi (na primer, kućni zaštitnici), prisutno je dvostruko proslavljanje Božića (katoličko i pravoslavno), kao i redovno prisećanje mađarskih istorijskih događaja.

Za Mađare koji žive daleko od Mađarske, veliku pomoć predstavlja podrška

zajedničkom životu igra i sećanje na teške dane. Malo ko zna, ali nakon suzbijanja revolucije i borbe za slobodu 1956. godine, iz straha od odmazde, deo učesnika borbi tražio je azil u Jugoslaviji. Većina primljenih je Jugoslaviju smatrala tranzitnom zemljom, dok je drugi deo pronašao novi dom u Bosni i Hercegovini i na prostorima uz južnu granicu Mađarske.

U životu većine mađarske dijaspore, revolucije i borbe za slobodu imaju značajnu ulogu u oblikovanju identiteta. Sličnu ulogu ima i Dan mađarske kulture, u okviru kojeg Mađari koji žive u dijaspori naglašavaju zašto im je mađarski jezik, kultura i identitet toliko važan, kao i šta ih čini Mađarima.

Većinu mađarske dijaspore u Banja Luci čine Mađari koji su emigrirali iz Vojvodine. Mađarska kultura i tradicije koegzistiraju sa srpskim običajima, stvarajući jedinstvenu kulturnu mešavinu. Uočavaju

matične zemlje, kao i mogućnost da svake godine neko učestvuje u životu zajednice i doprinese svojim sposobnostima. Treba naglasiti važnost negovanja tradicija, a ne samo njihovo očuvanje. Tradicije nisu kovčeg sa blagom koji treba sakriti, već baklja koju treba nositi i prenositi s generacije na generaciju.

Na kraju, važno je da u stranoj zemlji neko bude sposoban da prenese svoje kulturne tradicije i identitet, dok istovremeno usvaja jezik, način razmišljanja i kulturne specifičnosti te zemlje; na taj način i sam postaje bogatiji, a to je vrednost na koju treba da budemo ponosni. Kralj Stefan I je u očinskoj poruci svom sinu, budućem vladaru poručio: „Jednojezična i jednoverska zemlja je slaba i ranjiva.” Mađarske dijaspore širom sveta obogaćuju zemlje koje ih primaju novim jezikom, pogledom na svet i kulturom.

Martin Ronto

Az ösztöndíjas munka

A Kőrösi Csoma Sándor Program keretében a pályázó az általa választott országban segíti az ott élő magyar közösséget, és igyekszik beilleszkedni a mindennapjaikba. Ez minden ösztöndíjas számára kisebb-nagyobb kihívásokkal jár. Először is fel kell mérnie, hogy az adott magyar közösség számára mi a legfontosabb igény: bizonyos helyeken a tánc és a népzene, míg Banja Lukában a magyar nyelvoktatás és a közösségi események szervezése.

A magyar nyelvoktatás 2024. október 1-jétől ismét mindennapi részévé válik az ott élő magyar közösség életének. Az órákon résztvevők összetétele több csoportra osztható:

- vannak olyanok, akiknek felmenői magyarok, de már régóta nem használták a nyelvet, ezért kisebb nyelvhelyességi hibákkal beszélnek azt – ennek oka elsősorban az, hogy nincs kivel gyakorolniuk a nyelvhasználatot –, és az órák ebben nagy segítséget nyújtanak számukra

- vannak fiatalok, akik szeretnék alaposan elsajátítani a magyar nyelv titkait és annak összetett szabályrendszerét, elsősorban azért, mert tanulmányaikat az anyaországban kívánják folytatni

- a harmadik csoportba tartoznak azok a személyek, akiknek nincs kötődésük a magyar kultúrához, illetve felmenőjük sem, mégis kíváncsiságból és a jóbaráti kapcsolatok révén arra a döntésre jutottak, hogy meg szeretnének tanulni magyarul.

A magyar nyelvoktatást hetente két alkalommal, 19:00 és 21:00 óra között tartjuk. A késő esti időpontot választották a legtöbben, és minden ösztöndíjasnak a közösség igényeihez kell alkalmazkodnia. Az anyanyelv ápolását előírt tananyag és tanmenet alapján végzik, melyet magyarul és a helyi nyelven is megtartanak, hogy az esetlegesen új vagy ismeretlen szavakat könnyebben el tudják magyarázni egymásnak.

Az előadások mellett számos kulturális programot is szervezünk a Banja Luka-i Magyarok Szó Egyesület tagjai számára. Ilyen volt a veszprémi kirándulás és a Magyar Est megszervezése. Ösztöndíjasként ezen programok mellett kisebb rendezvényeket is szervezünk, mint például a karácsonyi sütögetést, amelynek keretében a hallgatók „bőjtös” mézeskalácsot kóstolhattak meg, miközben a karácsonyi szokásainkról, a vidékeken élő hagyományokról beszélgettünk, illetve az idősebbek elmesélték, hogy mely magyar szokásokat

ápolják otthon. Érdekes volt látni, hogy a mézeskalácssütés, mint hagyomány, egyes helyeken megmaradt – bár a pravoszláv szigorú böjt miatt ezt tojás hozzáadása nélkül készítik.

Az anyanyelv ápolása vagy a karácsonyi népszokások mellett fontos szerepet játszik a közösségi életben a jeles napokról való megemlékezés is. Kevesen tudják, de az 1956-os forradalom és szabadságharc leverése után, a megtorlásoktól tartva, a harcokban résztvevők egy része Jugoszláviától kért menedéket. A befogadottak nagy része Jugoszláviát tranzitországnak tekintette, míg egy másik részük Bosznia-Hercegovinában és a Délvidéken talált új otthonra.

A legtöbb magyar diaszpóra életében a forradalmak és szabadságharcok jelentős identitásképző erővel bírnak. Hasonló szerepet tölt be a magyar kultúra napja is, amely keretében a diaszpórában élő

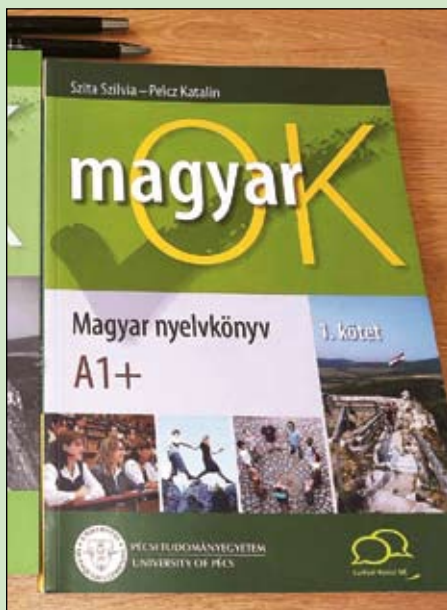
magyarok hangsúlyozzák, miért olyan fontos számukra a magyar nyelv, kultúra és identitás, valamint hogy mi teszi őket magyarrá.

A Banja Luka-i magyar diaszpóra többségét a Vajdaságból kivándorolt magyarok alkotják. A magyar kultúra és hagyományok párhuzamosan élnek a szerb szokásokkal, így egy sajátos kulturális egyveleg alakult ki. Megfigyelhetők szláv elemek (például házi védszentek), sokan mindkét karácsonyt megünneplik (katolikus és ortodox), valamint rendszeresen felidézik a magyar történelmi eseményeket.

A Magyarországtól távol élő magyar diaszpórák számára hatalmas segítséget jelent az anyaország támogatása, valamint az, hogy évről évre lehetőség nyílik arra, hogy valaki részt vehessen a közösség életében, és képességei szerint segítse azt. Külön hangsúlyt kell fektetni a hagyományok ápolására, nem csupán azok megőrzésére. A hagyományok nem egy kincsesláda, amelyet el kell rejtetni, hanem egy fáklya, amelyet hordozni kell, és generációról generációra tovább kell adni.

Végezetül pedig az is fontos, hogy egy idegen országban képes valaki továbbadni kulturális hagyományait és identitását, miközben elsajátítja az adott ország nyelvét, gondolkodásmódját és kulturális sajátosságait; így ő maga is többé válik, és ez egy olyan érték, amelyre büszkének kell lennünk. István király, Imre herceghez intézett intelmeiben a következőt mondta: „Az egynyelvű és egyszokású ország gyenge és esendő.” A magyar diaszpórák szerte a nagyvilágban új nyelvvel, világlátással és kultúrával gazdagítják az őket befogadó országokat.

Rontó Martin

Poštuj bližnjeg svog

Nije u pitanju neka od relaksirajućih tema kao npr. priča o još uvijek prekrasnim prirodnim ljepotama širom planete, niti o humanitarnim projektima svjetskih razmjera, zanimljivim avanturama i doživljajima, već nimalo optimističan pogled na neumoljivu realnost. Još uvijek nema mira, bar ne u Evropi. Koliko će gsp. Viktor Orban u ime Republike Mađarske uspjeti kao mirotvorac, ne znamo, ali je za pohvalu svaki pokušaj smirivanja situacije.

„Poštuj bližnjeg svog” – zvuči kao zapovjed, a bilo bi dobro da jeste i da je se ljudi pridržavaju, ali nažalost nije tako.

Pod bližnjim svojim većina podrazumijeva porodicu, rodbinu i prijatelje, zanemarujući ostale, a to znači sve ljude u okruženju i šire. Da je tako, sve bi bilo drugačije, ne bi bilo svađa, sukoba, ratova, nema problema koji se ne može riješiti razumom i dogovorom, nema ga. Oni koji vode glavnu riječ o životu i smrti na ovoj planeti, da li su razumni? Ma kakvi, to nam je već odavno jasno. Mjesecima slušamo brojne analitičare koji pričaju o situaciji u svijetu, o novim geopolitičkim podjelama, interesnim sferama, kontroli ovog ili onog područja, a iza svega stoji interes i to onih, kako ih nazivaju, „velikih sila”. Glavni među „velikim” su svakako Amerikanci, poznati kaubojski sa Zapada, koji su svoje „kaubojske vještine” pokazivali širom planete, izazivajući sukobe gdje god su mogli. Međutim, kaubojska ima i sa Istoka koji takođe pokazuju svoje vještine. I jedni i drugi zavađaju sunarodnike koji se međusobno krve za njihove interese, interese onih koji ih tlače, da budem preciznija „jašu”.

Nepotrebno ginu i ukrajinski i ruski golobradi mladići, razaraju se čitavi gradovi, zašto? Kad stane rat ko će tu živjeti, a što je najtragičnije, ko može vratiti živote tolikim mladim ljudima koji su pod zemljom. Da ne govorimo o onim koji su obogaljeni i osakaćeni.

Stradanje nesretnih Palestinaca je posebna priča. Toliko ubijenih ljudi, žena i djece, toliko gradova pretvorenih u prah i pepeo sa najmoćnijim naoružanjem. Sve se to odigrava pred očima cijelog svijeta, pa dokle više?

Zbog tih moćnika, dobro uhljebljenih, dobro zaštićenih, milioni ljudi širom svijeta pate i na raznorazne načine ispaštaju. Ispaštamo i mi, obični smrtnici širom bivše Juge. Problem je u tome što mi imamo i „domaće kaubojske” koji nam zadaju najviše glavobolje. Zbog njihove velike „brige za svoj narod”, sve više mladih ljudi odlazi „trbuhom za kruhom”, dok oni koji se „brinu” za sve nas, pune džepove i žive kao kraljevi, a većina ostalih jedva sastavlja kraj sa krajem. Ne pretjerujem ako kažem da smo nakon raspada bivše države najgore prošli svi mi sa prostora Bosne i Hercegovine. Tri konstitutivna naroda i ostali, umjesto da nam je bila prednost, bila je i još uvijek je, sve samo ne to. Naprotiv, vrlo smo pogodno tlo da se zasije sjeme razdora i da dođe do sukoba. Oni koji se dokopaju vlasti, na krilima nacionalizma nas veoma lukavo okrenu jedne protiv drugih zbog čega su se desile nepotrebne strahote na ovim prostorima. I dok se mi kao luđaci međusobno ubijamo sve u ime „otadžbine”, oni koji su nas zavadili „beru kajmak” daleko od ratišta i stratišta i još svima nama iza leđa međusobno sarađuju kad im je interes u pitanju. Što je najgore, mi običan narod nikako da naučimo lekciju iz nimalo ružičaste prošlosti i dalje nasjedamo na istu priču i umjesto da ignorišemo sve te dušebrižnike, da ih otjeramo tamo gdje im je mjesto, mi ih i dalje biramo da nas „šišaju kao ovce”. A da bi izbjegli odgovornost zbog svog bahatog ponašanja i da bi sačuvali ono što su nepravedno prisvojili, dobro bi im došao neki sukob da netragom nestanu sa „pošteno” stečenom imovinom i sklone sebe i svoje porodice na sigurno mjesto. Daleko bilo, da se nesretnim slučajem ponovo u interesu „velikih” na ovim prostorima zakuha, ne bi se ratovalo na njihovim teritorijama, zapalila bi se najprije Bosna. Bilo bi opet „ringe, ringe, raj” pod „dirigentskom palicom”, „spasitelja” demokratije na ovim prostorima.

Ginula bi naša omladina, razarali se i pustošili naša sela i gradovi, a mi kud koji mili moji.

A tako smo nekada dobro živjeli, bili raja u pravom smislu te riječi, družili se, dijelili dobro i zlo, išli za praznike jedni kod drugih i bili srećni. Zato zbog svega što smo dozvolili da se desi prije 30 i nešto godina ne dozvolimo da se desi opet, da nas zavade, već gradimo prijateljstvo jedni prema drugima i trudimo se da popravimo koliko god je to moguće, ono loše što je učinjeno. Poštujemo bližnjeg svog i čuvajmo jedni druge, bez obzira na nacionalnost, širom cijele Bosne i Hercegovine i šire!

Nevenka Tot Bojnik

Magyar filmek a Szarajevói Filmfesztiválon

Az újvidéki Magyar Szó napilap számolt be a 2024. évi augusztusi számaiban arról, hogy nagy sikerrel szerepeltek magyar filmek a Szarajevói Filmfesztiválon, azon a szemlén, amely „az elmúlt három évtizedben Európa legnagyobb presztízsű seregszemléi közé nőtte ki magát. A vetítéseken évről évre több mint 100 ezer néző vesz részt. A szakmai programokat világsztárok és a térség élvonalbeli filmesei közreműködésével rendezik meg.”

Augusztus 16-a és 23-a között kilenc játékfilmet, huszonegy dokumentumfilmet, tizenkét rövid- és tizenöt diákkilmet mutattak be. Minden kategóriában több magyar film is látható volt, sőt a dokumentumfilmek közül Rubi Anna *Az életem nélkülem* című műve lett a legjobb. A film egy anya és sorstársai küzdelmét mutatja be azért, hogy súlyosan fogyatékos gyermekeik, akiket évtizedek óta gondoznak, lakóotthonba költözhessenek, amikor ők már nem tudnak gondoskodni róluk. A film magyar–svéd koprodukcióban készült. A diákkilmet kategóriájában Szarajevóban bemutatásra került Tökés Anna *Az utolsó dobás*, Farkas Marcell *Sárkánykor* és Tudisco Júlia *A madár gyermekei* filmje is.

Idén először ítélték oda környezet-tudatosságért járó különdíjat. Ezt a díjat a Zlatko Pranjić és Nanna Frank Moller *Zenica* című, dán és bosznia-hercegovinai produkció érdemelte ki.

Egyébként a 30. Szarajevói Filmfesztivál díszvendége a hollywoodi filmcsillag, Meg Ryan színésznő volt, aki át is vette a *Szarajevó szíve* elismerést. Az ismert színésznőt leginkább az 1998-ban bemutatott *A szerelem hálójában* című filmjéből ismeri elsősorban a közönség, amely már egy évvel elkészülte után bemutatásra is került az akkor öt éves szarajevói fesztiválon. (Az újvidéki Magyar Szó napilap tudósítása alapján).

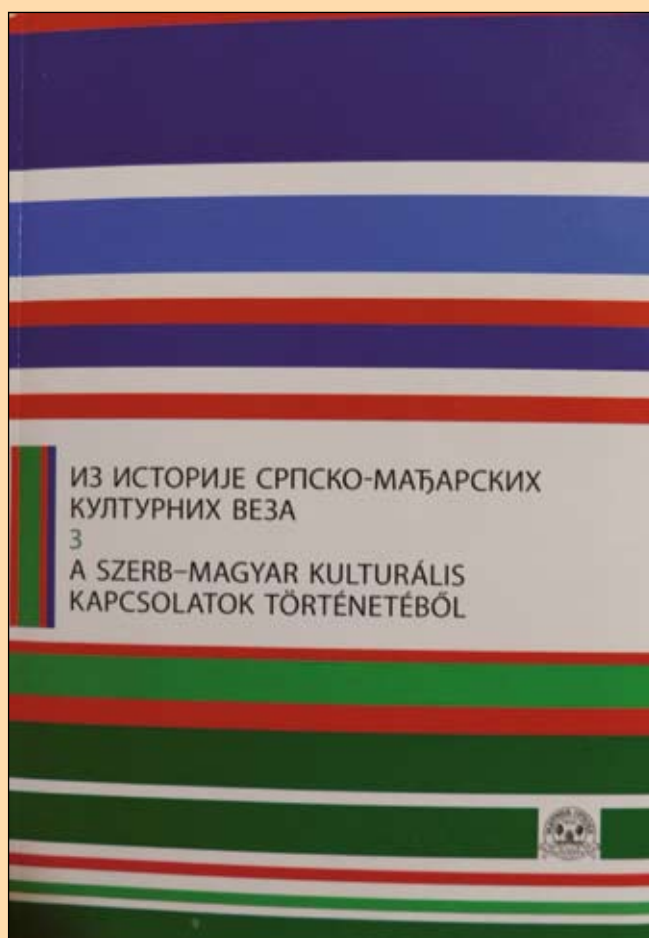
Művelődéstörténeti kapcsolatainkról

Még a tavasszal jelent meg, de a vajdasági magyar sajtó mindaddig alig vett tudomást az újvidéki Szerb Matica kiadásában napvilágot látott új kiadványról, *A szerb–magyar kulturális kapcsolatok történetéből*, illetve *Из историје српско–мађарских културних веза* című tanulmánykötetről. A kötet szerkesztője Faragó Kornélia, de a szerkesztőbizottság tagjai is – Dragan Stanić, Milosevits Péter és Marko Čudić – valamennyien rangos egyetemi tanárok, akik tizenkét tanulmány közzétételével nemcsak igyekeztek, hanem bizonyították, mennyi közös – még feldolgozatlan – téma van a magyar–szerb kulturális kapcsolódások terén. A szövegek, ha magyarul íródtak, akkor részletes szerb nyelvű összefoglalóval egészülnek ki, de minden tanulmányban angol nyelvű összefoglalója is van, ami csak növeli a könyv tudományos szempontosságát is.

A nagy múgonddal és hosszasan készült kötetet Milosevits Péternek a Vujicsics Sztoján életéről és munkásságáról szóló terjedelmes tanulmánya vezeti be, akit kulturális életünk nagykövetének is tekintünk. Joggal, hiszen komoly publikációs listáján egymástól távol eső korok, irányzatok és alkotók szerepelnek, mint például a délszláv és a magyar énekköltés a 16. században, majd tanulmányai Marin Držićről, Balassa Bálintról, Vitkovits Mihályról, Jaša Ignjatovićról, Petőfiről, majd a múlt századbeliek közül foglalkozott Ady, Miroslav Krleža, Ivo Andrić, József Attila, Miloš Crnjanski, Dobrica Ćosić, Danilo Kiš munkásságával, de kutatási területe is nagyon széles spektrumú, tanulmányokat írt például a Duna menti szerbek művészeti emlékeiről Magyarországon, a magyarországi szerb sajtó másfél évszázados történetéről, Pest-Budáról a XVIII. században, helytörténeti kismonográfiát Szentendréről... Az újvidéki Forum Könyvkiadó is több könyvét jelentette meg: a Székács József – Vuk Stef. Karadžić *Szerb népdalok és hősrégék* című kétnyelvű kiadványát 1986-ban, a *Magyarok és szerbek* tanulmánykötetét 1997-ben, majd a *Széchenyi Szerbiában 1830-ban* címűt (2010-ben). Művelődéstörténeti érdeklődése és orto-

dox papi családból való származása révén logikus volt, hogy évtizedeken át volt a magyarországi Szerb Ortodox Egyházművészeti és Tudományos Intézet alapító-igazgatója. Szerb költőként, esszéíróként és színháztörténészként is ismert. Vujicsics Sztoján munkásságáról magyar nyelven ilyen alapos és részletes tanulmány még nem jelent meg.

Milosevits Péter pesti szlavista meg sem érte, hogy tanulmánya Vujicsics Sztojánról megjelenjen, mert 2021-ben elhunyt, s nyilván ez az esemény adott okot Orcsik Rolandnak, hogy Milosevits emlékére ajánlja e kötetbe elemzését

Miloš Crnjanski *Sumatra* című kultikus verse magyar fordításairól írt tanulmányát. Tény ugyanis, hogy az 1920-ban íródott versnek eddig már hét magyar nyelvű fordítása született. S ezeket Ács Károly össze is gyűjtötte, majd egymás mellé illesztve meg is jelentek az *Ithaka* című, Crnjanski versfordításait (Forum Könyvkiadó, 1993) tartalmazó kötetben, mégpedig a fordítók ilyen sorrendjében: Csuka Zoltán, Lator László, Dési Ábel, Tolnai Ottó, Danyi Magdolna, P. Nagy István és Ács Károly. „Kevés olyan vi-

lágirodalmi szerző van, akinek egy-egy költeménye ilyen műfordítói érdeklődést váltott ki, és azon belül is még ritkább a déli szláv költők esetében” – állapítja meg tanulmányában Orcsik, majd mindebből azt a következtetést vonja le, hogy e versfordítások legtöbbször „a szumátrizmus a háborús reáliákkal kötődik össze”, majd kifejti, miszerint a legizgalmasabb költői megoldások Tolnai és Ács munkájában találhatóak.

Két történeti tárgyú tanulmány is olvasható a kötetben. Nenad Obradović arról értekezik, hogy miután Lazarevics István, azaz Stefan Lazarević despota 1403 végén, vagy 1404 elején elismerte Luxemburgi Zsigmond király fennhatóságát, fontos helyet kapott a magyar állami hierarchiában. Bekerült a bárók közé, tagja lett a Sárkány Lovagrendnek, megkapta Macsót és Nándorfehérvárt, és kulcsfontosságú helye lett a magyar király oszmánokkal szembeni védelmi rendszernek. Uralma alá került még Szatmár, Németi, Felsőbánya és Nagybánya. A szerző azt elemzi, hogyan változtak meg a viszonyok, amikor a despotát Brankovics György (Đurađ Branković) követi, s e gazdag birtokok hogyan kerülnek végül a Hunyadiak birtokába.

Ózer Ágnes történész viszont egy időben és helyben hozzánk sokkal közelebbi témát dolgozott föl: azt vizsgálja tanulmányában, hogy Újvidék hogyan kap mind jelentősebb kulturális szerepet a Trianon utáni időszakban, s mindez az addigi Zombor, Szabadka vagy éppen Nagybecskerek némi kárára. 1920-tól majd egy évtizeden keresztül Újvidéken jelenik meg a *Délbácska* napilap, amelynek utódába lép a *Reggeli Újság*, majd 1922-től a Csuka Zoltán szerkesztette *Út* című aktivista, irodalmi-művészeti folyóirat. Majd Baranyi Károly és felesége, Zlata megalakítják és irányítják a Délvidéki Szépművészek Céhet, amely fellendítette a város művészeti életét. Közvetlenül a háború után már megjelenik a *Szabad Vajdaság*, jön a *Híd*, megkezdődik a sugárzását az Újvidéki Rádió, megalakul a Forum vállalat, majd a tanszék, a Hungarológiai Intézet, tévéstudiót kap Újvidék, s végül 1973-

ban az Újvidéki Színház. Ózer tanulmánya tulajdonképpen fél évszázados áttekintése annak, hogy a vajdasági magyarság mikor és hogyan kapja meg Újvidékkal a csúcspontot és tézisek is.

Németh Ferenc művelődéstörténeti tanulmányát közli a kötet, amelyben a szerző az 1941. márciusában a Belgrádban először megrendezett magyarországi írók irodalmi estjének jelentőségére helyezi a hangsúlyt, de ennek előzményeiről is beszámol, többek között, hogy Csuka Zoltán, illetve Todor Manojlović miként szerveztek irodalmi rendezvényeket a határ mindkét oldalán a két háború közötti időszakban is, s hogy a háború befejeztével hogyan került sor a Jugoszláv–Magyar Társaság rendezésében a belgrádi Jockey Clubban az első irodalmi rendezvényre. Ezen fellépett Bókay János, Nyíró József, Szabó Lőrinc és Csuka Zoltán, s amely jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy erről helyszíni közvetítést adott mind a belgrádi, mind a budapesti rádió. A szerző függetlenül közli Szabó Lőrincnek a pesti *Új Idők* 1941. március 23-i számában megjelent beszámolóját, a Belgrádi tavasz – Három nap Jugoszláviában címűt, amely ma már komoly művelődéstörténeti szöveggé nemesült.

A tanulmánykötetet továbbolvasva találjuk meg Ladányi István ismertetőjét Isidora Sekulić vajdasági magyar recepciójáról, amelyben elsősorban Tolnai Ottónak és Bánya Jánosnak az *Új Symposium*-ban közölt szövegeire és fordításaira hívja föl a figyelmet.

Faragó Kornélia egy 1969-ben az Európa Könyvkiadónál megjelent *Kísértő igazság* című jugoszláv prózai antológiát elemzi, amely „szervtelenül illeszkedett a jugoszláv modernizmus értékes hagyományvilágához”. A továbbiakban Marko Čudić Mészöly Miklós és Danilo Kiš szövegeinek Közép-Európa-konceptiójára hívja föl a figyelmet, e sorok írója Csuka Zoltán írói, műfordítói és irodalomszervezői munkásságát elemzi. Sági Varga Kinga pedig Juhász Erzsébetnek több modern szerb író munkásságáról alkotott véleményét elemzi és értékeli, míg Oláh Tamás tanulmányának árukkodó már az alcíme is: „Kollektív identitásképzés Ljubiša Ristić Madách-kommentárok (1985) című rendezésében”.

Talán nem túlzunk, ha azt mondjuk, egy rendkívül tartalmas, irodalomtörténeti és komparatistikai szempontból is értékes kiadványt jelentetett meg az újvidéki Szerb Matica Irodalom- és Nyelvtudományi Szakosztálya.

Bordás Győző

O uzaјamnim vезama

Недавно је Одељење за књижевност и језик Матице српске објавила 3. том зборника „Из историје српско-мађарских културних веза” са врло богатим садржајем из којег на првом месту треба издвојити студију недавно преминулог будимпештанског професора славистике и књижевника Петра Милошевића о животу и стваралаштву културолога Стојана Вујичића (1933–2002). У студији Милошевић подсећа да је Стојан Вујичић током друге половине 20. века стварао везе између мађарског и српског (југословенског) књижевног и културног живота, као преводаца, уредника, антологичара, писаца студија, организатора научних скупова и књижевних сусрета. А не само да је успоставио везе са књижевницима већ их је и преводио с једног на други језик, и то са најзначајнијима, као што су: Андрић, Крлежа, Црњански, Вељко Петровић, Добрица Ћосић, Васко Попа, Данило Киш, односно Шандор Вереш, Јанош Пилински, Ференц Јухас, Ласло Нађ и други. Спектар његових стручних радова био је широк, писао је о утицају јужно-словенске народне поезије на мађарско песништво 16. века. Писао је културно-историјске монографије о Сентандреји, Пешти и Будиму. Деценијама је сакупљао материјал за музејску збирку Саборне цркве у Сентандреји, а 1979. године је именован за директора Црквено-уметничко-научне збирке Будимске епархије. Поводом 300. годишњице Велике сеобе Срба у Мађарску приређује сталну изложбу у Будимпешти. Поред тога у својих десетак књига есеја и студија обрађује и прошлост и за своје време садашњост културолошких веза двеју народа.

Историчар књижевности Роланд Орчик у својој студији анализира преводе културне песме Милоша Црњанског „Сумагра”. Не би се веровало да та песма има чак седам превода на мађарски језик, а све те преводе (од препева Золтана Чуке 1920. до превода Магдолне Дањи 1993. године) сакупио је Карољ Ач, и уз своје препеве објавио у новосадском Форуму, поводом стогодишњице рођења Црњанског.

Обимна студија историчара Ненада Обрадовића обрађује тему, како је угарски краљ Жигмунд Луксембуршки (1387–1437) настојао придобити српског деспота Стефана Лазаревића 1403. године да би он постао један од најјачих међу оснивачима Витешког реда Змаја, чији је задатак био да формира групу барона који ће подржавати владавину угарског краља. А за узврат добио земљопоседе, од којих је један од значајних био у жупанији Сатмар.

Историчарка Агнеш Озер анализира које су промене настале након 1918. године у културном животу Мађара у новој држави Срба, Хрвата и Словенаца, у каснијој Краљевини Југославије и у социјалистичкој Југославији и као мањина, шта су изгубили, и како су створили нове просторе у свим гранама уметности и културном деловању.

Затим у зборнику следе студије о рецепцији превода Исидоре Секулића у мађарској култури Војводине (рад Иштвана Ладањија), Мађарска антолојска рецепција модерне југословенске прозе (Корнелија Фараго), студија писца ових редова о обимном књижевно-преводилачком раду Золтана Чуке, и рад Тамаша Олаха о формирању колективног идентитета у представи Мадач коментари (1985) Љубише Ристића.

Запажену студију објављује и Марко Чудић под насловом: Прилог изучавању концепта Средње Европе у нефикционалним текстовима Миклоша Месеља и Данила Киша.

Сви прилози су двојезични, а свака студија има резиме и на енглеском језику.

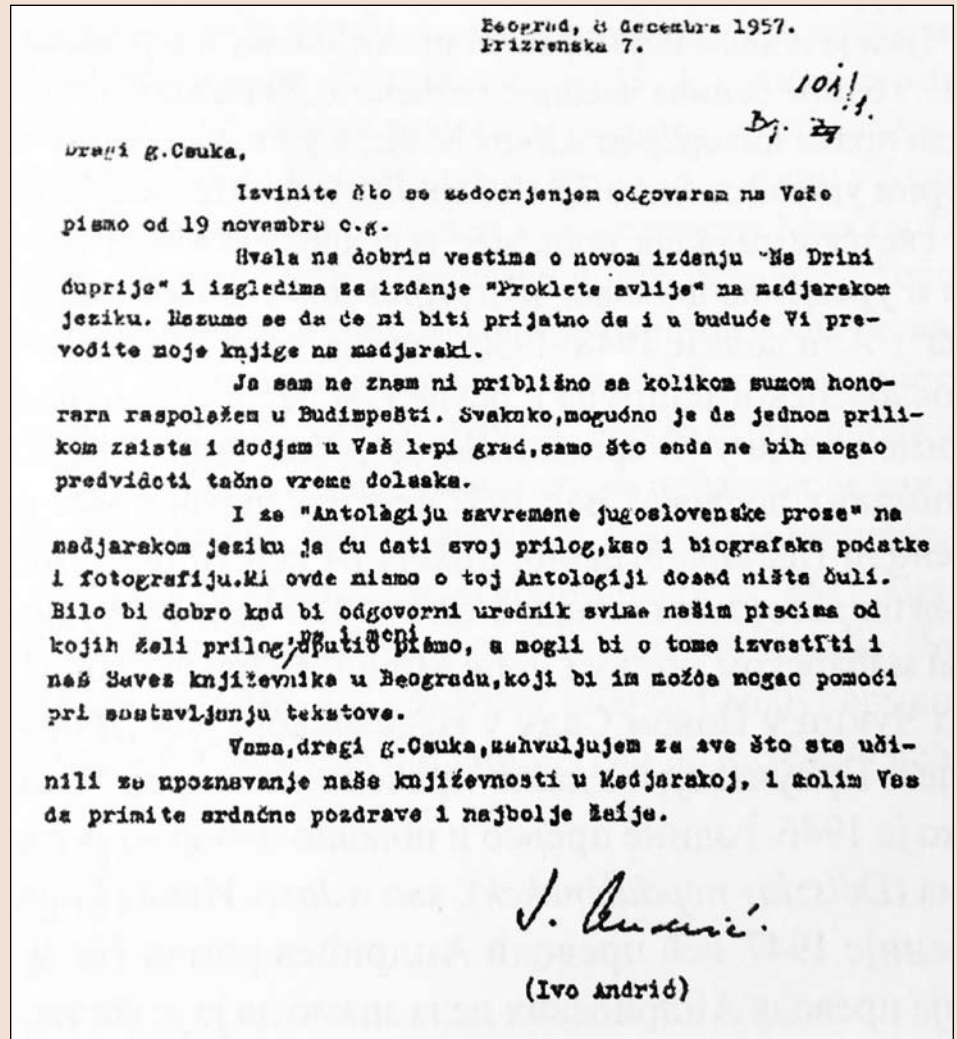
Тезе Бордаиш

Čovek koji je proslavio Iva Andrića

Kao anegdota, pre koju godinu prepričavalo se u Novom Sadu: zaduženi za predlaganje novih imena ulica, zbunjeno su gledali u papire Društva za mađarski jezik i ozbiljno zapitali: Pa ko je taj Zoltan Čuka, na predlog, da jedna nova ulica mogla da ponese njegovo ime. Uostalom, sem književnika, ko da zna, ko je taj čovek? Rođen a banatskom selu Plandište 1901. godine, ostavio je za sobom oko dvadesetak sopstvenih knjiga pesama, a ni manje ni više nego 76 knjiga, odnosno uzimajući u obzir i broj izdanja, više od sto preveda najkvalitetnijih dela iz jugoslovenske literature, i da je on najplodniji prevodilac prošlog stoleća sa južnoslovenskih na mađarski jezik. Da je bio i vrsni pesnik, avangardista, pokretač više časopisa iz već dalekih tridesetih godina prošlog veka, može da pada pomalo u zaborav, ali se ne sme zaboraviti, da je recimo on „plasirao” i Andrićevu „Na Drini ćuprija” u Evropu, i to nakon svega godinu dana od izlaska iz štampe originala 1946. godine. Na osnovu Čukinog prevoda na mađarski, nemački izdavači saznaju za tu knjigu, i oni ga prevode, a tako posredstvom njega kreće Andrić ka nobelovoj slavi.

Ali su to već neke posledice. Čukin prevodilački opus počinje negde 1921. godine, kada je kao mladi vozač tramvaja u Pečuju primoran da – bežeći ispred belog terora – emigrira, odnosno da se vrati u Jugoslaviju, gde započinje književni rad i to u duhu „zblizavanja književnosti dveju država”. Piše, ali i prevodi, prvo „Centrifugalnog igrača” Todora Manojlovića, pa „Seobe” Miloša Crnjanskog i „Jamu” Ivana Gorana Kovačića i tako 1946. godine stiže do Andrićevog romana.

No, kao što je morao da beži posle Prvog svetskog rata, tako zapada u neprilike i 1948. godine. Naime ratne dane provodi u Budimpešti i tu ga zateče oslobođenje i on postaje sekretar Mađarsko–jugoslovenskog prijateljskog društva, i te kobne godine, kao takav optužuju ga da je agent, i biva osuđen na petnaest godina robije (1950), da bi pet godina i proveo u zatvoru, pa tek onda biva rehabilitovan. – Ja sam zatvorsku ćeliju pretvorio u radnu sobu – govorio nam je kasnije. A da je to i tako bilo, svedoče činjenice, da je iz zatvora izašao sa hrpom prevoda: Andrićevom „Travničkom hronikom” i „Prokletom avlijom”, pripovetkama Branka Ćopića i Augusta Cesarca, Držićevim „Dundom Marojem” i pokušajima, navodno, neprevodivog Krležinog „Kerempuha”.

Faksimil pisma Ive Andrića Zoltanu Čuki

Ali ga sve to nije sasvim zadovoljilo. Kako nam je kazivao, osetio je da mađarskom čitaocu nedostaje pouzdan izvor, tačnije istorija književnosti jugoslovenskih naroda, pa poznavajući mnoga dela istoričara književnosti, odlučio je da i sam napiše svoju verziju, i tako je nastala knjiga, objavljena u Budimpešti 1963. godine pod naslovom „A jugoszláv népek irodalmának története”, uz „blagoslov” poznatih slavista Stojana Vujičića i Lasla Hadrovića. Ta istorija književnosti i dan danas se koristi na celokupnom mađarskom jezičkom području, jer je uspeo da u njoj sažme petnaest vekova i istorije i kulture, a i književnosti, a naročito je detaljno obrađen 19. i prva polovina dvadesetog veka.

Zoltan Čuka umro je marta 1984. godine ostavljajući za sobom čitavu biblioteku prevedenih dela, koje se i dan danas čuvaju u svim većim bibliotekama u Mađarskoj i na teritoriji bivše Jugoslavije. A u gradiću Erd, nadomak Budimpešte, gde je Čuka

provodio svoje zadnje godine, osnovana je i biblioteka u njegovoj kući, pod imenom „Biblioteka prijateljstva”, koju i danas mnogi posećuju. I tu su izložena sva njegova originalna i prevedena dela, počevši od Ive Andrića, Krleže i Crnjanskog, koji su zastupljeni sa više od pet prevedenih knjiga, pa sve do Meše Selimovića od koga je osim „Derviša i smrti” preveo i „Maglu u mjesečini” i „Ostrvo”, a od Sime Matavulja „Bakonja fra-Brne”, od Ranka Marinkovića „Kiklop”, od Hamze Hume „Grozdanin kikut”, od Derviša Sušića „Ja, Danilo”, zatim pripovetke Skendera Kulenovića i Augusta Cesarca... i da ne nabrajamo, jer se dijapazon njegovih prevoda kreće od Njegoša i Jaše Ignjatovića, do Oskara Daviča, Vaska Pope i Slavka Mihalića. A o Čukinom delu studije su objavili Gustav Krklec, Enver Čolaković, Imre Bori, Mladen Leskovac i pisac ovih redova.

Deze Bordaš

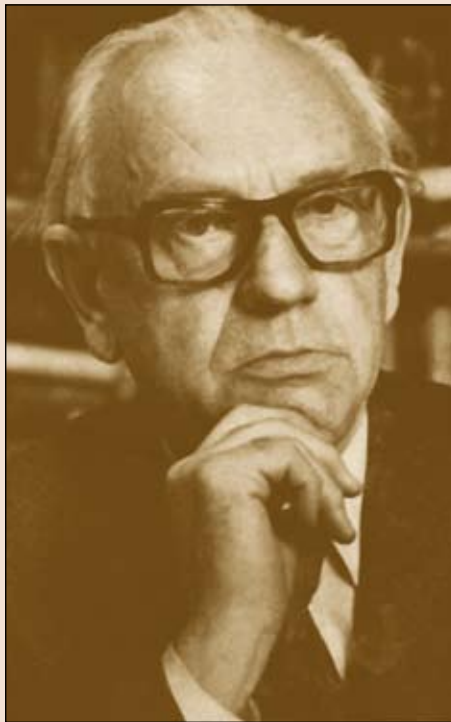
Csuka Zoltán műfordítói munkájáról

Csuka Zoltánt (1901–1984) a vajdasági magyar irodalomtörténet-írás költőként, folyóirat-szerkesztőként és műfordítóként tartja számon. Joggal, hiszen a két háború között több verseskötetet jelentetett meg, folyóiratokat indított és szerkesztett, irodalomszervező is volt, de munkásságának legjavát a jugoszláv népek rangos íróinak magyar nyelvre való fordításának szentelte.

A bánáti Zichyfalván (Plandištén) született, majd gyermekkorát Óbecsén, Baján, Szabadkán és Mohácson tölti, hogy végül Pécssett érettségizzen. Ott is jelentette meg első verseskötetét 1920-ban, *Versek* címen. Villamosvezetőként kezdett dolgozni, de aktivista versei miatt nem jó szemmel nézett rá az akkori politikai közvélemény, és ezért jobbnak látta visszaköltözni a Vajdaságba, ahol újságírói munkája mellett azonnal folyóiratot alapított *Út* címen, amely öt éven keresztül meg is jelent, majd költői antológiát szerkesztett, aztán a *Képes Vasárnap* hetilapban irodalmi mellékletet szerkesztett; ott volt Szenteleky Kornél mellett a *Kalangya* folyóirat megindításánál, s mindegyikben a délszláv népek irodalmának népszerűsítését is szorgalmazta, s maga is részt vett a *Kéve* (1928) című délszláv antológia megjelentetésében.

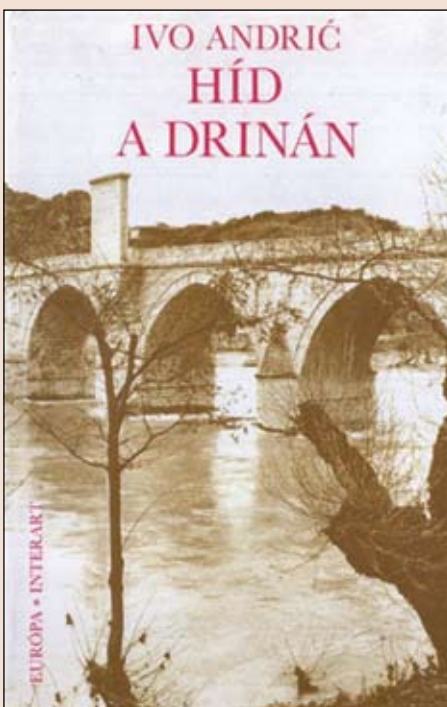
Mindettől függetlenül 1933-ban újságírói és irodalomszervezői munkája miatt kiutasítják az országból és visszatér Pestre, ahol *Láthatár* címen kisebbségi szemlélet ad ki, 1945-től az *Új Dunántúl* szerkesztője, majd a Magyar–Jugoszláv Társaság titkára. 1948-ban koholt vádak alapján letartóztatják, és tizenöt évi börtönbüntetésre ítélik, amelyből öt évet le is ül. S innentől kellő komolysággal kell venni műfordítói tevékenységét, hiszen a börtönben három komoly művet is lefordít: Todor Manojlovićnak *A centrifugális táncosát*, Miloš Crnjanski *Örökös vándorlás* regényét és Ivan Goran Kovačić *Tömegsír* című poémáját.

Szabadulása után már 1947-ben lefordítja a frissen megjelent Ivo Andrić-regényt, a *Híd a Drinán* címűt, amelyről még nem is sejtheti, mekkora nemzetközi sikert fog elérni, sőt írója Nobel-díjas lesz vele. Mi is történik valójában? Egy német kiadó, elolvasva a magyar fordítást, a regényt lefordíttatja német nyelvre is, s innen indul valójában nemzetközi útjára a mű. Viszont Csuka Zoltán ettől kezdve megdöbbentő erővel és kitartással kezdett

Csuka Zoltán

újabb és újabb jelentős művek tolmácsolásába, úgyhogy élete végéig összesen 76 irodalmi művet ültetett át magyar nyelvre, e könyvek kiadásának száma pedig meghaladta a százat is. Andrićtól, Miroslav Krležától és Crnjanskítól több mint öt könyvet fordított, de a jugoszláv irodalmak számos jelentős művét is, Njegoš *Hegyek koszorújától* a múlt század jelentős írókig, költőkig egészen Oskar Davičóig, Vasko Popáig vagy Slavko Mihalićig.

Nagy figyelmet szentelt a Bosznia-Hercegovinában és a horvát nyelvterületen készült irodalmi műveknek. Így például Meša Selimović három regényét is átültette magyarra, mégpedig *A dervis és a halál*, *Az erőd és foglya*, valamint a *Ketten a szigeten* címűeket. Sima Matavuljtól a *Fráne Barnabást*, Ranko Marinković *Küklopszát*, Hamza Humótól a *Részeg nyár* című művét, Derviš Sušićtól az *Én, Danolo...* és sorolhatnánk.

Külön fejezetet érdemel Csuka munkásságában az irodalomtörténet-írás is. Ugyanis fordításközben rengeteg hasznos észrevételt is tett a művekről. Így az évek folyamán kialakult egy sajátos hozzáállása és rálátása az egyetemes egykori Jugoszláviában született művekre a szlovénektől a macedóniaiakig. A budapesti Gondolat Kiadó felkérésére 1963-ban meg is írta *A jugoszláv népek irodalmának története* című, több mint 550 oldalas hatalmas művét, amelyet a mai napig sikerrel forgathatunk, hiszen benne – e népek több évszázados története mellett – az V–VI. századtól művelődés- és irodalomtörténet is. A könyv recenziói olyan ismert irodalom- és művelődéstörténészek voltak, mint Hadrovics László és Vujicsics Sztoján.

Bordás Győző

Százhusz éve lett intézményes a boszniai magyar közösség tevékenysége

1905-ben alakult meg a boszniai magyarok első egyesülete,
a Szarajevói Magyar Egyesület

Noha Bosznia-Hercegovinában már korábban is éltek magyarok, számuk érezhetőbben az 1880-as évektől, a boszniai okkupáció idejétől kezdődően növekedett, ám ennek ellenére az első boszniai magyar egyesület megalakítására egészen 1905-ig kellett várni. Akkor érték meg a feltételek a magyarság intézményes tömörítésére, s attól kezdődően lett az egyesület egy biztos pontja a boszniai magyaroknak, ahol őrizhették identitásukat, nyelvüket, kultúrájukat, ahol időnként találkozhattak, s orvosolhatták felmerülő gondjaikat.

Az egyesület megalakulására 1905. január 5-én, Szarajevóban került sor, azzal a deklarált céllal, hogy „a megszállott tartományokban élő magyarok között a barátságos összetartást, a magyar nyelvet, érzelmet és a közművelődést alkalmas módon fejlesszék”. Voltaképpen, hogy a megszállott tartományokban élő magyarok „nyelvben és szellemben idegenek ne legyenek, s gyermekeik az egyesületben a magyar nyelvet és történelmet ingyen tanulhassák”.

Az egyesület első elnöke dr. Pöltzel Béla főtörvényészi tanácselnök volt, alelnökei pedig dr. Fischer József ügyvéd és Gerő Mór, a Kereskedelmi Rt. szarajevói fiókjának főnöke.

A munka eleinte igen nehezen indult be, hiszen az egyesület nem rendelkezett megfelelő anyagi háttérrel, saját helyisége és otthona sem volt. Még a tagsági díjat is viszonylag kis összegben állapították meg, annak érdekében, hogy minden ott élő magyar polgár tagja lehessen. A vezetőség első feladatainak egyike volt, hogy anyagi támogatásért a magyar társadalom tehetősebb tagjaihoz, valamint a jelesebb gazdasági vállalatokhoz és nagyobb önkormányzatokhoz forduljon anyagi támogatásért. Mindebben a magyar lapok is segédkeztek, úgy, hogy rendszeresen hozták a boszniai magyarok támogatást kérő közleményeit.

A Szarajevói Magyar Egyesület megalakításával a boszniai magyarság régi vágya teljesült, ám a munka megkezdésére valamelyest várni kellett, hiszen a testületnek még irodája sem volt. Ezért 1905 márciusának elején Pöltzel Béla elnök a választmány nevében körlevelet intézett „a magyar társadalomhoz, amelynek támogatását kéri, hogy az egyesület munkáját az idegenben megkezdhesse”. Hogy induláskor mi min-

Szarajevói utcarészlet (1901)

denre volt szüksége az egyesületnek? Helyiségekre, könyvtárra, pénzre, egyszóval mindenre, ami működéséhez nélkülözhetetlen volt. Méghozzá azért, hogy „az ott élő magyarságnak legyen olyan otthona, ahol a hazafias eszméknek hódolva, megmentené az ottani magyarságot az idegen népekbe való beolvadástól”.

Érdekességként említjük, hogy röviddel a Szarajevói Magyar Egyesület megalakulását követően, 1905. január 31-én alakult meg a Boszniai Harcosok Egyesülete is, amelynek alapszabályait a belügyminiszter 1905. március 14-én hagyta jóvá.

A kezdeti nehézségeken túl, a Szarajevói Magyar Egyesület 1905 őszén kezdte kibontakoztatni tevékenységét, méghozzá az anyaországi kulturális intézmények együttműködésével, támogatásával. Ennek egyik első megnyilvánulása Szalkay Lajos színtársulatának szarajevói vendégszereplése volt, 1905 októberében. Az egyesület vezetőségének ugyanis sikerült kieszközölnie, pontosabban engedélyt kapnia a boszniai kormányzóságnál húsz magyar színelőadás megtartására. A magyar színtársulat szarajevói vendégszereplését az anyaországi lapok (*Pesti Napló*, *Budapesti Hírlap*, *Székegy Nemet* stb.) már 1905 augusztusának

végén beharangozták, hangsúlyozva, hogy erre az alkalomra Szalkaynak sikerült Blaha Lujzát is szerződtetnie. Ezzel kapcsolatosan írták a lapok, hogy a színésznő „a megnyitói előadástól kezdve, amelyen a *Sárga csikó* fog színre kerülni, mindvégig támogatná művészetével az egyébként is jól összeválogatott társulatot”.

A beharangozások szerint a „szarajevói magyar szezon” beindítását 1905. október 20-ára tervezték, s hogy a vendégszereplésre szerződtetett Blaha Lujzát a boszniai magyarság a *Piros bugyelláris*, a *Falu rossza*, a *Gyimesi vadvirág*, valamint a *Tóth lány* című darabban láthatja majd. Az előadások színhelye a szarajevói színház volt, a társulat operettszemélyzete pedig a *János vitéz* című darabban mutatkozott be.

Az első világháborút megelőző évek az egyesület számára a küzdelem, a megkapaszkodás éveit voltak: meg kellett szervezni a magyar iskolát, biztosítani az intézményes anyagi támogatást, illetve orvosolni mindazokat a problémákat, amelyek sértették a boszniai magyarság érdekeit.

1907-ben a tisztújító közgyűlésen dr. Fischer József került az egyesület élére, az alelnöki posztot pedig Schlesinger Frigyes és Reinfeld Ferenc töltötték be. A közgyűlésen

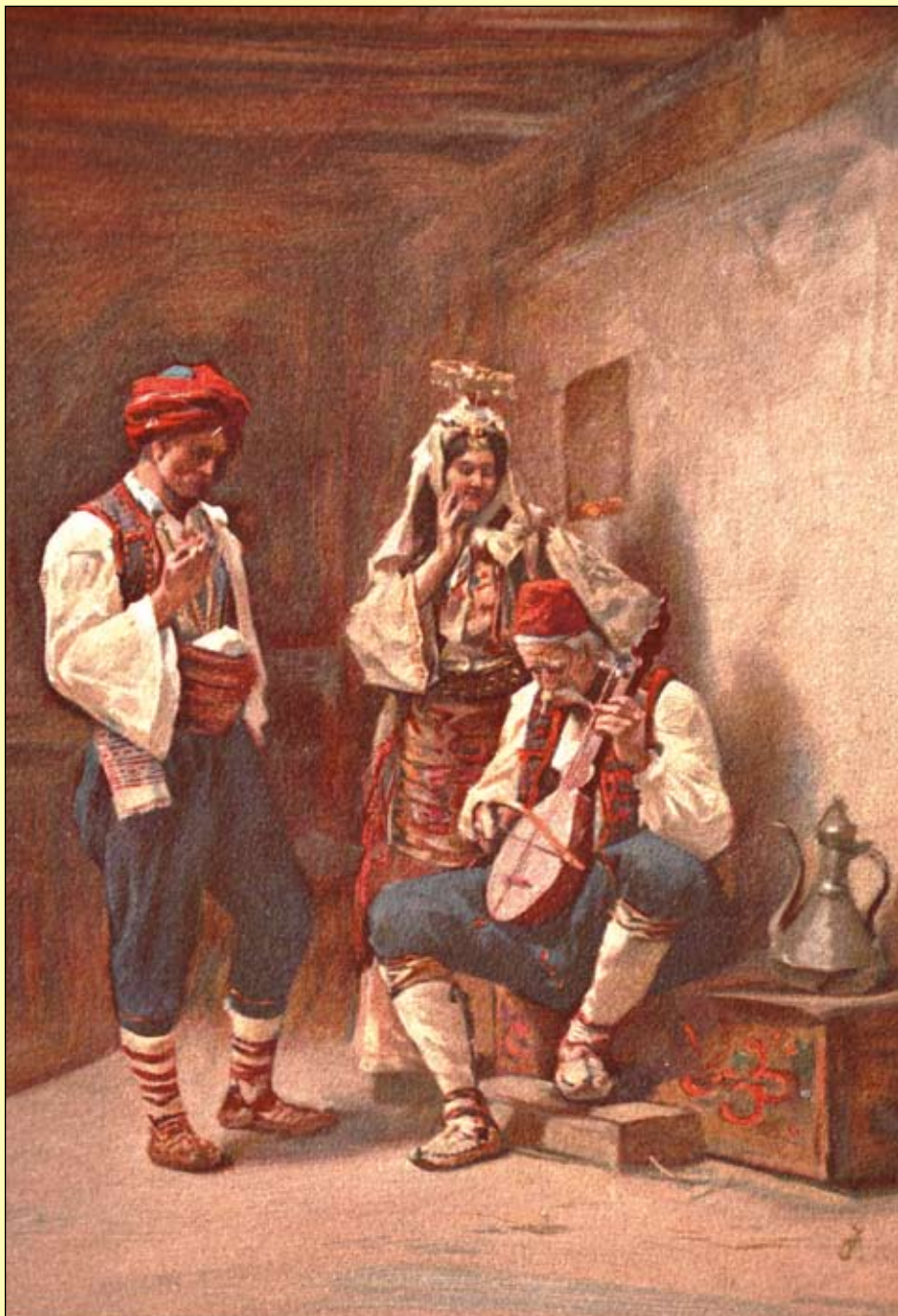
többen is felszólaltak a magyar iskola és a magyar nyelv érdekében. Voltaképpen kezdeményezték egy magyar iskola felállítását, „vagy legalább a magyar nyelvnek a szarajevói iskolákban leendő módszeres oktatását”. Javasolták továbbá, hogy „a közszolgálatban álló szarajevói tanítók és tanítónők között alkalmazzanak nagyobb számban magyarokat is, akiket a magyar szülők gyermekeik nyelv-oktatásával megbízhatnak”.

1909 januárjában a Szarajevói Magyar Egyesület nagyszabású, emlékezetes műkedvelő előadással és hangversennyel egybekötött táncestet rendezett, amely szarajevói viszonylatban is nagy visszhangra talált. Laptudósítások szerint az egylet ezzel „lépett először a nagyközönség elé és a mulatság sikere nagy meglepedést keltett”. A táncmulatságon nyolcszáz (!) személy vett részt, közöttük horvátok, szerbek, törökök is. Bemutatásra került Andreánszky Jenő *Katonásan* című vígjátéka, amely nagy tetszést aratott, azt követően pedig a zenei részben a hallgatóság élvezhette a magyar nótákat és kuruc dalokat, a reggelig tartó tánchoz pedig a zenét a 23. gyalogezred zenekara szolgáltatta.

Az egyesület élén 1909 nyarán ismét változás történt: Gerő Mór került az elnöki székbe, alelnöke pedig dr. Török Pál lett. A közgyűlés leszögezte, hogy a hatékonyabb munka érdekében újjá kell szervezni „a nemzeti és kulturális szempontból fontos céljainak elérése érdekében”. Ez voltaképpen azt jelentette, hogy az egyesületnek mindinkább az anyaországhoz kellett fordulnia anyagi támogatásért, segítségért. 1909 nyarán Gerő Mór elnököt utasították is, hogy „Budapesten adja elő a magyar kormánynak az egyesület kérelmét erkölcsi és anyagi támogatás végett”. Az egyik sürgető és égető probléma a magyar nyelv intézményes ápolásának hiánya volt a boszniai magyarság körében. Ezért az esetleges anyagi támogatást mindenekelőtt ingyenes tanfolyamok (magyar nyelv, irodalom, történelem) megszervezésére szándékoztak fordítani, lévén, hogy akkortájt a Boszniában született magyar gyermekek túlnyomó része alig tudott magyarul. Gerőt azzal is megbízták, hogy a magyar kormánynál eszközölje ki, hogy az annektált tartományokban középiskolát végzett fiatalok külön felvételi vizsga nélkül folytathassák tanulmányaikat az anyaországi főiskolákon.

A későbbi években, pontosabban 1912 szeptemberétől a *Szarajevói Magyar Egyesület* nevet változtatott, s *Bosznia-Hercegovinai Magyar Egyesület*ként folytatta további áldásos tevékenységét az első világháború végéig (a Julián Egyesület folyamatos, hathatós támogatásával) a magyar közösség érdekében, amely akkor már közel 20.000 lelket számlált.

Németh Ferenc

Босанско-херцеговачка народна ношња (1901)

Иако су у Босни и Херцеговини и пре живели Мађари, њихов број се осетније повећао почев од 1880-их година, од времена окупације Босне, али упркос томе, на оснивање првог мађарског удружења у Босни требало је чекати све до 1905. године. Наиме, тада су се стекли услови за институционално уједињавање Мађара, те је удружење, почев од тада постало сигурно место Мађара у Босни, за очување њиховог идентитета, језика и културе, место њиховог повременог окупљања, и решавања проблема.

Удружење је основано у Сарајеву, 5. јануара 1905. године, са декларисаним циљем да „међу Мађарима који живе у окупираним областима, на адекват-

тан начин оснажи пријатељску слогу, мађарски језик и просвећеност”. Заправо, да се Мађари, који живе у окупираним областима „у језику и духу не отуђе, те да њихова деца у удружењу бесплатно уче мађарски језик и историју”.

Први председник био је др Бела Пеллел, председник већа високог суда, а потпредседници адвокат др Јожеф Фишер, и шеф сарајевске испоставе трговачке фирме (Kereskedelmi Rt.), Мор Гере.

У почетку је тешко покренула своју активност, будући да нису располагали потребним средствима, просторијама и седиштем. Чак су и висину чланарине утврдили на релативно ниском нивоу,

Пре сто двадесет година је активност мађарске заједнице у Босни постала институционална

1905. је основано прво удружење Мађара у Босни, Удружење Мађара у Сарајеву

како би се сваки тамошњи Мађар могао учланити. Један од првих задатака руководства био је, да се за новчану помоћ обрати богатијим члановима мађарског друштва, познатијим привредним предузећима и већим самоуправама. У томе су им од помоћи били и мађарски листови, који су редовно објављивали позиве на донације Мађарима у Босни.

Оснивањем Удружења Мађара у Сарајеву остварила се давнашња жеља Мађара у Босни, али је са почетком рада требало мало сачекати, будући да удружење није имало ни своју канцеларију. Због тога је председник Бела Пелцел, почетком марта 1905. у име руководства упутио окружно писмо „мађарској јавности, у којем тражи њихову подршку како би удружење у дијаспори могло започети са радом”. Заправо, шта је све било неопходно удружењу? Требале су им просторије, библиотека, новчана средства, једном речју све, што је било неопходно за њихово функционисање. И то због тога, како би „тамошњи Мађари имали такав дом, који би уз одржавање родољубивих идеја, Мађаре који тамо живе, спасило од асимилације других народа”.

Као занимљивост, да споменемо и то, да је непосредно након оснивања *Удружења Мађара у Сарајеву*, 31. јануара 1905. основано и *Удружење Бораца у Босни*, чији је статут министар унутрашњих дела одобрио 14. марта 1905.

Након почетних тешкоћа, *Удружење Мађара у Сарајеву* своју делатност почела је да развија почев од јесени 1905. и то у сарадњи и са подршком културних институција матичне државе. Први пример тога био је Сарајевско гостовање позоришне трупе Лајоша Салкаија октобра 1905. године. Наиме, управи удружења је пошло за руком, да код босанских власти издејствује дозволу за одржавање двадесет мађарских позоришних представа. Гостовање мађарске позоришне трупе у Сарајеву листови у Мађарској (*Пешти Напло*, *Будапешти Хирлан*, *Секел Немзет* итд.) најавили су још крајем августа, наглашавајући, да је Салкаи, за ту прилику успео да уговори и гос-

товање Лујзе Блаха. У вези тога, листови су писали да ће позоришна глумица „почев од прве представе која ће се давати, *Шарга чико*, па све до краја гостовања, својом уметношћу подржавати ову, добро састављену позоришну трупу”.

Према најавама, почетак „мађарске позоришне сезоне у Сарајеву” планиран је за 20. октобар 1905., те да ће Лујзу Блаха, која је потписала уговор за гостовање, Мађари у Босни моћи да виде у представама *Пирош буђелариши*, *Фалу роса*, *Ђимеши вадвирагок* и *Тот лањ*. Место одржавања представа било је позориште у Сарајеву, а део трупе, која је давала оперете, публици се представила у комаду *Јанош витез*.

Године пред Први светски рат, за удружење су представљале период борбе и настојања да се она одржи: требало је организовати школу на мађарском језику, осигурати институционалну финансијску подршку удружења, и решавати све оне проблеме које су биле противне интересима Мађара у Босни.

На изборној скупштини 1907. године, на чело удружења изабран је др Јожеф Фишер, док су дужности потпредседника обављали Фриђеш Шлезингер и Ференц Рајнфелд. На седници скупштине, више говорника је указало на потребу оснивања мађарске школе и неговања мађарског језика. Заправо, иницирано је оснивање једне мађарске школе „или барем методичко подучавање мађарског језика у сарајевским школама”. Предложено је, надаље, „да међу сарајевским учитељима у учитељницама, који су званично изводили у наставу, у већем броју буду ангажовани и Мађари, који би децу мађарских родитеља могли подучавати матерњем језику”.

У јануару 1909. *Удружење Мађара у Сарајеву*, организовало је једно импозантно и знаменито вече плеса, скопчано са дилетантском позоришном представом и музичким концертном, који је имао велики одјек у сарајевским круговима. Према писању штампе, удружење је тиме „по први пут изашло пред ширу јавност, те је и успех те забаве изазвао осећај великог задовољства”.

На тој вечери плеса било је присутно чак осамсто (!) званица, међу њима било је и Хрвата, Срба, и Турака. Давала се позоришна комедија *Катонашан* Јене Андреанског, која је наишла на велико одушевљење публике, а потом је, у музичком делу публика могла оживети у мађарским народним песмама и песмама Куруца, а музику за плес који је трајао све до јутра, обезбеђивао је оркестар 23. Пешадијског пука.

На челу удружења је, у лето 1909. поново дошло до промене: Мор Гере је изабран за председника, а на место потпредседника др Пал Терек. Скупштина је констатовала, да у циљу ефикаснијег рада потребно извршити реорганизацију удружења и то „у интересу остварења важних националних и културних циљева”. То је, заправо значило, да удружење за финансијску помоћ и подршку треба све више да се окрене својој матичној држави. У лето 1909. председнику Мор Гереу наложено је да „у Будимпешти, мађарској влади изложи молбу удружења за моралну и материјалну подршку”. Један од хитних, горућих проблема био је недостатак институционалног неговања мађарског језика међу Мађарима у Босни. Управо због тога, удружење је планирало да евентуална финансијска средства која би добила, усмери на организовање бесплатних течајева (мађарског језика, књижевности, историје), будући да је тада, већина мађарске деце рођене у Босни једва знала мађарски. Гереу је наложено и то, да код мађарске владе издејствује, да свршени средњошколци у окупираним областима, без пријемног испита могу наставити своје школовање на факултетима у Мађарској.

Нешто касније, тачније од септембра 1912. године *Удружење Мађара у Сарајеву* је променило своје име, те је свој хвале вредан рад наставио као *Удружење Мађара у Босни и Херцеговини*, и то све до краја Првог светског рата (уз перманенту и ефикасну помоћ Удружења Јулијан), у интересу мађарске заједнице, која је тада већ бројала близу 20.000 душа.

Ференц Немет

Boszniai magyar élet

(Rövid tartalmi összefoglaló)

A kötet megpróbál átfogó képet festeni a boszniai magyarság életéről, a boszniai okkupációtól (1878) kezdődően az első világháború végig, azaz Trianonig (1920).

Az 1878/79-es eseményeket fokozott figyelemmel kísérte a magyar sajtó, s ezekből a részletes és gyakori helyszíni beszámolókból már kitetszik a másság-élmény, illetve az a tény, hogy a boszniai okkupáció, katonapolitikai vetülete mellett, voltaképpen civilizációk találkozása volt. Afféle egzotikum-élmény, hiszen az ott tevékenykedő magyar illetékesek lépten-nyomon rácsodálkoztak a boszniaiak életmódjára, szokásaira, népviseletére és viselkedéskultúrájára. Az akkortájt Boszniából érkező tudósítások ezt az idegenségélményt tükrözik és tematizálják, s annak szerzői között találjuk a jeles magyar író, Tömörkény Istvánt, a becskereki poliglottot, Dankulov Pétert és sok más értelmiségit. A magyar sajtó e tudósítások révén festett képet Boszniáról és annak lakosságáról a magyar közvéleménynek. A boszniai okkupáció és a bosnyákok témájára költött akkori írások egy kötetnyit is kitesznek. Sőt, Dankulov Péter Nagybecskerekben érdekes prózakötetbe is foglalta tapasztalatait (*Kalandos élményeim a boszniai okkupációból*. Nagybecskerek, 1907), sőt élményanyagát később két színielőadásban is összefoglalta.

Az okkupációtól kezdődően folyamatos a magyarok jelenléte Boszniában, s az évről évre terebélyesedő (több városban élő) magyar közösség a 20. század első éveiben érte el a (csaknem húszezernyi) létszámot, amely már igényt tartott az intézményes háttérre és intézményes érdekérvényesítésre. Ennek első fontos intézménye a Szarajevói Magyar Egyesület (1905) megalakítása volt, amelyet több más egyesület-, intézmény- és iskolaalapítás is követett (Szarajevói Magyar Polgári Olvasókör [Szarajevói Magyar Önképző Egyesület], Magyar Ház [Magyar Otthon], a boszniai magyarok kilenc oktatási intézménye, azaz iskolája, a Szarajevói Magyar Gimnázium stb.). Az intézményileg megerősödött boszniai magyar közösség munkáját, az anyaország részéről, különféle formában, többek között a Julián Egyesület áldásos tevékenysége segítette éveken át.

1908-ban Bosznia-Hercegovina annektálásával új helyzet állt elő az ottani magyar közösség életében, új lehetőségek nyíltak számukra nemcsak a gazdaság, hanem az oktatás és kultúra terén is. Erről tanúskodik többek között a Mostári Magyar Kultúregyesület (1910), a Brčkói Magyar Egyesület és Olvasókör (?) megalapítása, valamint nyolc boszniai magyar könyvtár (1913) megnyitása is. A levéltári adatok tanúsága szerint az első világháborút megelőző évek voltak a boszniai magyarok számára talán a legtermékenyebbek. Erre az időszakra esnek a Julián Egyesület könyvakciói, a boszniai magyar kiadványok (a rövid életű *Bosnyák Hírlap* [1911] megjelenése, a *Boszniai Magyarok Nagy Képes Naptárának* kiadása stb.).

Ebben az időszakban mutatkoztak meg a magyar gazdasági törekvések is Boszniában. Itt mindenekelőtt említést érdemel az osztrák–magyar boszniai vasúti kötelék létrehozása, a Magyar–Bosnyák–Hercegovinai Gazdasági Központ megalapítása, illetve tevékenysége, valamint a Boszniai Magyar Agrár-Bank munkája – hogy csak a legjelentősebbeket említsem.

Az anyaországgal való kapcsolatok erősödését példázza az ösztöndíj-akció (1913) a magyar diákok magyarországi továbbtanulása érdekében és több más tevékenység, amely igyekezett könnyíteni a boszniai magyar közösség életén.

Mint egzotikus tájegység, Bosznia már a 19. század második felétől vonzotta a magyar képzőművészeket, így idővel tucatnyira duzzadt a Boszniát látogató, boszniai tájegységeket, városokat és népviseletet megörökítő magyar festők száma. Munkáikkal egy teljes kis boszniai képtárat alkottak. E Bosznia ihletésében alkotók közül megemlíthetjük Juszkó Bélát, Csontváry Kosztka Tivadart, Paur Gézá, Ottenfeld Rudolfot, Berndt Rudolfot, Túry Gyulát, Pechán Józsefet, Hány Gyulát, Spányi Bélát, Csikos Bélát, Charlemont Húgót és másokat. Alkotásaikkal próbálták bemutatni a magyar közönségnek a boszniai egzotikumot, s közelebb hozni egy idegen világ szépségeit.

Boszniai magyar élet

Százhusz éve, 1905-ben alakult meg a boszniai magyarok első egyesülete, a Szarajevói Magyar Egyesület

I. CIVILIZÁCIÓK TALÁLKOZÁSA ÉS MÁSSÁG-ÉLMÉNYE (Magyar emlékek a boszniai okkupációból – 1878. Tömörkény István, Dankulov Péter stb.)

II. INTÉZMÉNYES HÁTTÉRREL (A Szarajevói Magyar Egyesület, a Szarajevói Magyar Polgári Olvasókör [Szarajevói Magyar Önképző Egyesület], a Magyar Ház [Magyar Otthon], a boszniai magyarok kilenc oktatási intézménye, a Szarajevói Magyar Gimnázium és a Julián Egyesület akciói az első világháború előtti években)

III. BOSZNIA-HERCEGOVINA ANNEKTÁLÁSA (1908) ÉS AZ ÚGYNEVEZETT „BOSZNAIAI ACTIO” (1909–1919)

IV. A MOSTARI MAGYAR KULTÚREGYESÜLET (1910)

V. A BRČKÓI MAGYAR EGYESÜLET ÉS OLVASÓKÖR (?)

VI. A NYOLC BOSZNAIAI MAGYAR KÖNYVTÁR (1913) ÉS A JULIÁN EGYESÜLET KÖNYVAKCIOI

VII. BOSZNAIAI MAGYAR KIADVÁNYOK (A boszniai magyar újság, a *Bosnyák Hírlap* beindítása és megszűnése [1911], a *Boszniai Magyarok Nagy Képes Naptára* stb.)

VIII. MAGYAR GAZDASÁGI TÖREKVÉSEK BOSZNIÁBAN A MONARCHIAI IDEJÉN (Az osztrák–magyar boszniai vasúti kötelék, A Magyar–Bosnyák–Hercegovinai Gazdasági Központ, a Boszniai Magyar Agrár-Bank stb.)

IX. ÖSZTÖNDÍJ-AKCIÓ A BOSZNAIA-HERCEGOVINAI MAGYAR DIÁKOK MAGYARORSZÁGI TOVÁBBTANULÁSA ÉRDEKÉBEN (1913)

X. TEREPIJÁRÓ MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSEK BOSZNAIA-HERCEGOVINA IHLETÉSÉBEN, A MONARCHIA IDEJÉN (Juszkó Béla, Csontváry Kosztka Tivadar, Paur Géza, Ottenfeld Rudolf, Berndt Rudolf, Túry Gyula, Hány Gyula, Spányi Béla, Csikos Béla, Charlemont Húgó, Ajdukiewitz Zsigmond stb.)

У плану

Живот Мађара у Босни

**Пре сто двадесет година, 1905.
је основано прво удружење
Мађара у Босни, Удружење
Мађара у Сарајеву**

- I СУСРЕТ ЦИВИЛИЗАЦИЈА И
ДОЖИВЉАЈ ДРУГОСТИ (мађарске
успомене из окупације Босне – 1878.
Иштван Темеркењ, Петер Данкулов итд.)
- II СА ИНСТИТУЦИОНАЛНОМ
ПОЗАДИНОМ (Удружење Мађара
у Сарајеву, Мађарска грађанска
читаоница у Сарајеву [Удружење за
самообразовање Мађара у Сарајеву],
Мађарска кућа [Дом Мађара], девет
образовних институција Мађара у
Босни, Мађарска гимназија у Сарајеву,
акције удружења „Јулиан” у годинама
пред Први светски рат)
- III АНЕКСИЈА БОСНЕ И
ХЕРЦЕГОВИНЕ (1908) I ТАКОЗВАНА
„БОСАНСКА АКЦИЈА” (1909–1919)
- IV КУЛТУРНО УДРУЖЕЊЕ МАЂАРА
У МОСТАРУ (1910)
- V КУЛТУРНО УДРУЖЕЊЕ И
ЧИТАОНИЦА МАЂАРА У БРЧКУ (?)
- VI ОСАМ МАЂАРСКИХ
БИБЛИОТЕКА У БОСНИ (1913) И
АКЦИЈЕ СНАБДЕВАЊА КЊИГОМ
УДРУЖЕЊА „ЈУЛИАН”
- VII МАЂАРСКА ИЗДАЊА У БОСНИ
(Покретање и престанак листа Мађара
у Босни, *Бошњак Хирлап* [1911], *Велики
илустровани календар Мађара у Босни*
итд.)
- VIII ПРИВРЕДНЕ АКТИВНОСТИ
МАЂАРА У БОСНИ ЗА ВРЕМЕ
МОНАРХИЈЕ (мрежа Аустроугарске
Железнице у Босни, Мађарско-
Босанско-Херцеговачки привредни
центар, Мађарска аграрна банка у
Босни итд.)
- IX АКЦИЈА СТИПЕНДИРАЊА
МАЂАРСКИХ УЧЕНИКА У БОСНИ
И ХЕРЦЕГОВИНИ У ИНТЕРЕСУ
НАСТАВКА ЊИХОВОГ ШКОЛОВАЊА
У МАЂАРСКОЈ (1913)
- X МАЂАРСКИ СЛИКАРИ НА
ТЕРЕНУ, НАДАХНУТИ БОСНОМ
И ХЕРЦЕГОВИНОМ У ПЕРИОДУ
МОНАРХИЈЕ (Бела Јуско, Тивадар
Чонтвари Костка, Геза Паур, Рудолф
Отенфелд, Рудолф Берндт, Ђула Тури,
Ђула Хари, Бела Шпањи, Бела Чикош,
Хуго Шарлемонт, Жигмонд Ајдукиевич
и други).

Проф. др Ференц Немет

Живот Мађара у Босни (Кратак садржај)

Књига настоји да пружи целовит преглед живота Мађара у Босни, почев од окупације Босне (1878) па све до краја Првог светског рата, то јест, до Трианонског мира (1920).

Мађарска штампа је, разумљиво, са повећаном пажњом пратила догађаје 1878/79. године, а из тих, учесталих извештаја са терена се већ назире доживљај другости, то јест чињеница, да је окупација Босне, поред свог војнополитичког аспекта заправо била и сусрет цивилизација. Нека врста доживљаја егзотичности, будући да су Мађари, који су тамо службовали на сваком кораку могли, са интересовањем да перципирају начин живота Бошњака, њихове обичаје, народну ношњу и културу понашања. Новиски извештаји који су тада пристизали из Босне, тематизовали су управо тај доживљај другости, а међу писцима тих извештаја налазимо познатог и мађарског писца Иштвана Темеркења, бечкеречког полиглота Петра Данкулова и многе друге. Мађарска штампа је путем тих извештаја предочавала слику Босне и њеног становништва мађарској читалачкој публици. Тадашњи текстови о окупацији Босне и тематици Бошњака засигурно чине једну читаву књигу. Штавише, Петар Данкулов је своје искуство сажео у књизи прозе (*Моји авантуристички доживљаји из окупације Босне*, Велики Бечкерек, 1907), а своје доживљаје касније преточио у две позоришне представе.

Почев од окупације, присуство Мађара у Босни је из године у годину бројчано растао, те је мађарска заједница (која је живели у више градова) у првим годинама 20. века достигла број од близу двадесет хиљада, те је већ имала потребу за својим институцијама и за институционалним решавањима својих проблема. Њихова прва значајна институција била је Удружење Мађара у Сарајеву, основана 1905. године, након које је уследило и оснивање низа других удружења, институција и школа (Мађарске грађанске читаонице у Сарајеву, [Мађарског удружења за самообразовање у Сарајеву], Мађарског дома, девет образовних институција, то јест школа Мађара у Босни, Мађарске гимназије у Сарајеву итд.). Функционисање институционално ојачане мађарске заједнице у Босни, од стране матичне државе, у разним видовима, годинама је, на хвале вредан начин помагало Удружење „Јулиан”.

Анексија Босне и Херцеговине 1908. године представљала је једну нову ситуацију за мађарску заједницу, за њу су се указале нове могућности не само у домену привреде, већ и на пољу образовања и културе. О томе сведочи између осталог Културно друштво Мађара у Мостару (1910), оснивање мађарског удружења и читаонице у Брчком (?) као и оснивање осам мађарских библиотека у Босни (1913). У тром периоду су се одвијале и акције Уздружења „Јулиан” везане за снабдевање књигом, али су у том периоду угледала светлост дана и мађарска издања у Босни (*Bosnyák Hírlap* [Босанске новине] [1911], *Boszniai Magyarok Nagy Képes Naptára* [Велики илустровани календар Мађара у Босни] итд.

У том периоду су у Босни дошли до изражаја и привредне активности Мађара. Ту је пре свега вредно помена изградња Аустроугарске железничке мреже у Босни, оснивање Мађарско-Босанско-Херцеговачког привредног центра као и њен рад, али и делатност Мађарске аграрне банке у Босни – да споменем само оне најзначајније.

Учвршћивање веза са матичном државом потврђује и акција стипендирања ученика (1913), у циљу наставка њиховог школовања у Мађарској као и више других акција, усмерених на олакшавање живота мађарске заједнице у Босни.

Као егзотична географска регија, Босна је већ почев од друге половине 19. века привлачила мађарске ликовне уметнике, те је временом Босну походило више од десетак мађарских сликара, који су налазили инспирацију у босанским пределима, градовима али и ношњама. Оним су, својим сликама практично створили једну читаву малу босанску галерију. Од мађарских сликара, инспирисаних Босном можемо споменути Белу Јуску, Тивадара Чонтвари Костку, Гезу Паур, Рудолфа Отенфелда, Рудолфа Берндта, Ђулу Тури, Јожефа Пехана, Ђулу Хари, Белу Шпањи, Белу Чикош, Хуга Шарлемона и друге. Они су својим радовима покушали да мађарској публици представе егзотичност Босне, те да им приближе лепоте једног мало познатог света.

Селимир Радуловић
Душа моје мајке

*Зовем се Јаков,
Долазим из Фаракле,
Из крила моје мајке,
Одлазим као птичица,
Живљи од живљих!*

1

За зимских вечери,
Уз брижни поглед оца и мајке,
Лежао сам у постељи, гушећи се.
С болом у десној страни
Грудног коша.

У селу није било лекара.

У кући смо имали икону
Светог Харалампија,
Породичну светињу из Мале Азије,
Стару шест стотина година.

У грозници, угледао сам руку
Свештеника, изнад моје главе,
Која се спустила до груди,
До болног места, њен крсни знак.

Кад сам оздравио поменуо сам мајци,
Чија је душа била монашка,
Руку која ме је миловала,
У зглобу је, рекох, била длакава.

То је рука Светог Харалампија,
Сине, мој. Она те миловала
И кад си био мртав и кад си васкрсо.
Сведочећ о часу, кад се разбудиш.
Па се, у души, зачне сећање на смрт,
У месту без пута и стазе. И спознаш
Да си силан, онда кад и слаб!

2

Док сам као дечак,
Чистио цркву, траву косио,
Кандило палио,
И, усред ноћне тишине, сам,
На брежуљку, пустом, седео и гледао иконе,
Прегну ме глас монахиње –
Јакове, цркву чистиш, траву косиш,
Кандило палиш, какав дар хоћеш?

Питаћу мајку, рекох.

Тражи чедо моје, мило,
Да ти подари своју срећу,
Рекла је тихо.
Видећеш славу, почести, многе.
И зато ће протицати
Кроз твоје руке
И неће те дотицати.

И било је тако.

Новац је прошао кроз моје руке,
Ка страдалницима, убогима и нишчима.
А недеље, месеци, године и векови,
Сташе у један дан, вечни!

Селимир Радуловић (1953) песник, главни уредник новосадског књижевног часописа „Летопис”, управник Библиотеке Матице српске. Објавио је десетак песничких збирки, међу којима и изабрана дела, као и бројне антологије. Значајна је његова верско-духовна поезија. Песник је био гост IX Међународног књижевног сусрета у Бања Луци. Добитник је књижевне награде „Меша Селимовић“.

Selimir Radulović
Anyám lelke

*Jákob vagyok,
Faraklából jövök,
Anyám öléből.
Madárként távozom,
Élőbb az élőknél!*

1.

Téli estéken
Apám és anyám aggódó tekintete
Kisért, miközben fulladozva fekszem az ágyban
Jobboldalt nyilalló fájdalommal
Mellkasomban.

A faluban nem volt orvos.

Házunkban ott volt
Szent Haralamposz,
Kis-ázsiai védőszentünk
Hatszáz éves ikonja.

Lázban égve megláttam
Fejem fölött a papunk kezét,
Amint mellkasomhoz közelít,
És a fájó ponthoz érve
Keresztet jelöl rá.
Amint felgyógyultam, említettem anyámnak,
Akinek lelke mint az igaz szerzetesé,
E simogató kezét,
Amely, így mondtam, szőrös volt.

Szent Haralamposz keze volt az,
Fiam, ő simogatót,
Mikor halálon voltál és mikor föltámadtál,
Tanúja ébredésed percének,
Mikor megfogam a lelkében a halál emlékezete
Az úttalanság helyén. És felismered
Erődöt a gyengeségedben is!

2.

Kisfiúként, mikor még
Takarítottam a templomot, fűvet kaszáltam,
Mécsest gyújtottam,
És az éj csendjében magányosan
Az elárvult dombon ülve néztem az ikonokat,
Felriasztott a szerzetesnő hangja –
Jákob, templomot takarítasz, fűvet kaszálsz,
Mécsest gyújtasz, ajándékul mit kívánsz?

Megkérdem anyámat, feleltem.

Édes gyermekem, kérd tőle,
Ajándékozzon meg a boldogságával,
Mondta csendesen.
Övezzen hírnév, nagy tisztelet,
És kezeden majd áramlik
Az arany, miközben
Téged meg sem érint.

Így is lett.

Kezemből a pénz utat lelt
Szenvedőkhöz, nélkülözőkhöz, elesettekhez.
Hetek, hónapok, századok
Öltődtek így egyetlen, örök napba!

Vujicsics Marietta fordítása

Selimir Radulović (1953) költő, az újvidéki *Letopis* irodalmi folyóirat főszerkesztője, a Szerb Matica Könyvtárának igazgatója. Mintegy tíz verseskötet szerzője, válogatott művei is megjelentek, és számos antológia is őrzi műveit. Elsősorban vallási témájú verseiről ismert. A költő részt vett a IX. Nemzetközi Irodalmi Találkozón Banja Lukában. Meša Selimović-díjas.

Književne poslastice Đezea Bordaša

U okviru više projekata koje u toku godine realizuje udruženje banjalučkih Mađara, „Magyar Szó” nalazi se i književno veče koje je održano 1. marta 2024. godine. Na poziv Filološkog fakulteta književnik Đeze Bordaš je u prisustvu dekanice Biljane Babić, prof. Igora Simanovića, studenata tog fakulteta, kao i članova udruženja, u prijepodnevnim satima u Banja Luci održao predavanje na temu „Petefi Šandor kod Srba”, omaž pjesniku i revolucionaru povodom 200. godišnjice njegovog rođenja.

U večernjim satima u Narodnoj biblioteci je održano književno veče uz prisustvo konzulice Republike Mađarske u Sarajevu, gospođe Viktorije Olah, stipendiste Tinde Varadi, gosta sa Filološkog fakulteta, članova udruženja, snimateljske ekipe i urednika emisije „Mala Evropa”, Draška Ignjatića.

Književnik Đeze Bordaš nam je predstavio dva svoja najnovija izdanja, roman „Vrbova svirala” i knjigu, tačnije esej „Veliki kanal”. To isto veče je predstavljen i 17. broj „Uj Doboša”.

Roman „Vrbova svirala” se sastoji iz više priča kroz koje pisac na veoma živopisan način opisuje krem društvo tadašnjeg Vrbasa, sa kraja 19. i početka 20. vijeka. U tom periodu, već je bio izgrađen i korišten Veliki bački kanal, što je omogućilo ubrzan razvoj i modernizaciju mjesta koja su se nalazila uz kanal, pa i samog Vrbasa koji je bio bogat vegetacijom i raznoraznim rastinjem, naročito vrbom po kojoj je i dobio naziv. Čitajući taj roman, družite se sa likovima i doživljavate to vrijeme kao da ste bili dio svega toga. Tu su gimnazijski profesor Jakob Zauer, direktor gimnazije Sekelj Šandor, dr Bela Kovač, Večei, direktor vodoprivrednog društva, gospodin Vajs, direktor šećerane, Jene Balog, direktor kudeljare, Jožef Pihler slikar, Karolj Maleter mladi pisac, udovica Alisa Kohan i mnogi drugi.

Takođe zanimljiv lik je i slikar Jožef Pihler Pepi, koji je bio svestran jer je slikao, pisao, muzicirao, ali je ipak prevladalo slikarstvo, a plod toga su bile mnogobrojne slike koje je izlagao u raznim galerijama, posebno u Pešti. Zbog velike želje da oslika Bosnu, doputovo je i određeno vrijeme boravio u Sarajevu, a zahvaljujući tome, napravio bogatu kolekciju slika sa motivima ćilimara, kovača, dokonog trgovca na ćepenku, dječaka koji strmom ulicom vodi magarca, žene koja nosi svoj prtljag

na glavi. Međutim, posebno nadahnuće slikaru je bila imućna i zgodna Alisa Kohan, koja nije bila slikarka, ali je zbog specifičnog odnosa sa slikarom, svojim istančanim ukusom i odobravanjem, bila snažan podsticaj Pepiju.

Posebno zanimljive priče su o kiseljoj vodi i česmi u plamenu, kao i sve ostale koje se sa uživanjem čitaju.

Knjiga „Veliki kanal” je djelo književnika Đezea Bordaša i njegovog brata Atila koji je zahvaljujući ogromnom interesovanju i radu došao do dragocjenih podataka i dokumenata u vezi izgradnje kanala, koje je Đeze znalački pretočio u knjigu izuzetne vrijednosti.

Tvorci, koji su prvi došli na ideju da se gradi kanal bila su braća Jožef i Gabrijel Kiš, ali je veći teret bio na Jožefu, pa se on smatra glavnim tvorcom ovog veoma smjelog poduhvata koji je povezo Du-

nav i Tisu, čime je od ogromne malarične močvare kakva je bila Vojvodina u to vrijeme sve do puštanja u upotrebu tog kanala početkom 19. vijeka, postala najbogatija žitnica i važno privredno područje u tom dijelu Evrope.

Ako je Nikola Tesla bio genije za elektrotehniku, može se s pravom reći da je Jožef Kiš bio genije za arhitekturu i građevinarstvo. Njegov spomenik se nalazi u rodnom Vrbasu, a ovu knjigu bi trebalo kao obavezno štivo ubaciti u školske programe, kako bi sve generacije koje žive na tlu Vojvodine znale da ovakvu Vojvodinu u kojoj danas žive imaju zahvaljujući Jožefu Kišu kao prvom i najvažnijem tvorcu tog kanala.

Šta na kraju reći nakon čitanja oba ova književna djela, nego veliko hvala književniku Đezeu Bordašu na svemu ovome!

Nevenka Tot Bojnik

Találkozás Bordás Győző íróval Banja Lukában

A múlt év március elsején a Banja Luka-i Magyar Szó egyesületünk és a Filológiai Fakultásunk meghívására városunkban vendégszerepelt Bordás Győző újvidéki író, aki a déli órákban Biljana Babić, a kar dékán asszonya és Igor Simanović egyetemi tanár, valamint Slaven Grbić, Magyarország bosznia-hercegovinai tiszteletbeli konzulja és szépszámú hallgató előtt előadást tartott *Petőfi Sándor a szerbekenél* címmel, s ezzel emlékeztünk a nagy magyar költő és forradalmár születésének 200. évfordulójáról. Az előadás során elhangzott több Petőfi-versfordítás is, mindenekelőtt Jovan Jovanović Zmaj fordításában és a hallgatók tolmácsolásában.

Az esti program keretében a helyi Népkönyvtárban az író irodalmi estet tartott, ugyancsak népes közönség előtt, amelyen többek között megjelent Oláh Viktória, Magyarország Szarajevói Nagykövetségének konzul asszonya, Váradi Tünde szarajevói ösztöndíjasunk kíséretében. Ugyancsak itt voltak a filológiai kar tanárai, mi, a tagság legjava és a *Mala Europa* tévéműsor munkatársai Draško Ignjatić szerkesztő vezetésével.

Az irodalmi esten bemutatásra került Bordás Győző két kötete, a nemrégén szerb nyelven is megjelent *Vrbova svirala*, azaz a *Fűzfasíp* című regénye, valamint esszékötete, a kétnyelvű *Csatorna született – Veliki kanal* című, amelyet testvérbátyjával, Bordás Attila mérnökkel közösen írt, a csatornaépítő Kiss József mérnök születése 275. évfordulójára. De itt került bemutatásra az *Új Dobos* előző évi, 17. száma, amelynek egyik szerkesztője ugyancsak Bordás Győző volt.

A *Fűzfasíp* elbeszélések láncolata, s történései a 19. század végére és a 20. század elejére tevődnek, amikor már eléggé régen hajózható a városkát átszelő nagycsatorna, amely fellendülést és anyagi jólétet is biztosít az ide betelepített embereknek. Buja vegetációja is hatással van minderre, sőt a városka nevét is a csatornapartot szegélyező fűzfákról kapja. E regényt olvasva szinte barátkozhatunk olyan személyekkel, mint például Székely Sándor gimnáziumigazgató, Zauer Jakab Pestről érkezett természetanos, Kovács doktor, a város megbecsült orvosa, Vécsi mérnök, a vízgazdálkodási intézet igazgatója, Weiss Jenő úr, a cukor- és Balogh Jenő, a kendergyár igazgatója, egyszóval a városka értelmiségi rétege, de

Váradi Tünde, az író, Oláh Viktória szarajevói konzul asszony és Milivojević Irén

idetartoznak a művészvilág képviselői is, mint például a regény egyik főszereplője, a kiváló festő, Pichler József, vagy az író Maléter Károly, de a szépséges özvegyasszony, Kochán Alice és mások.

Számunkra különösen érdekes Pichler Pepi festő alakja, aki költő is volt megzenész és fotográfus, s olyan gazdag festői karriert futott be, hogy Pesten is kiállították képeit. Számunkra azért emlékezetes, mert 1913-ban Bosznia-Hercegovinába látogatott, amiről számos szarajevói és ilidžai képe tanúskodik. Ezekben a képeken megjelennek a jellegzetes čilim-, azaz szőnyegkészítők, kovácsok, rendőrök, a szamarat vezető gyermek...

Külön élvezettel olvastam azokat a részleteket, amelyekben a festő és a csinos, de műértő Kochán Alice viszonyáról szólnak, amelyből kiderül, hogy a hölgy múzsája lett a festőnek. Ugyancsak érdekes részlet szól a csatorna menti égő kútról, s ez már átvezet ahhoz a másik könyvhöz, amely a

Ferenc-csatorna történetéről és tervezője, Kiss József (1748–1813) életéről és munkásságáról szól. Ugyanis a Dunát a Tiszával összekötő csatorna révén csapolták le a Bácska nagy részét, s tették termővé az addig többnyire mocsaras, malária-fészkes területet. S lett e vidék Európa nagy részének fontos éléskamrája.

Ha Nikola Tesla az elektromosság nagy feltalálója volt, akkor Kiss Józsefet a vízügyek és az építészet nagymesterének kell tekintenünk, aki még a saját síremlékét is megalkotta, amely ott áll a verbászi csatorna partján, de véleményem szerint ezt a könyvet, mint kötelező olvasmányt kellene beiktatni az iskolai tantervekbe, hogy ezáltal is jelezzük, milyen jelentőséggel bírt ez egész Vajdaság területére.

Végezetül, mit mondhatnánk e két könyv elolvasása után, mint hogy köszönjük mindezt az írónak!

Nevenka Tot Bojnik

PEČUJ

Pečuj, grad u jugoistočnoj Mađarskoj po veličini peti u državi, veći su: Budimpešta, Debrecin, Miškolc i Segedin. Nalazi se u podnožju planine Meček, usred plodne ravnice sa klimom za koju stanovnici tvrde da je blaga sredozemna (mikro) klima i koja je pogodna za ugoj voća, povrća, vinove loze. Grad bogate istorije na području koje su prije Rimskog carstva naseljavali Iliri i Kelti, a na kojem je u 2. vijeku n. e. sagrađen rimski grad Sophianae koji je bio centar provincije Pannonia Valeria koja je formirana 296. godine n. e. za vrijeme cara Diklecijana kao jedan od dva dijela nekadašnje provincije Pannonia Inferior.

Grad Pečuj je u srednjoj Evropi grad sa najviše arheoloških iskopina i nalaza iz rimskog perioda. Na listi UNESCO je od 2000. godine

Prema dokumentima iz ranog srednjeg vijeka koji se čuvaju u Salzburgu, mjesto se 871. godine nazivalo na latinskom *Quinque Ecclesiae* (pet crkava) koji označava broj starorimskih hramova sa kojih su graditelji uzimali građevinski materijal prilikom izgradnje svojih crkava. Dolaskom Mađara, Branjin Vrh (Baranyavár), mjesto koje se nalazi 2,5 km sjeverno od Belog Manastira postaje centar tada osnovane Baranjske županije, a Pečuj postaje sjedište biskupije koju osniva 1009. godine kralj Sveti Ištvan. Dominikanski manastir je u Pečuju sagrađen 1238. godine Razvojem feudalizma i jačanjem gradova Pečuj i Šikloš, Branjin Vrh gubi na značaju. Naziv *Pecyut* se prvi put pojavljuje u dokumentu

iz 1235. godine i znači (put za Pécs), a od 1290. godine ime grada je službeno Pécs (Pečuj). Na zahtjev Kralj Ludovika Velikog (Nagy Lajos) kojeg je odobrio papa Urbana V, u Pečuju se 1367. godine osniva prvi univerzitet u Mađarskoj u okviru kojeg danas postoji deset fakulteta (pravne nauke, ekonomija, muzička i vizuelna umjetnost, farmacija, društvene nauke, medicinske nauke).

Bitka kod Mohača 1526. godine je označila kraj mađarske i početak turske vlasti nad gradom Pečujem. Tada su mnoge hrišćanske bogomolje pretvorene u is-

lamske, a na mjestu crkve Sv. Bartolomeja je oko 1543. godine sagrađena velelepna džamija Gazi Kasim Paše što je bila sve do 1702. godine kada je pretvorena u katoličku crkvu. Nalazi se na glavnom gradskom trgu (Széchenyi tér) i najveća je građevina u Mađarskoj iz perioda vladavine Otomanskog carstva. U Pečuju se nalazi džamija Hasan paše Jakovrlije koja predstavlja najbolje sačuvanu džamiju ne samo u Mađarskoj već i na području nekadašnje Austro-ugarske monarhije sagrađenu u periodu vladavine Osmanskog carstva. Ova džamija se danas koristi kao vjerski objekt i kao muzej.

Status slobodnog kraljevskog grada, Pečuj dobija od carice Marije Terezije 1780. godine nakon čega počinje njegov značajan ekonomski napredak. Osnivaju se Zsolnay fabrika porcelana i keramike, Littke fabrika šampanjca, Angster fabrika orgulja, čiji proizvodi postaju svjetski poznati proizvodi iz Pečuja.

Pečuj se naročito ponosi fabrikom keramike i porculana koju je 1853. godine osnovao Mikloš Žolnai za starijeg sina Ignaca. Nakon nekog vremena mlađi sin Vilmoš koji je imao i umjetničke sklonosti preuzima upravljanje fabrikom i fabrika postaje svjetski prepoznatljiva zahvaljujući njegovim inovacijama koje je predstavio na svjetskim izložbama i međunarodnim sajmovima. Zahvaljujući novim materijalima pirogranitu i eosinu osmišljenim od Vilmoša Žolnaja, proizvodi fabrike Žolnai

Ranohrišćanska grobnica, 4. vijek n. e.

postaju svjetski brend. Pirogranit je materijal od kog se pravila građevinska keramika (crijepovi, fasadni ukrasi) koja se odlikovala velikom tvrdoćom i otpornošću na sve vremenske uslove i koja je prvi put korišćena prilikom gradnje Parlamenta u Budimpešti. Korišćena je prilikom izgradnje oko hiljadu građevina širom tadašnje Austro-ugarske monarhije i centralne Evrope i kojima se divimo i danas; u Bosni i Hercegovini je korišćena prilikom izgradnje Vijećnice u Sarajevu (1894–1896). Eozin je tehnika kojoj je Vilmoš Žolnai dao ime prema grčkoj boginji zore Eos i koja je predstavljena 1893. godine. Eosin kao premaz daje keramici najljepši sjaj koji se najbolje vidi na sunčevoj svjetlosti, a zbog kojeg dolazi do prelamanja boja, u originalu plave i zelene boje.

Pečuj je istovremeno i glavni grad rukavičarstva na evropskom kontinentu. To je još jedan dokaz da primjenjeni umjetnici i primjenjena umjetnost oblikuju ovaj grad vijekovima. Legendarne rukavice marke „Hamerli” su jedinstvene i poznate u cijelom svijetu. Izrađuju se ručno od kože jagnjeta i jelena, a ekskluzivni modeli se izrađuju od kože pitona, noja, pekarija. Pečujske rukavice se nalaze na listi mađarskih izuma (hungaricum). Tvornicu je osnovao Janoš Hamerli 1861. godine nakon što je zanat izučio u Češkoj i Austriji kod poznatih majstora. Tvornica je vrlo brzo nakon otvaranja postala najunosniji posao u Evropi. Vlasnik je izumio i prvu mašinu za šivenje rukavica. Tvornica zatvorena 90-tih godina, ali mnogobrojne radionice širom Mađarske su nastavile sa proizvodnjom legendarnih mađarskih rukavica. Tradicionalne boje u kojima se obično proizvode rukavice su: crna, braon, plava i crvena, a u izradi jednog para ručno rađenih rukavica učestvuju najmanje devet radnika. U Pečuju je 2017. godine otvoren Muzej rukavica u kom se prikazuje istorija grada od 1861. godine do danas okom izrađivača rukavica kroz jedinstvenu kolekciju rukavica koja je upotpunjena i primjercima evropske mode. To je jedinstven prikaz putovanja kroz vrijeme. Pored ovog, postoji dio muzeja u kojem mogu izlagati samo oni proizvođači-brendovi sa područja grada Pečuja koji rade na tradicionalan način (Pécs Kesztyű). U ovom trenutku se u toj prodavnici mogu vidjeti i kupiti rukavice pet lokalnih kompanija.

Za vrijeme Mađarske revolucije i Mađarskog rata za nezavisnost 1848-1849, južni dijelovi Baranje su kratko vrijeme bili okupirani od Hrvata. Nakon zaključenja Austro-Ugarskog kompromisa 1867.

Fontana Zsolnay-kút u Pečuju (ispred Crkve Milosrdne braće), autor Andor Pilch, urađena od pirogranita sa ukrasima u obliku volovskih glava presvučenim žučkasto-zlatnim slojem eozina. Fontana je poklon Mikloša Žolnaja (sin Vilmoša Žolnaja) gradu Pečuju

godine je vraćen teritorijalni integritet Kraljevine Mađarske i stari ustav Mađarske, Pečuj se razvijao brže od drugih gradova u zemlji, a grad je željeznicom povezan sa Budimpeštom 1882. godine. Grad je tokom Drugog svjetskog rata pretrpio manja oštećenja i pored činjenice da se 20 km južno od grada vodila velika tenkovska bitka. Na kraju 40-tih godina XX vijeka došlo je do transformacije vlasništva u državnu svojinu. Nakon Drugog svjetskog rata, grad je postao glavni industrijski cen-

tar u Mađarskoj. Postojali su rudnici uglja i uranijuma radi čega je broj stanovnika Pečuja tokom 80-tih godina XX vijeka narastao na 180.000 pa su se sagradila dva nova naselja u predgrađu Pečuja; Kertváros i Uránváros. Park prirode Meček je razvijen te je u njemu sagrađen i zabavni park i zoološki vrt. Planina Meček je nekad bilo ostrvo u Panonskom moru. Najviši vrh planine je Zengo, 682 metra. Na drugom, nižem vrhu planine Meček, vrhu Misina, na mjestu starog TV tornja, izgrađen je novi TV toranj koji je danas važan simbol grada. Ovaj TV toranj je najviša građevina u Mađarskoj, sa antenom visina TV tornja iznosi 197 metara. Tokom lijepog vremena sa TV tornja se pogledom može sagledati na 100 km udaljenosti. (pecuj-04)

Pečuj je danas glavni grad Baranjskog okruga sa oko 150.000 stanovnika. Taj grad predstavlja jedinstvenu mješavinu relikata ranog hrišćanstva, perioda naseljavanja Mađara, turske vladavine i postignuća moderne arhitekture i umjetnosti. Od 2000-tih godina ekonomski razvoj grada Pečuja se ne bazira na dotadašnjim industrijskim granama već prelazi na nove grane koje se baziraju na obrazovanju, zdravstvenim uslugama, kulturi. Pečuj je 2010. godine sa gradovima Esenom i Istanbulom bio izabran za Evropski grad kulture. Grad sa okolinom pruža mogućnost vrhunskog uživanja tokom posjete Žolnai fabrici, Žolnai kulturnom centru, Vasarely muzeju, Festivalu vina i šampanjca, Reliju Meček koji se održava padinama planine, Festivalu POSZT koji se održava tokom tri sedmice juna i ostalim brojnim znamenitostima i aktivnostima.

*Priredila: Vesna Petrović-Popović,
„Magyar Szó”, Banja Luka*

Ovaj TV toranj je najviša građevina u Mađarskoj

Zabavna strana – Érdekessegek

Zanimljivosti o Branislavu Nušiću

Tog velikog književnika, jednog od najpoznatijih komediografa pamtimo po komedijama kao što su *Gospođa ministarka*, *Narodni poslanik*, *Sumnjivo lice*, *Pokojnik*...

Rođen je u Beogradu i zvao se Alkibijad Nuša, jer je poticao iz cincarske porodice. Cincari su bili romanski narod pravoslavne vjeroispovijesti. Kasnije je promijenio ime i potpisivao se kao Branislav Nušić. Osim pod svojim imenom, pisao je i pod pseudonimom Ben Akiba.

Pored pisanja komedija, bavio se novinarstvom i diplomatijom. Ono što je posebno zanimljivo je to da je bio prvi upravnik Narodnog pozorišta u Sarajevu od 1925. do 1927. godine. Poznatoj glumici iz Beograda Žanki Stokić kada bi gostovala u Sarajevu, redovno bi nosio čevape sa Baščaršije koje je obožavala.

Par anegdota vezanih za Nušića:

– Prilikom demonstracija u Beogradu Nušić je pokušao da na konju uđe u Ministarstvo vanjskih poslova. Uplašeni portir ga je molio da to ne čini, a on mu je odgovorio u svom stilu: „Nije ovo ni prvi ni poslednji konj koji ulazi u ministarstvo!”

– U žaru rasprave nekoj gospođi je rekao da je krava. Morao je na sud platiti kaznu i izviniti joj se. Prije izvinjenja nije odolio, pa je upitao sudiju da li bi bio kažnjen ako bi se kravi obratio sa „gospođo”? Zbunjeni sudija mu je rekao da ne bi. Tada se Nušić okrenuo prema prisutnoj i rekao: „Izvinite, gospođo!”

Érdekessegek Branislav Nušićról

Ismert vígjátékírókat elsősorban színpadi műveiről ismerjük, *A miniszter felesége*, a *Népképviselő*, a *Gyanús személy* vagy a *Megboldogult* címűekről.

Az író Belgrádban látta meg a napvilágot, s Alkibijad Nuša névre keresztelték, lévén cincár, azaz aromán, de pravoszláv vallású családban született. A későbbiek folyamán vette föl a Branislav Nušić nevet, de írt Ben Akiba álnéven is.

Vígjátékíró volt, újságíró, sőt diplomáciai tevékenységet is folytatott. Számunkra nem érdektelen az adat, hogy 1925 és 1927 között ő volt a sarajevói Népszínház első igazgatója. Különösen kedvelte a színházában vendégszereplő belgrádi Žanka Stokić színésznőt, akinek ínyenc eledelét, a csevapcsicsát, maga hozta a Baščaršija éttermeiből.

Íme néhány, a nevéhez fűződő anekdota:

Egy belgrádi tüntetés alkalmával lóháton akart bevonulni a külügyminisztérium épületébe. A megrémült portás arra kérte, ne tegye, mire ő a maga stílusában így válaszolt: – Nem ez lesz se az első, se az utolsó ló, aki bejut ebbe a minisztériumba.

Vagy: egy heves vitában egy nőt tehennek nevezett. Ezért perbe fogták, és pénzbírságra meg bocsánatkérésre ítélték. Mielőtt ez utóbbi megtörtént volna, megkérdezte a bírótól, vajon akkor is elítélték volna-e, ha egy tehenet „asszonyomnak” szólított volna. A zavarba hozott bíró nemmel felelt. Erre Nušić a sértett félhez fordult, s azt rebegette: „Elnézést, asszonyom!”

O Bosancima i Hercegovcima postoji sijaset viceva, naročito o nama Bosancima, a važimo između ostalog za veoma tvrdoglave i uporne ljude. Evo jednog vica u vezi bosanske upornosti:

– Na željezničkoj stanici čekaju voz Slovenac, Hrvat i Bosanac. Kako je voz kasnio, naruče oni kafu i piće da prekrate vrijeme. Tako su se raspričali da su u zadnji čas čuli najavu da voz koji su čekali upravo polazi sa stanice. Izjure vani, a voz je već bio u laganom pokretu. Trče za njim sva trojica kao sumanut, da bi na kraju odustali Slovenac i Hrvat, dok je Bosanac nastavio sa trčanjem i zadnjim atomima snage se dokopao poslednjeg vagona. Ode voz, ode Bosanac, a ova dvojica na peronu se zgledaju i u čudu pitaju: „Šta mu bi, pa on je došao da nas isprati!”

*

A bosnyákok számos viccet gyártottak a saját számlájukra is. Íme egy ilyen, csökönyösségüket illetően:

A vasútállomáson várakozik a szlovén, a horvát és a bosnyák. Mivel késik a vonat, a restiben, hogy elúzzék az időt, kávét és italt rendelnek. Jól érzik magukat, és későn hallják meg, hogy a befutott vonat már indulni készül, mire kirohannak, de a vonat már mozgásban van. Szaladnak az utolsó vagon után, de a szlovén és a horvát is lemarad, s csak a bosnyák kapaszkodik föl nagy nehezen a szerelvényre. A két ottmaradt pedig csodálkozva néz egymásra, hiszen társuk csak kikísérni jött őket!

A sad mozgatica

– Brat i sestra imaju zajedno 40 godina. Brat je od sestre stariji 10 godina.

Pitanje glasi: Koliko sestra ima godina?

a) 5 b) 10 c) 15 d) 20

Egy kis agytorna

A testvérpár, a fiú és nővére együttesen negyvenévesek. A fiú nővérénél tíz évvel idősebb.

A kérdés: a nővér hány éves lehet?

a) 5 b) 10 c) 15 d) 20